

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2002:1

*Pätevöityminen tuomarin ammattiin
ja tuomariyhteisön kehitys
Tuomarikoulutustoimikunnan mietintö 2000:5*

Lausuntoyhteenveto

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2002:1

*Pätevöityminen tuomarin ammattiin
ja tuomariyhteisön kehitys
Tuomarikoulutustoimikunnan mietintö 2000:5*

Lausuntoyhteenveto

Pekka Pärnänen

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-064-4
Edita Prima Oy
Helsinki

KUVAILEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.1.2002

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Käräjätuomari Pekka Pärnänen</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntoyhteenvedo</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä Elokuu 2001</p>		
<p>Julkaisun nimi Pätevytyminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys lausuntotiivistelmä</p>			
<p>Julkaisun osat: Toimikunnan keskeiset ehdotukset Tiivistelmä lausunnonantajien kannanotoista Lausunnonantajien kannanotot kohdittain (tuomarien nimittäminen, tulevaisuuden tuomarit, uusi tuomarien pätevytymisjärjestelmä, taloudelliset tekijät)</p>			
<p>Tiivistelmä Tuomarikoulustuomikunnan mietintöön saatiin kaikkiaan 63 lausuntoa. Ehdotusta käsiteltiin niissä monipuolisesti ja monesta näkökulmasta.</p> <p>Lausunnoissa tunnustettiin yleisesti tuomarin ammattiin valmentavan koulutuksen tarve. Samoin toivottiin tuomarinuran kehittämistä, sekä kannatettiin auskultointijärjestelmän ja tuomareiden täydennyskoulutuksen kehittämistä. Tuomarikoulutuslautakunta sai myös kannatusta. Toimikunnan varsinaista esitystä koulutusjärjestelmäksi tuettiin ja vastustettiin erilaisin perustein.</p> <p>Keskeinen toimikunnan ehdotukseen kohdistunut kritiikki koski suunnitellun järjestelmän sulkeutuneisuutta, koulutuksen liian pitkäksi arvioitua kestoa, koulutusmallin joustamattomuutta, siirtymävaiheen lakimiesten asemaa, henkilöstörakenteen muutoksia sekä koulutettavien palkkatasoa. Yksityiskohtainen kritiikki on koottu lausuntopalautteen yhteenvedoon.</p> <p>Lausunnoissa otettiin paljon kantaa myös tuomioistuinharjoitteluun. Sen, kuten täydennyskoulutuksenkin kehittämistä tuettiin osana koulutusjärjestelmän kehittämistä.</p> <p>Lausunnoissa ei esitetty yksittäisiä huomioita lukuun ottamatta pidemmälle meneviä vaihtoehtoisia malleja koulutusjärjestelmälle. Osassa lausuntoja tuettiin nykyisen kaltaisen käytännön työhön perustuvan kouluttautumisen kehittämistä. Toisaalta esitettiin avoimempaa, lähinnä yliopisto-opintoihin perustuvaa mallia koulutukselle.</p> <p>Koulutuksen suunnittelu jatkuu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Tuomarikoulutus, lausunnot</p>			
<p>Muut tiedot</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2002:1</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-064-4</p>	
<p>Kokonais sivumäärä</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

LUKIJALLE

Oikeusministeriö asetti 16.12.1998 kansliapäällikkö Kirsti Rissasen puheenjohtajana toimikunnan, joka otti nimekseen tuomarikoulutustoimikunta, laatimaan ehdotuksen tuomarien koulutusta koskevaksi järjestelmäksi. Toimikunta luovutti oikeusministeriölle 9.1.2001 mietintönsä ”Pätevytyminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys” (komiteamietintö 2000:5).

Oikeusministeriö pyysi keväällä 2001 toimikunnan mietinnöstä lausunnot 82 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausuntoja saapui kaikkiaan 64 kappaletta. Yhteenvetoon lausunnoista on laatinut toimikunnan jäsen kärjätuomari Pekka Pärnänen Kuopion kärjäoikeudesta.

Tuomarikoulutuksen kehittämisen valmistelu jatkuu oikeusministeriössä. Asiaa valmistelee kevään 2002 aikana työryhmä, jonka tehtävänä on lausuntoyhteenvetoon ja käytyjen jatkokeskustelujen pohjalta valmistella käyttöönotettava koulutusmalli siten, että koulutus voitaisiin aloittaa viimeistään vuonna 2004. Lausuntoyhteenveto komiteamietinnön ohella edistää mahdollisuutta seurata valmistelun etenemistä sekä osallistumista siitä käytävään keskusteluun.

Helsinki 31.1.2002

Tuomo Rapola
Hallitusneuvos

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
TOIMIKUNNAN KESKEISET EHDOTUKSET	2
TIIVISTELMÄ LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOISTA	3
LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOT KOHDITTAIN	8
5. TUOMARIEN NIMITTÄMINEN	
5.4. Muualla kuin Suomessa suoritettun oikeustieteellisen tutkinnon hyväksyttävyyys	8
8. TULEVAISUUDEN TUOMARIT	
8.6. Tuomarinuran houkuttelevuus	8
9. UUSI TUOMARIEN PÄTEVÖITYMISJÄRJESTELMÄ	
9.1. Johdanto	12
9.2. Tuomarikoulutuslautakunta	19
9.3. Peruskoulutus	22
9.4. Tuomioistuinharjoittelu	23
9.4.1. Tuomioistuinharjoittelun kohderyhmä	23
9.4.2. Tuomioistuinharjoittelijoiden valinta	26
9.4.3. Tuomioistuinharjoittelun tarkoitus ja sisältö	28
9.4.4. Tuomioistuinharjoittelun ohjaus	31
9.4.5. Tuomioistuinharjoittelijoiden arviointi	32
9.4.6. Tuomioistuinharjoittelun merkitys tuomarien koulutuksen kannalta	33
9.5. Tuomarikoulutus	33
9.5.1. Tuomarikoulutuksen kohderyhmä	33
9.5.2. Tuomarikoulutettavien valinta	34
9.5.3. Tuomarikoulutuksen tarkoitus, sisältö ja ohjaus	37
9.5.4. Tuomarikoulutettavien arviointi, koulutuksen keskeyttäminen ja koulutuksen merkitys	49
9.6. Työskentely ennen nimitystä tuomarinvirkaan	51
9.7. Vakinainen tuomarinvirka	51
9.8. Siirtymävaihe	54
9.9. Avoimelta uralta tuomariksi siirtyvien lakimiesten koulutustarve	58
9.10. Täydennyskoulutus	58
10. TALOUDELLISET TEKIJÄT	63
LIITTEET	
Luettelo lausunnonantajista	

JOHDANTO

Oikeusministeriö asetti 16.12.1998 toimikunnan laatimaan ehdotuksen tuomarien koulutusta koskevaksi järjestelmäksi. Toimikunnan tehtävänä oli selvittää tuomarikoulutukselle asetettavat tavoitteet sekä laatia suunnitelma siitä, minkä sisältöisellä koulutuksella nuo tavoitteet voidaan parhaiten saavuttaa. Tavoitteita asetettaessa toimikunnan tuli selvittää, minkälaisia ominaisuuksia tuomarilta vaaditaan.

Toimikunnan tehtävänä oli myös selvittää, miten tuomarikoulutukseen otettavien valinta tapahtuu, kuka koulutuksesta vastaa ja ohjaa sitä sekä miten koulutus käytännössä järjestetään ja miten siitä aiheutuvat kustannukset katetaan.

Toimikunnan tuli kiinnittää huomiota yhtäältä järjestettävän koulutuksen ja tuomioistuinharjoittelun väliseen suhteeseen sekä toisaalta tuomarien täydennys- ja jatkokoulutuksen väliseen suhteeseen samoin kuin koulutuksen ja tuomarien nimitys- ja ylenemisperusteiden suhteeseen. Koulutuksen tulisi olla niin monipuolista, että siitä olisi hyötyä myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella. Tuomarikoulutusta järjestettäessä tuli selvittää, voidaanko sitä kautta samalla kouluttaa lakimiehiä myös syyttäjiksi.

Koulutus tuli järjestää siten, että tuomarinura ei sulkeudu, vaan tulee entistä avoimemmaksi. Siksi toimikunnan tehtävänä oli harkita, onko tarpeen järjestää tuomarikoulutusta erikseen vastavalmistuneille ja toisaalta jo ansioituneille lakimiehille.

Toimikunnan tuli ottaa työssään huomioon alalla tapahtunut kansainvälinen kehitys.

Toimikunta, joka otti nimekseen tuomarikoulutustoimikunta, luovutti 9.1.2001 mietintönsä "Pätevytyminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys" (komiteanmietintö 2000:5) oikeusministeriölle.

Oikeusministeriö pyysi kirjeillään 2. ja 19.3.2001 lausunnot toimikunnan mietinnöstä 82 viranomaiselta ja yhteisöltä sekä varasi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuudet lausunnon antamiseen mietinnöstä. Pyydettyjä lausuntoja, joissa on otettu kantaa toimikunnan ehdotuksiin, saapui 64 kappaletta. Ulkoasiainministeriö ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa mietinnön johdosta eikä se niin ollen tule antamaan varsinaista lausuntoa. Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset Oikeustieteen Ylioppilaiden yhdistys Artikla r.y., Juristklubben Codex r.f., Justus r.y., Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Lex r.y. ja Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Pykälä r.y. (myöhemmin oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset) toimittivat yhteisen lausunnon. Lisäksi Vara- ja Oikeusnotaari-liitto r.y. toimitti pyytämättä lausunnon. Lausuntopyyntöt ja luettelo lausunnonantajista ovat liitteinä.

Tämän johdantojakson jälkeen on esitetty toimikunnan keskeiset ehdotukset ja tiivistelmä lausunnonantajien kannanotoista. Muutoin lausuntoyhteenveto seuraa toimikunnan mietinnön rakennetta kohdittain sikäli kuin lausunnoissa on otettu kantaa toimikunnan ehdotuksiin. Kunkin kohdan alussa on selostettu lyhyesti toimikunnan ehdotus ja sen jälkeen on esitetty lausunnonantajien kannanotot.

Lausuntojen sisällöt ovat osaksi tulkinnanvaraisia. Asioita, joihin on otettu kantaa, on runsaasti. Joissakin lausunnoissa on otettu kantaa sellaisiin seikkoihin, jotka eivät edes ole

sisältyneet toimikunnan tehtäviin. Käytettävissä ollutta aineistoa on jouduttu karsimaan ja keskittymään toimikunnan mietinnöstä ilmeneviin keskeisiin seikkoihin. Näistä syistä johtunut asioiden pelkistäminen ja yksinkertaistaminen on saattanut johtaa toiseen ajatukseen kuin mitä lausunnonantaja on tarkoittanut, vaikka lausuntoyhteenvedon laatimisessa onkin pyritty objektiivisuuteen.

TOIMIKUNNAN KESKEISET EHDOTUKSET

Tuomioistuinten riippumattomuus ja kansalaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin edellyttävät tuomareilta hyvää itsetuntoa ja korkeita ammattivalmiuksia. Prosessuaalisen ja aineellisen lainsäädännön muuttuminen, yhteiskunnan kehityksestä johtuvat muutokset ja kansainvälistyminen edellyttävät tuomareilta jatkuvaa oppimista ja ammattitaidon kehittämistä. Koulutus on osa ammattitaidon kehittämistä. Tuomarinuralla kouluttautumisen tarve on jatkuva. Korkea ammattitaito edellyttää laadukkaita koulutusmahdollisuuksia. Tuomioistuinlaitoksen riippumattomuus edellyttää koulutuksellista riippumattomuutta.

Tuomarin ammatissa toimivalta edellytetään paitsi teoreettisia valmiuksia myös käytännön valmiuksia tuomarin tehtävien hoitamiseen. Tuomioistuinten työ vaatii erityisosaamista, joka syntyy kokemuksen kautta. Niin sanottujen suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle tuomioistuinlaitoksesta poistuu paljon ammattitaitoa ja kokemusta. Uuden ammattitaitoisen tuomaripolven tarve tulee tiedostaa. On tärkeää, että tuomioistuinten toiminnassa välittyä perinne. Ammatissa hankitulla elämäkokemuksella on merkitystä ja esimerkkien vaikutus on alalla tärkeä. Tätä kautta tuomarikulttuuri ja tuomarin ammattieettiset arvot siirtyvät nuoremmalle polvelle. Tuomariksi kasvaminen tapahtuu käytännön työn ja monipuolisen harjoittelun kautta. Teoreettiset opinnot täydentävät, syventävät ja monipuolistavat tuomarin ammatin oppimisen edellytyksiä. Oppimisen kannalta tärkeitä tekijöitä ovat koulutettavien tehokas ja järjestelmällinen ohjaus tehtäviinsä sekä koulutusjärjestelmiin luonnollisena osana kuuluva koulutettavien arviointi harjoittelusta ja teoreettisista opinnoista suoriutumisesta. Koulutusjärjestelmän tulee olla joustava ja sen tulee kyetä muuttumaan kunkin ajankohdan tarpeita vastaavasti.

Näistä lähtökohdista toimikunta on ehdottanut mietinnöstä ilmenevää tuomarien pätevyysjärjestelmää. Pätevyysjärjestelmä muodostaisi kokonaisuuden. Se pohjautuu nykyiseen tuomioistuinlaitokseen ja käsittäisi peruskoulutuksen, harjoittelua, työskentelyä sekä opetus- ja opiskelujaksoja uran eri vaiheissa. Tavoitteena on lisätä tuomarinuran monipuolisuutta, vaihtelevuutta ja liikkuvuutta uralla. Toimikunnan ehdottamalla 3 vuotta 5 kuukautta kestäväällä tuomarikoulutusohjelmalla, joka on osa pätevyysjärjestelmää, varmistettaisiin tuomarien perusammattitaito. Koulutusohjelman suorittaminen pätevoittäisi tuomarin ammattiin ja koulutus olisi osa tuomarinuraa. Koulutusohjelma muodostaisi haasteellisen, jatkuvasti etenevän kokonaisuuden, johon sisältyisi harjoittelua hovi-, hallinto- ja käräjäoikeudessa 10 kuukautta sekä syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa 5 kuukautta sekä harjoittelun aikana erilaisia opetus- ja oppimismenetelmiä käyttäen tuomarin ammatin vaatimaa syventävää tieto- ja taitokoulutusta 4 - 6 viikkoa vuodessa. Koulutuksen edessä koulutettavan pätevyys rakentuisi aiemmin opitulle. Koulutus tulisi suunnitella ajan mukaan muuttuvia koulutustarpeita vastaavasti. Koulutukseen liitettäisiin arviointi harjoittelusta sekä opetus- ja opiskelujaksoista suoriutumisesta. Tuomioistuinlaitoksen riippumattomuus turvattaisiin perustamalla tuomarikoulutuslautakunta, jonka enemmistö muodostuisi tuomioistuinlaitoksen edustajista. Tuomari-

koulutuslautakunta valitsisi koulutettavat sekä määrittäisi koulutusjärjestelmän sisällön ja ohjaisi sitä. Tuomarikoulutuslautakunta päättäisi myös muiden harjoittelupaikkojen hyväksymisestä koulutusohjelman mukaisiksi harjoittelupaikoiksi pätevyisyysjärjestelmän tavoitteet huomioon ottaen. Tuomarikoulutuslautakunnan toimesta tapahtuva täydennyskoulutuksen suunnittelu ja järjestäminen muodostuisi nykyistä yksinkertaisemmaksi, koska täydennyskoulutukseen osallistuvilla olisi yhtenäinen ammatillinen koulutuspohja, jolle täydennyskoulutus voitaisiin rakentaa. Pätevyisyysjärjestelmän tarkoitus on, että perinteinen tuomarinura uudistuisi. Siirtymävaiheen jälkeen tuomariksi edettäisiin joko tuomarikoulutuksen suorittamisen ja muun työkokemuksen hankkimisen tai avoimen uran kautta tuomarikoulutusjärjestelmän ulkopuolella.

Samalla tuomioistuinharjoittelua uudistettaisiin siten, että harjoittelu olisi nykyistä tuomioistuinharjoittelua suunnitelmallisempaa, ohjatumpaa ja yhdenmukaisempaa. Harjoittelu voitaisiin suorittaa osaksi myös hallinto-oikeudessa. Harjoittelu suunnattaisiin ensi sijassa oikeuslaitoksen piirissä työskentelyä suunnitteleville lakimiehille ja harjoittelupaikkoja vähennettäisiin noin 150:een harjoittelupaikkaan vuodessa. Tuomioistuinharjoitteluun liitettäisiin arviointi harjoittelijoiden tuomioistuinuralle soveltuvuuden selvittämiseksi.

TIIVISTELMÄ LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOISTA

Tuomarinuran houkuttelevuus

Tuomarinuran houkuttelevuuden osalta lausunnoissa on kiinnitetty huomiota mietinnöstä ilmeneviin näkökohtiin ja korostettu hyvän palkan, työn kiinnostavuuden, etenemismahdollisuuksien ja täydennyskoulutuksen merkitystä. Samalla on epäilty sitä, houkuttelisiko toimikunnan ehdottama pitkäkestoinen koulutus, joka on kustannuslaskelmissa käytetyltä palkkatasoltaan melko vaatimaton ja jonka suorittaminen ei takaa tuomarinviran tai muunkaan tuomioistuinlaitoksen viran saamista, lakimiesten parhaimmistoa tuomarinuralle.

Pätevyisyysjärjestelmän tarve

Pätevyisyysjärjestelmän kehittämistä tai uudistamista on pidetty yleisesti tarpeellisena. Kannanotot vaihtelevat siitä, millainen pätevyisyysjärjestelmän tulisi olla. Eräiden tuomioistuinten ja yhdistysten lausunnoissa on nykyistä tuomioistuinharjoitteluun ja sen jälkeen esittelijänä toimimiseen perustuvaa työhönperhehtymisjärjestelmää pidetty lähtökohtana ja katsottu, että toimikunnan ehdottaman järjestelmän asemesta tuota järjestelmää tulisi kehittää lisäämällä siihen teoreettisia opintoja ja mahdollisuuksia monipuolistavan työkokemuksen hankkimiseen. Toisaalta myös toimikunnan ehdottamaa järjestelmää on kannatettu. Useat lausunnonantajat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että toimikunnan ehdottama järjestelmä saattaa johtaa tuomarinuran nykyistä suurempaan sulkeutumiseen. Useissa lausunnoissa on katsottu, että tuomarikoulutuksen pääpainon tulisi olla tuomarien ja tuomioistuinten palveluksessa olevien muiden lakimiesten täydennyskoulutuksessa eikä uuden koulutusjärjestelmän luomisessa. Samassa yhteydessä on usein kiinnitetty huomiota siihen, että tuomioistuimissa on esittelijän ja kärjäviskaalin tehtävissä noin 450 lakimestä, jotka pyrkivät tuomarinvirkaan ja joista läheskään kaikki eivät tule saamaan lähivuosina tuomarinvirkaa. Heille tulisi järjestää täydennyskoulutusta. Helsingin ja Turun yliopistojen sekä useiden yhdistysten lausunnoissa on korostettu, että pätevyisyysjärjestelmä tulisi mukauttaa yliopistoissa suunnitteilla olevaan ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lissensiaatin tutkintoon siten, että koulutukset hyödyttäisivät toisiaan. Joka tapauksessa kou-

lutus tulisi toteuttaa ehdotettua kiinteämmässä yhteistyössä yliopistojen kanssa. Valtioneuvoston oikeuskansleri on katsonut, että jatkovalmistelussa tulisi selvittää muun muassa koulutuksen mahdollisia vaihtoehtoja ja koulutuksessa olevien taloudellista asemaa.

Tuomarikoulutuslautakunta

Tuomarikoulutuslautakunnan perustamista on kannatettu yleisesti. Useissa lausunnoissa on katsottu, että lautakunta tulisi perustaa riippumatta siitä, toteutetaanko ehdotettu pätevöitymisjärjestelmä. Kannanotot lautakunnan kokoonpanosta vaihtelevat jonkin verran. Eräissä lausunnoissa on katsottu, että lautakuntaan tulisi kuulua tuomioistuinten edustajien ja oikeusministeriön edustajan lisäksi yliopistojen, syyttäjien ja asianajajien edustus ja että lautakuntaan tulisi kuulua vähintään seitsemän jäsentä. Yhdessä lausunnossa on esitetty, että lautakuntaan tulisi valita yksi jäsen kielellisellä perusteella tarkoituksin huolehtia ruotsinkielisen tuomarikoulutuksen tarpeesta. Joissakin lausunnoissa, muun muassa valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnossa on katsottu, että lautakunta tulisi valita välittömästi. Kouvolan hovioikeus on kiinnittänyt huomiota siihen, että johtamiskoulutukseen osallistuvien valinnan tulisi kuulua tuomarinvalintalautakunnalle eikä tuomarikoulutuslautakunnalle, jottei tuomarikoulutuslautakunta pääsisi vaikuttamaan päällikkötuomarien nimityksiin. Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävien osalta lausunnoissa ei ole muutoin esitetty mietinnöstä poikkeavia kannanottoja.

Peruskoulutus

Yhdessä lausunnossa on katsottu, että erikoistuminen tuomioistuinten tehtäviin voisi tapahtua jo peruskoulutuksen aikana. Lausunnoissa ei ole muutoin esitetty mietinnöstä poikkeavia kannanottoja peruskoulutuksen osalta. Tuomioistuinten ja yliopistojen yhteistyön kehittämistä ja lisäämistä toimikunnan ehdottamalla tavalla ja toimikunnan ehdottamaa laajemminkin on pidetty tarpeellisenä. Yhdessä lausunnossa on esitetty selvityksen tekemistä oikeustieteellisten tiedekuntien ruotsinkielisen opetuksen kehittämistä.

Tuomioistuinharjoittelun kohderyhmä

Lausunnonantajat ovat yleensä suhtautuneet kielteisesti tuomioistuinharjoittelun suuntaamiseen ja/tai harjoittelupaikkojen vähentämiseen toimikunnan ehdottamalla tavalla. Lausunnoissa on katsottu, että tuomioistuinharjoittelu tulisi säilyttää kaikille lakimiehille mahdollisena yleisharjoitteluna. Tuomioistuimille on hyötyä siitä, että niiden kanssa asioivat lakimiehet tuntevat tuomioistuinten toimintaa. Lisäksi tuomioistuinharjoittelusta on hyötyä muissakin lakimiesammateissa. Useissa lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tuomioistuinharjoittelijat ovat tärkeä työvoimaresurssi käräjäoikeuksissa. Vielä on esitetty epäilyjä siitä, että tuomioistuinharjoittelun suuntaaminen ja/tai harjoittelupaikkojen vähentäminen sulki tuomarinuraa.

Tuomioistuinharjoittelijoiden valinta

Lausunnonantajat ovat yleensä kannattaneet toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelijoiden valinnasta ja yhtenäisten valintaperusteiden määrittelemisestä. Yksittäisiä kriittisiä kannanottoja on esitetty. Lapin yliopisto on katsonut, että harjoittelijoiden valinnan tulisi tapahtua tuomarikoulutuslautakunnan tai sen valitseman

elimen toimesta ja että valinnassa tulisi panna pääpaino opintomenestykselle.

Tuomioistuinharjoittelun tarkoitus, sisältö ja ohjaus

Lausunnonantajat ovat yleensä kannattaneet tuomioistuinharjoittelun sisällön kehittämistä toimikunnan ehdottamalla tavalla. Tätä on joissakin lausunnoissa pidetty kiireellisenä. Tuomioistuinharjoittelun suorittamista osaksi hallinto-oikeudessa on kannatettu, siihen ei ole otettu kantaa tai sitä on vastustettu. Vastustajat ovat kiinnittäneet huomiota muun muassa siihen, että yhden vuoden harjoittelu-aika on liian lyhyt jaettavaksi käräjäoikeuden ja hallinto-oikeuden kesken, jotta tuomioistuinharjoittelija ehtisi perehtyä käräjäoikeuden tehtäviin. Toisaalta on myös esitetty, että tuomioistuinharjoittelu tulisi voida suorittaa kokonaan hallinto-oikeudessa. Tämän kiireellistä selvittämistä on esittänyt valtioneuvoston oikeuskansleri. Lausunnoissa on lisäksi katsottu, että tuomioistuinharjoittelun sisällön muuttamisen johdosta käräjäoikeuksiin tulisi saada lisää henkilöstöresursseja tuomioistuinharjoittelijoiden nykyisten tehtävien hoitamiseksi. Tutor-tuomarijärjestelmän luomista on muutamassa lausunnossa kannatettu. Samalla on kiinnitetty huomiota siihen, että tutor-tuomarin tulee saada koulutusta tehtävänsä, että ohjaustehtävä tulee ottaa huomioon hänen työpanoksessaan ja siitä tulee saada eri korvaus ja että ohjaustehtävästä aiheutuu vajausta harjoittelupaikan työvoimaresursseihin.

Tuomioistuinharjoittelijoiden arviointi ja sen merkitys tuomarien koulutuksen kannalta

Muutamassa lausunnossa on katsottu tuomioistuinharjoittelijoiden arvioinnin voivan tapahtua toimikunnan ehdottamalla tavalla. Lausunnoissa on kiinnitetty huomiota yhtenäisten arviointiperusteiden luomiseen. Turun hovioikeus on katsonut, että tuomioistuinharjoittelijoiden arviointi olisi harkittava uudestaan. Lapin yliopiston mukaan vara-tuomarin arvonimi tulisi myöntää vasta tuomarikoulutuksen suorittaneille. Muutamat lausunnonantajat ovat katsoeet, että tuomioistuinharjoittelusta suoriutuminen olisi tärkeä arviointiperuste tuomarikoulutukseen valittaessa tai pääsääntöisesti edellytys tuomarikoulutukseen pääsemiselle.

Tuomarikoulutuksen kohderyhmä

Yhteisen koulutuksen järjestämistä eri tuomioistuimiin tuomarinuralle aikoville lakimiehille on muutamassa lausunnossa kannatettu. Lisäksi muutamassa lausunnossa on katsottu, että syyttäjien ja asianajajien kanssa voitaisiin järjestää yhteisiä opetusjaksoja. Valtakunnansyyttäjä on katsonut, että ehdotettua laajempi koulutusjärjestelmien yhteisyys tuomarien, syyttäjien ja mahdollisesti yleisten oikeusavustajien kanssa olisi ollut mahdollinen. Koulutusjärjestelmien erillisyyden vuoksi yhteiset opetusjaksot ovat tarpeen.

Tuomarikoulutettavien valinta

Lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tuomarikoulutettavien määrä tulee mitoittaa tuomarien tarpeeseen siten, että otetaan huomioon siirtymävaiheen lakimiehet. Selkeitä valintaperusteita on pidetty tärkeinä. Valintaperusteiden arvioimista on pidetty vaikeana ja on kiinnitetty huomiota muun muassa soveltuvuustestauksen ongelmiin. Kaksi lausunnonantajaa on arvostellut keskitettyä valintamenettelyä. Muilla lausunnonantajilla ei ole ollut huomauttamista toimikunnan ehdottamaan valintamenettelyyn.

Tuomarikoulutuksen tarkoitus, sisältö ja ohjaus sekä tuomarikoulutettavien arviointi

Eräiden tuomioistuinten ja yhdistysten lausunnoissa on katsottu, että nykyistä työhönperehdyttämijärjestelmää kehittämällä voitaisiin luoda hyvä ja kustannuksiltaan halvempi koulutusjärjestelmä. Koulutuksen monipuolisuutta sekä opetus- ja opiskelujaksoja ja niiden suunniteltuja sisältöjä on kannatettu. Koulutusta on pidetty peruskoulutus ja tuomioistuinharjoittelu huomioon ottaen liian pitkänä. Useat lausunnonantajat ovat katso-neet koulutuksen sopivaksi kestoksi noin kaksi vuotta. Vaasan hovioikeus on katsonut, että koulutuksen kesto voisi olla neljä vuotta. Lausunnoissa on esitetty, että koulutukseen sisältyvä käräjäoikeusjakso voitaisiin jättää pois, kun koulutettavat ovat yleensä suorittaneet tuomioistuinharjoittelun. Lisäksi on katsottu, että koulutuksen tulisi olla joustavampi. Harjoittelujaksojen osalta on kiinnitetty huomiota töiden järjestelyistä aiheutuviin käytännön ongelmiin ja on katsottu, että harjoittelujaksojen tulisi olla yhden vuoden tai kuuden kuukauden pituisia. Toisaalta myös lyhyempiä harjoittelujaksoja on pidetty riittävinä. Vielä on katsottu, että koulutettava ei ehdi saada riittävää kokemusta harjoittelupaikan työstä ja että koulutus ei riittävästi pätevöitä tuomarin tehtäviin. Eräissä lausunnoissa on esitetty vaihtoehtoisia koulutusjärjestelmiä. Koulutettavien ohjauksen osalta on esitetty samoja huomautuksia kuin tuomioistuinharjoittelijoiden ohjauksen osalta. Tuomarikoulutettavien arvioinnin osalta joissakin lausunnoissa on kiinnitetty huomiota arvioinnin vaikeuteen ja sen objektiivisuuteen, yhtenäisten arviointiperusteiden tärkeyteen ja arvioinnista mahdollisesti aiheutuvaan kilpailuun tuomarikoulutettavien välillä.

Tuomarinuran avaaminen ja siirtymävaihe

Tuomarinuran avaamisen osalta lausunnonantajat ovat eri yhteyksissä kiinnittäneet paljon huomiota siihen, että tuomioistuinharjoittelun suuntaaminen toimikunnan ehdottamalla tavalla ensi sijassa oikeuslaitoksen tehtäviin pyrkiville lakimiehille ja tuomioistuinharjoittelu-paikkojen vähentäminen sekä ehdotettu koulutusjärjestelmä voivat tosiasiaassa johtaa nykyistäkin suljetumpaan tuomarinuraan.

Siirtymävaiheen osalta lausunnonantajat ovat korostaneet tuomioistuimissa tällä hetkellä muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten aseman turvaamista. Ketään ei saa jättää uuden koulutusjärjestelmän johdosta väliinpuotoajaksi. Lausunnonantajien mukaan toimikunnan ehdotukset eivät riitä turvaamaan siirtymävaiheen lakimiesten asemaa.

Täydennyskoulutus

Täydennyskoulutuksen kehittämistä ja sen määrän lisäämistä eri tavoin on pidetty tärkeänä. Kaikilla tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevilla lakimiehillä tulisi olla mahdollisuus täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen avulla voitaisiin vähentää siirtymävaiheen ongelmia. Joissakin lausunnoissa on kannatettu koulutusrekisterin käyttöönottamista.

Taloudelliset tekijät

Kustannuslaskelmissa tuomarikoulutettavien palkkana käytettyä T 8 palkkausluokan

mukaista palkkaa on pidetty alhaisena. Lisäksi on kiinnitetty huomiota siihen, että tuomioistuinten esittelijöiden palkkatason tulisi olla tuomarikoulutettavien palkkatasoa korkeampi, jotta esittelijät olisivat motivoituneita tuomarikoulutettavien opastamiseen, ja sen vuoksi, että tuomarikoulutettavien työpanokseksi on arvioitu 50 prosenttia esittelijöiden työpanoksesta. Koulutuksen vaatimien muiden resurssien osalta on kiinnitetty huomiota virkojen lakkauttamisista ja koulutusviroiksi muuttamisista sekä tutor-toiminnasta aiheutuviin työvoimavajauksiin tuomioistuimissa sekä mahdollisiin investointitarpeisiin. Virkojen lakkauttamisia on vastustettu. Valtiovarainministeriö on katsonut, että tuomarikoulutettavista aiheutuva laskennallinen palkkauskustannusten lisäys on vahvasti ylimitoitettu.

Asian jatkovalmistelu

Toimikunta on mietinnössään todennut, että tuomarikoulutuksen yksityiskohdat, muun muassa koulutuksen tarkempi sisältö jäävät jatkotyöskentelyn varaan. Useissa lausunnoissa on todettu, että toimikunnan mietintö muodostaa hyvän pohjan jatkovalmistelulle. Toimikunnan mietintö on pohjautunut nykyiseen tuomioistuinlaitokseen. Muutamassa lausunnossa on katsottu, että ennen koulutusjärjestelmän yksityiskohtaista kehittämistä tulisi laatia tuomioistuinlaitosta koskeva kehityssuunnitelma tai henkilöstöstrategia ja vasta niiden laatimisen jälkeen niihin perustuva koulutussuunnitelma.

LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOT KOHDITTAIN

5. TUOMARIEN NIMITTÄMINEN

5.4. Muualla kuin Suomessa suoritettun oikeustieteellisen tutkinnon hyväksyttävyyden

Opetusministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että ulkomailla oikeustieteellisen koulutuksen suorittaneella ja EY:n lainsäädännön nojalla kelpoisuuden saaneella Suomen kansalaisella, joka voidaan nimittää tuomarin virkaan, tulee myös olla mahdollisuus tulla valituksi tuomioistuinharjoitteluun ja ehdotettuun tuomarikoulutukseen. Lisäksi ministeriö on todennut, että silloin kun on sovellettu lakia Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaansaattamisesta Ruotsissa oikeustieteen alalla suoritettuun tutkintoon, Ruotsissa suoritettua tutkintoa on katsottu tasoltaan vastaavan suomalaista ylempää korkeakoulututkintoa. Tutkintojen välillä on kuitenkin katsottu olevan olennaisia eroja, minkä vuoksi kelpoisuuden saamiseksi oikeustieteen kandidaatin tutkintoa edellyttävään virkaan on vaadittu kelpoisuuskoet.

8. TULEVAISUUDEN TUOMARIT

8.6. Tuomarinuran houkuttelevuus

Toimikunnan käsitys

Tuomarinuran houkuttelevuus ja tuomarin ammatin arvostus ovat erityisen tärkeitä tekijöitä pyrittäessä rekrytoimaan mahdollisimman hyviä lakimiehiä tuomarinuralle. Tuomarin asema, sen itsenäisyys ja riippumattomuus ovat koulutukseen ja uralle houkuttelevia tekijöitä. Myös työn vaativuus ja vaihtelevuus kiinnostavat useita lakimiehiä. Selkeä tuomarikoulutusohjelma edistäisi tuomarinuran houkuttelevuutta. Koulutettavien virka-asetelmalla on myös merkitystä. Uran houkuttelevuudessa sen palkitsevuus on tärkeä tekijä. Palkkauksella on olennainen merkitys lakimiesten rekrytoinnissa tuomarinuralle. Tuomarinuralle hakeutuminen on riippuvainen myös taloudellisesta tilanteesta yhteiskunnassa ja siitä, miten muut lakimiesammatit työllistävät valmistuneita lakimiehiä. Tuomarinuran houkuttelevuuteen vaikuttavat useat tekijät, joiden merkitystä tulevaisuudessa on vaikea ennustaa. Toimikunnan käsityksen mukaan tuomarinuran houkuttelevuus tulee pyrkiä turvaamaan etenkin uran ja tuomarin ammatin arvostuksella, uralla etenemismahdollisuuksilla, työn sisällön monipuolisuudella ja haastavuudella sekä riittävällä taloudellisella korvauksella työstä.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeuden mukaan tuomarinuran houkuttelevuuteen vaikuttavat erityisesti palkkaus ja alan kiinnostavuus. Tuomarin työ on haasteellista, monipuolista, mielenkiintoista, itsenäistä ja riippumatonta. Sen sijaan on epäselvää, edistäisikö monivuotinen tuomarikoulutusohjelma, jonka suorittaminen ei takaa tuomarinvirkaa, pian yliopistopintojen jälkeen uran houkuttelevuutta. Vielä epätodennäköisempää on, että koulutukseen hakeutuisi monipuolista työkokemusta hankkineita lakimiehiä. On pelättävissä, että ehdotettu järjestelmä johtaisi päinvastaiseen lopputulokseen kuin toimikunta on toivonut.

Kouvolan hovioikeuden mukaan tuomarinuran houkuttelevuus varmistetaan muun muassa

riittävän korkealla palkkauksella.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan tuomarikoulutuksen houkuttelevuuteen vaikuttavaa jossain määrin koulutuksen sisältö. Huomattavasti tärkeämpinä seikkoina siihen kuitenkin vaikuttavat riittävän todennäköinen mahdollisuus päästä tuomarinvirkaan ja hyvä palkkaus. Koulutuksen houkuttelevuuteen vaikuttaa myös avoimelta uralta nimitettävien tuomarien määrä.

Rovaniemen hovioikeus on pitänyt epätodennäköisenä, että toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma edistäisi tuomarinuran houkuttelevuutta. Koulutuksen houkuttelevuutta vähentää koulutuksen pituus suhteessa siihen, ettei koulutuksen suorittaneille voida taata tuomarin virkaa. Olennaisin seikka koulutuksen houkuttelevuuden lisäämiseksi on koulutettaville maksettava yksityissektoriin nähden kilpailukykyinen palkka.

Turun hovioikeuden mukaan tuomarikoulutuksen houkuttelevuutta vähentävät peruskoulutus ja tuomioistuinharjoittelu huomioon ottaen koulutuksen liian pitkä kokonaiskesto, kustannuslaskelmissa käytetty palkkataso ja se, ettei koulutuksen suorittaminen takaa tuomarinvirkaa. Suunniteltu virkasuhteen pysyvyys koko koulutuksen ajan voi toisaalta lisätä koulutuksen kiinnostavuutta.

Vaasan hovioikeuden mukaan tuomarinurasta ja uudesta koulutusjärjestelmästä tulisi tehdä erityisen houkuttelevia, jotta päteviä nuoria lakimiehiä saataisiin tuomioistuinlaitoksen palvelukseen jatkossakin. Houkuttelevuutta voidaan lisätä työtehtävien vaativuuden mukaisella palkalla koko uran ajan ja koulutusajan kestävän virkasuhteen tarjoamisella uran alkuvaiheessa.

Helsingin ja Rovaniemen hallinto-oikeudet ovat korostaneet hyvän palkan merkitystä tuomarinuralle houkuttelevana tekijänä.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan haluttaessa kyvykkäitä lakimiehiä tuomioistuinlaitoksen palvelukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota palkkaukseen, urakiertoon ja työolosuhteisiin. Kustannuslaskelmissa käytetyllä koulutuksen aikaisella palkkatasolla tuskin lisättäisiin tuomarinuran kiinnostavuutta. Koulutuksen houkuttelevuutta lisäisi, mikäli tuomarikoulutusohjelman suorittaminen parantaisi mahdollisuuksia tuomarinviran saamiseen tai nopeuttaisi viran saamista. Peruskoulutus, tuomioistuinharjoittelu ja tuomarikoulutus huomioon ottaen kokonaiskoulutusaika olisi helposti yli kymmenen vuotta. Kun tämän jälkeen tulisi vielä hankkia monipuolista työkokemusta ennen nimittämistä tuomarinvirkaan, ei tuomarinura ole erityisen houkutteleva vaihtoehto nuorelle lakimiehelle.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan houkuttelevan tuomarinuran luomisessa kilpailukykyinen palkkaus on avainasemassa. Korkeatasoinen koulutus yhdistettynä huonoon palkkaan johtaa siihen, että koulutus otetaan vastaan, mutta sen hedelmät käytetään muilla lakimiesaloilla. Suunniteltu koulutus kestää kauan. Koulutettavan ja koulutuksen läpikäyneen lakimiehen oikeusasemaa ei ole riittävästi selvitetty. Todennäköistä nimitysaikaa tuomarinvirkaan ei voida ennakoita. Vaarana on, että tuomarin tehtäviin soveltuva kyvykäs lakimies ei hakeudu koulutukseen tai koulutukseen hakeutuvat vain ne, jotka eivät ole päässeet muualle. Mietinnössä ei ole selvitetty sitä, miten koulutetut sitoutetaan jäämään tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Haapajärven käräjäoikeuden mukaan ei ole uskottavaa, että nuori pätevä lakimies melko pian yliopisto-opintojen ja tuomioistuinharjoittelun suorittamisen jälkeen hakeutuisi harjoit-

telijan palkalla pitkäkestoiseen koulutukseen, joka ei takaa tuomarinvirkaa ja joka koulutukseen liittyvän arvioinnin vuoksi voi jopa kariuttaa muita urasuunnitelmia. Suunniteltu koulutus ei olisi useille taloudellisista tai perhesyistä mahdollinen.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan tuomarinuran houkuttelevuuden merkittävin tekijä lienee palkkaus, minkä lisäksi työskentelyolosuhteilla, uralla etenemisellä ja täydennyskoulutuksella on tärkeä merkitys. Kustannuslaskelmissa käytetty koulutettavien palkkataso ei kannusta aiempaa lakimiestyökokemusta hankkineita lakimiehiä hakeutumaan yliopisto-opintojen ja tuomioistuinharjoittelun jälkeen pitkään tuomarikoulutukseen, joka ei edes takaa tuomarinvirkaa. On pelättävissä, että koulutukseen hakeutuvat pääosin valmistumisen jälkeen sijoittumatta tai menestymättä jääneet lakimiehet. Tärkeintä on saada tuomarien palkkaus ja tuomarinura sellaiseksi, että tuomarinura koetaan mielekkääksi ja että muualta työelämästä myöhemminkin tapahtuva siirtyminen tuomariksi on myös taloudellisesti kannattavaa.

Joensuun, Kuopion, Mustasaaren, Turun ja Vaasan käräjäoikeudet ovat korostaneet hyvän palkan merkitystä tuomarinuralle houkuttelevana tekijänä.

Kouvolan käräjäoikeuden mukaan tuomarinuran houkuttelevuuden lisäämiseksi urakehitystä tulisi nopeuttaa ja selkeyttää. Kustannuslaskelmissa käytetty tuomarikoulutettavien palkkataso ei kilpaile menestyksellisesti yksityissektorin palkkatason kanssa nuorten lakimiesten tehdessä uravalintoja. Tuomarinuran houkuttelevuuden kannalta tuomioistuinharjoittelun järjestäminen monipuoliseksi ja riittävän haasteelliseksi olisi ratkaisevaa. Toimikunnan mietintö ei tarjoa mitään sellaisia nuorten lakimiesten arvomaailmaan kuuluvia houkuttimia, joilla radikaalisti muutettaisiin heidän käsitystään tuomioistuinlaitoksesta työnantajana myönteisempään suuntaan. On lisäksi todennäköistä, että tuomarikoulutettavien keskinäisen kilpailun korostaminen valinnassa ja tuomarin pätevyyden hankkimisessa voi vaikuttaa työilmapiiriin kielteisesti ja siten vähentää tuomarinuran houkuttelevuutta.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan on epärealistista odottaa, että lakimiesten parhaimmisto hakeutuisi pitkähköön tuomarikoulutukseen melko pienellä palkalla pelkästään koulutuksen vuoksi. Olennaiset houkuttelevat tekijät uravalinnalle ovat yhteiskunnallinen arvostus, etenemismahdollisuudet, työn monipuolisuus ja haastavuus sekä palkkaus. Näistä ainakin kahdessa ensiksi mainitussa ja viimeisessä on paljonkin toivomisen varaa. Epävarmuus siitä, ettei tuomarikoulutuksen jälkeen olekaan kilpailukykyinen avoimelta sektorilta tulevan viranhakijan kanssa, voi heikentää koulutuksen houkuttelevuutta. Koulutuksen houkuttelevuutta voivat puolestaan lisätä mahdollisuus suorittaa osa harjoittelusta ulkomailla ja koulutukseen sisältyvät vierailut ulkomaisissa kohteissa sekä mahdollisuus käyttää opintojaksot osana jatkotutkintoa. Harjoittelupaikkojen sijainnilla voi myös olla merkitystä.

Vakuutuslaitosten mukaan edellytyksenä tuomarikoulutusohjelman suorittaneiden lakimiesten hakeutumiselle myöhemmin uran aikana tuomarin tehtäviin on hyvä palkkaus ja muut tuomarinuran houkuttelevuuteen vaikuttavat seikat.

Sisäasianministeriö on pitänyt erittäin tärkeänä, että lakimiehiä voitaisiin vielä muissa tehtävissä hankitun kokemuksen jälkeen saada mukaan tuomarikoulutukseen. Tuomareilla tulisi olla nykyistä enemmän erilaisia taustauria ja kokemuksia. Tuomarinuran houkuttelevuus edellyttää työn monipuolisuutta ja haastavuutta, uralla etenemismahdollisuuksia ja uran palkitsevuutta. Tasokas koulutusjärjestelmä tukee uran houkuttelevuutta. Kustannuslaskelmissa käytetty koulutusajan palkka sekä koulutuksen

sisältöä ja koulutusajan pituutta koskevat toimikunnan ehdotukset eivät kaikilta osin tue tavoitetta saada koulutukseen lahjakkaita, monipuolisen työkokemuksen omaavia lakimiehiä. Tuomarien liikkumista uran aikana muissakin kuin tuomarin tehtävissä tulisi edistää ja ottaa liikkuminen urakehityksessä huomioon.

Valtiovarainministeriön mukaan toimikunnan ehdottama pätevyöitymisjärjestelmä saattaa vaikuttaa myönteisesti tuomarinuralle hakeutumiseen ja uran arvostukseen.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat katsoneet, että tuomarinuran houkuttelevuuteen vaikuttavat tuomarinviran arvostus, palkkataso ja mahdollisuudet urakehitykseen. Myös toimiva ja tasokas koulutusjärjestelmä voi tukea uran houkuttelevuutta, mutta se ei voi korjata palkkauksen ja urakehitysmahdollisuuksien puutteita. Tuomarinuran houkuttelevuutta lisäisi myös se, että tuomioistuinharjoitteluvaiheen koulutukseen ja palkkaukseen varattaisiin nykyistä enemmän resursseja. Syyttäjähdistyksen mukaan ehdotettu koulutusjärjestelmä heikentää tuomarinuran houkuttelevuutta.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. on katsonut, että tuomarinuran houkuttelevuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää on palkkatasosta huolehtiminen. Ehdotetun pituinen tuomarikoulutus ja sitä edeltävä tuomioistuinharjoittelu yhdistettynä nykyiseen palkkatasoon ja pitkään tuomarinviran odotusaikaan eivät lisää tuomarinuran houkuttelevuutta.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että paras tapa saada mahdollisimman päteviä henkilöitä rekrytoituksi tuomarinuralle on huolehtia siitä, että tuomarien palkkaus ja muut edut pidetään kilpailukykyisellä tasolla suhteessa myös niihin lakimiesaloihin, joilta toivotaan rekrytoitettavan tuomareiksi.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että tuomarinuran houkuttelevuuden kannalta olisi tärkeää turvata koulutettaville riittävän pitkät määräaikaiset virkasuhteet ja kilpailukykyinen palkka sekä tehokas ammatillinen täydennyskoulutus.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. on pitänyt tärkeänä, että tuomarinvirat olisivat niin houkuttelevia, että lahjakkaimmat lakimiehet olisivat kiinnostuneita niistä. Edellytyksenä kuitenkin on, että tuomarien palkat olisivat tyydyttäviä. Pitkäkestoinen tuomarikoulutus, joka ei edes takaa tuomarinviran saamista, tuskin houkuttelee lakimiehiä koulutukseen. Pitkää tuomarikoulutusta tuskin pidetään ansiona myöskään hakeuduttaessa yksityiselle sektorille.

Suomen Asianajajaliitto on katsonut, että ehdotettu koulutusjärjestelmä ei houkuttele lakimiehiä tuomarinuralle. Koulutusjärjestelmä ei poista virkakierron rakenteellisia ongelmia. Pitkä koulutusaika ei tuo sellaista vakautta henkilön talouteen ja henkilökohtaisiin olosuhteisiin, etteivät muut vaihtoehdot olisi kiinnostavampia. Tuomarinura muuttuu houkuttelevaksi vasta sen jälkeen, kun alalle aikovalle on jo valintahetkellä tiedossa mahdollisuus päästä tuomarinvirkaan kohtuullisen ajan kuluessa. Lisäksi palkan tulee olla kilpailukykyinen muiden vaihtoehtojen kanssa. Tavoiteltaessa tuomarinuralle lakimiesten parhaimmistoa harjoitteluajalta maksettava kohtuullinen palkkakaan ei liene riittävä verrattuna yksityisen sektorin tarjoamiin etuihin. Varhaiskeski-ikään ulottuva jatkuva kilpailuttaminen ja "pudotuspeli" eivät lisää tuomarinuran kiinnostavuutta.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat katsoneet, että ehdotettu tuomarikoulutusputki ei lisää tuomarinuran houkuttelevuutta.

9. UUSI TUOMARIEN PÄTEVÖITYMISJÄRJESTELMÄ

9.1. Johdanto

Toimikunnan ehdotus

Toimikunnan ehdotuksen lähtökohdat ja ehdotuksen pääasiallinen sisältö on selostettu sivuilla 2 ja 3.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeuden mukaan on välttämätöntä toteuttaa yhtenäinen koko tuomarinuran kattava koulutussuunnitelma. Samalla on varmistettava, että tuomarien rekrytointipohja on riittävän laaja.

Itä-Suomen hovioikeus on pitänyt tarkoituksenmukaisena, että tuomarinuralle aikoville lakimiehille luodaan kokonaiskoulutusjärjestelmä. Hovioikeus on pitänyt toimikunnan ehdottamia koulutusuudistuksia kannatettavina.

Kouvolan hovioikeus on pitänyt tuomarien koulutusjärjestelmän kehittämistä tarpeellisena.

Turun hovioikeus on pitänyt tuomarien koulutuksen järjestämistä tärkeänä. Ehdotettu pätevyysjärjestelmä ei kuitenkaan vastaa sille asetettuja tavoitteita ja saattaa johtaa sen henkilöpiiriin supistumiseen, josta tuomarinvirat tullaan täyttämään.

Vaasan hovioikeus on kannattanut systemaattisen koulutusjärjestelmän luomista nykyisen työhönperhehdyttämismallin rinnalle. Nykyinen järjestelmä ei kykene vastaamaan tuomarin ammattiin kohdistuviin yhä korkeampiin ammattitaitovaatimuksiin. Toimikunnan ehdottama malli monine harjoittelupaikkoineen lisää tuomarinuran avoimuutta ja monipuolisuutta sekä luo paremmat mahdollisuudet urakiertoon. Hovioikeus ei ole sisällöllisesti ottanut kantaa siihen, täyttääkö ehdotettu malli tuomarikoulutukselle asetettavat vaatimukset. Työskentely eri tuomioistuimissa koulutusohjelman suorittamisen jälkeen on tarpeen, jotta koulutuksen suorittaneet saisivat monipuolisuuden ohella yhtä perusteellisen kokemuksen tuomarin tehtäviin kuin esittelijöillä on nykyisin. Toimikunnan ehdotus on tietyin edellytyksin toteuttamiskelpoinen.

Korkein hallinto-oikeus on katsonut, että tuomarien koulutuksen kehittämistarve on kiistaton. On olemassa vaara, että ehdotettu koulutusjärjestelmä sulkee pätevien lakimiesten pääsemisen avoimelta uralta tuomariksi. Pätevimmat lakimiehet tuskin hakeutuisivat pitkäaikaiseen ja palkkauksellisesti vaatimattomaan tuomarikoulutukseen, jos tuomarinviran saaminen ei ole näköpiirissä melko pian koulutuksen päättymisen jälkeen.

Helsingin hallinto-oikeus on kannattanut pätevyysjärjestelmälle asetettuja tavoitteita. Tuomarikoulutus olisi aloitettava vasta vuoden 2004 jälkeen, jolloin eduskunnan edellyttämä selvitys tuomareiden nimittämisestä annetun lain toimivuudesta on tehty.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on suhtautunut myönteisesti tuomarikoulutuksen kehittämiseen. Toimikunnan ehdotus on kuitenkin niin epäanalyttinen ja yleisluontoinen, ettei sen pohjalta voida tehdä pitkälle meneviä päätelmiä siinä esitetyistä asioista. Hallinto-oikeus ei niin ollen ole voinut ottaa lopullisesti kantaa siihen, voidaanko tuomarien koulutus järjestää ehdotetulla tavalla. Mietintöä voitaneen ehkä käyttää pohjana jatkosuunnittelussa.

Uusi koulutusjärjestelmä voitaisiin luoda kehittämällä tuomioistuinharjoittelua.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan järjestelmällisen koulutuksen järjestäminen tuomareille ja tuomariksi aikoville on perusteltua ja kannatettavaa.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan ehdotus on ansiokas ja pääpiirteissään kannatettava.

Oulun hallinto-oikeuden mukaan olisi harkitseminen arvoista pohtia mahdollisuutta kehittää ja laajentaa tuomarien koulutusta nykyisen tuomioistuinharjoittelun sekä jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmien pohjalta siten, ettei uutta erillistä tuomarikoulutusohjelmaa tarvittaisi.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan mietintö antaa hyvän pohjan tuomarikoulutusjärjestelmän suunnittelemiselle. Kaikille tuomariksi aikoville tarkoitetun yhtenäisen koulutusjärjestelmän luominen tukee niitä periaatteita, jotka on omaksuttu tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.

Turun hallinto-oikeus on kannattanut toimikunnan ehdottamaa kaikille tuomioistuimille yhteistä tuomarikoulutusta ja sen tavoitteita. Ehdotettu koulutus edistää tuomarien siirtymistä yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten välillä ja tarjoaa monipuolisen kuvan oikeuslaitoksen eri puolista. Ehdotuksessa on yhdistetty hyvin työssä oppiminen ja teoriaopetus.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan ehdotettu koulutusohjelma ei edistä tuomarinuran avaamista eikä lisää monipuolisemman kokemuksen saamista tuomioistuihin. Vaarana on, että koulutusohjelmalla yksipuolistetaan tuomarien koulutus- ja kokemuspohjaa ja suljetaan tuomarinuraa entisestään.

Espoon, Haapajärven, Kuopion, Oulun, Tampereen ja Vantaan käräjäoikeudet ovat pitäneet tuomarien pätevyysjärjestelmän luomista tarpeellisena. Haapajärven käräjäoikeus on katsonut, että ehdotettu järjestelmä ei selkeytä urasuunnittelua ja että ajautuminen tuomarinuralle tulee edelleen jatkumaan. Kuopion käräjäoikeuden mukaan ehdotetun järjestelmän vaarana on, että tuomariksi valikoidutaan vielä suljetumman järjestelmän kautta kuin nykyisin. Oulun käräjäoikeuden mukaan toimikunnan ehdotukset ovat hyvä pohja asian jatkovalmistelulle. Vantaan käräjäoikeus on kannattanut pätevyysjärjestelmälle asetettuja tavoitteita. Koulutuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon, ettei tuomarinura tosiasiassa sulkeudu.

Helsingin käräjäoikeus on pitänyt tuomarien koulutusjärjestelmän luomista kannatettavana. Ammattitaidon ylläpitämiseksi on lisäksi kehitettävä järjestelmällistä jatko- ja täydennyskoulutusta. Koulutusjärjestelmällä on varmistettava tuomioistuinten lakimiesten koulutus koko työuran ajan. Käräjäoikeus on painottanut työssä oppimisen merkitystä, mitä voidaan edistää nimityksen jälkeen tapahtuvalla työkierrolla.

Kouvolan käräjäoikeuden mukaan tuomarien koulutukselle asetetut tavoitteet ovat kannatettavia. Sen sijaan näkemykset siitä, minkä sisältöisellä koulutuksella tavoitteet voidaan saavuttaa, ovat varsin yleisellä tasolla ja ovat osaksi epärealistisia. Riittävää huomiota vaille on jäänyt oikeuslaitoksen voimakas kehitys ja sen jo nykyisin tuomarikoulutukselle tarjoamat mahdollisuudet.

Vaasan käräjäoikeuden mukaan ehdotetulla tuomarikoulutusjärjestelmällä tuomarinura

sulkeutuu entisestään. Suunniteltu koulutusjärjestelmä ei ole omiaan avaamaan tuomarinuraa muille lakimiehille.

Vakuutusosoikeus on pitänyt tuomarien koulutusjärjestelmän uudistamista kokonaisuudessaan tarpeellisena. Koulutusjärjestelmää ei tulisi ryhtyä toteuttamaan mietinnön pohjalta. Ennen - koulutusjärjestelmän yksityiskohtaista kehittämistä tulisi laatia koko tuomioistuinlaitosta koskeva kehityssuunnitelma ja muun muassa selvittää esittelijöiden rooli tuomioistuinten ratkaisutoiminnassa. Vasta tällaisen kehityssuunnitelman pohjalta voitaisiin toteuttaa siihen osana liittyvä koulutussuunnitelma. Tuomarien koulutuksen kehittämistä voitaisiin kuitenkin jatkaa mietintöä hyödyntäen. Mietinnössä ei ole selvitetty tuomarien koulutukseen liittyviä vakuutusosoikeuden erityistarpeita. Mikäli tuomarikoulutuksen suorittamiselle annetaan suuri merkitys tuomareita nimitettäessä, ehdotetun kaltainen koulutusjärjestelmä voi johtaa suljettuun uraan. Toisaalta ei ole syytä luoda koulutusjärjestelmää, joka tuottaa päteviä lakimiehiä pääasiassa muihin vaativiin lakimiestehtäviin.

Kuopion seudun kihlakunnan syyttäjänvirasto on pitänyt tuomarien pätevyisyysjärjestelmän kehittämistä tärkeänä. Ehdotettu järjestelmä pätevoittää hyvin tuomarin tehtäviin. Vaarana on kuitenkin, että järjestelmä sulkee tuomarinuraa.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto on pitänyt koulutusjärjestelmän luomista tarpeellisena.

Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto on pitänyt toimikunnan ehdottaman koulutusjärjestelmän asemesta parempana nykyisten tuomarinuralle valmentavien järjestelmien kehittämistä, tuomarinuran avoimuuden lisäämistä, tuomarien palkkausjärjestelmän kehittämistä, panostamista tuomarien täydennyskoulutukseen ja mahdollisuuksien lisäämistä tuomioistuinlaitoksen sisällä tapahtuvaan urakiertoon ja erikoistumiseen. On vaikea kuvitella, että tuomarin palkka huomioon ottaen suunniteltu koulutusputki houkuttelisi lahjakkaita monipuolisen työkokemuksen omaavia lakimiehiä koulutukseen. Nykyinen tuomioistuinharjoittelu sisällöltään muutettuna ja kestoaltaan jonkin verran pidennettynä antaisi riittävät valmiudet tuomarinviran hoitamiseen. Ehdotettu koulutusjärjestelmä ei välttämättä edistä lahjakkaiden, motivoituneiden, kielitaitoisten, kokeneiden ja viisaiden lakimiesten saamista tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Helsingin oikeusaputoimiston mukaan nykyistä tehokkaampi ja monipuolisempi tuomarikoulutus on tarpeen. Koulutuksesta on hyötyä muillakin oikeudenaloilla. Suunniteltu tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentäminen ja pitkäkestoinen tuomarikoulutus voivat vähentää mahdollisuuksia hakeutua avoimelta uralta tuomarinvirkaan. Koulutusjärjestelmän täytyisi tukea avoimelta uralta rekrytoitumista.

Sisäasiainministeriön mukaan ammattitaitoinen tuomarikunta on tärkeä oikeusturvan ja oikeusvaltion toimivuuden edellytys. Tuomarien koulutuksen tulee olla laadukasta, perusteellista ja koko uran kestävä. Toimikunnan ehdotukset ovat uudistushenkisiä ja tulevaisuuteen tähtäviä. Myös sisäasiainministeriön asettamat työryhmät ovat tehneet ehdotuksia erilaisten harjoitteluohjelmien luomisesta ministeriön hallinnonalalle tavoitteena varmistaa ammattitaitoinen ja pätevä henkilöstö julkiselle sektorille tulevaisuudessakin.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan toimikunta on kartoittanut koulutukselle asetettavat tavoitteet ja pätevyisyysjärjestelmän kehittämisen ansiokkaasti. Mietinnössä ei ole pohdittu sitä, minkälaisella säädöstatolla tuomarikoulutusta olisi ryhdyttävä toteuttamaan. Yleisvaikutelmaksi muodostuu, että suunniteltu koulutusjärjestelmä on verrattain raskas. Jatkovalmistelussa tulisi selvittää koulutuksen mahdollisia vaihtoehtoja ja

koulutuksessa olevien taloudellista asemaa sekä sitä, miten järjestetään koulutuksen hyväksyttävästi suorittaneille sijoittuminen tuomioistuinlaitoksen tehtäviin.

Eduskunnan oikeusasiamies on katsonut, että järjestelmällinen tuomioistuinten tarpeista lähtevä ja tuomareille suunnattu koulutus on tervetullut ja tarpeen sanelema uudistus. Asia vaatii kuitenkin vielä jatkovalmistelua.

Helsingin yliopiston mukaan tuomarinvirkaan pätevöittävän järjestelmällisen koulutuksen puuttuminen on yleisesti tiedostettu merkittäväksi ongelmaksi Suomessa. On perusteltua edellyttää virkaan pätevöittämisiksi ammattiin valmistavaa harjoittelua ja koulutusta. Toimikunnan mietintö edustaa koulutus- ja oppimisenäkemyksiltään varsin modernia ajattelua ja tarjoaa hyvän pohjan tuomarien koulutusjärjestelmän kehittämiseksi. Ongelmallista mietinnössä on vahva usko tuomarien asemaan kouluttajina ja tutoreita. Ehdotuksessa kuvatulla tuomioistuinlaitoksen sisäisiin rakenteisiin nojautuvalla koulutusjärjestelmällä ammatillisten käytäntöjen sisällöllinen kehittäminen tapahtuu hitaasti. Traditioon pohjaavan oppimiskulttuurin täydennykseksi tarvitaan oppimisen sisältöjä kehittävä aine, lähinnä yliopistojen antaman opetuksen kautta. Ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa suunnitellut työryhmä on loppumietinnössään esittänyt, että tuomarikoulutukseen osallistuminen olisi luettavissa hyväksi tutkinnossa. Tutkintoon kaavailtu oikeudenhoitolinja puolestaan sisältäisi muun muassa tuomarien ammatillisen pätevyyden kehittämiseen tähtäävää koulutusta. Toimikunnan ehdotus näyttää kuitenkin merkitsevän sitä, että mainitun tutkinnon joustava niveltäminen tuomarikoulutukseen ja muuhun yliopistojen myötävaikutuksella toteutettavaan tiedepohjaiseen jatko- ja täydennyskoulutukseen vaikeutuu. Toimikunta ei ole tuomarien koulutuksessa antanut riittävästi merkitystä vuorovaikutuksessa yliopistojen kanssa toteutettavalle tiedeperusteiselle jatko- ja täydennyskoulutukselle. Tuomarilta vaadittavat tiedot ja taidot huomioon ottaen tieteellisen jatkokoulutuksen antaman pätevyyden olisi syytä katsoa lisäävän myös tuomarin ammattipätevyyttä. Lisäksi ehdotettu koulutusmalli on joustamaton. Tuomarikoulutuksen suunnittelua olisi syytä jatkaa mietinnössä esitettyä laaja-alaisemmalta pohjalta. Toteuttamiskelpoinen vaihtoehto voisi olla tuomarikoulutuksen kytkeminen tarkemmin selvitettävällä tavalla ammatillisesti painottuvan oikeustieteen lisensiaatin tutkinnon suorittamiseen.

Lapin yliopiston mukaan mietinnössä esitetty erityiskoulutuksen järjestäminen tuomarinuralle aikoville lakimiehille on perusteltua. Yliopisto on epäillyt, että lahjakkaat ja taitavat lakimiehet olisivat halukkaita lähtemään vuosia kestäväan tuomioistuinharjoitteluun ja tuomarikoulutukseen, joka ei takaa viran saamista ja jossa ei edes tähdätä siihen, että tutkinnoilla ja kokeilla osoitettaville juridisille taidoille ja kyvyille annettaisiin virkanimityksissä ratkaiseva merkitys.

Tampereen yliopiston mukaan mietinnöstä ilmi käyvä ajatus siitä, että tuomarin ammatti edellyttää korkeaa erityisosaamista, vastaa täysin modernin oikeusvaltion vaatimuksia. Vain ammattitaitoinen ja monipuolisesti koulutettu tuomarikunta voi taata kansalaisten oikeusturvan täysimittaisen toteutumisen.

Turun yliopisto on pitänyt ehdotettua tuomarien koulutusjärjestelmää kannatettavana hankkeena. Asia kaippaa kuitenkin jatkovalmistelua, jonka tulisi tapahtua läheisessä yhteistyössä yliopistojen oikeustieteellisten yksiköiden kanssa. Jatkovalmistelussa olisi syytä harkita koulutusajan kestoja, jottei koulutus vastoin tarkoitustaan johtaisi tuomarinuran nykyistäkin suurempaan sulkeutumiseen. Jatkovalmistelussa olisi myös aiheellista selvittää, miltä osin tuomarikoulutuksessa olisi mahdollista lukea hyväksi nykyiseen oikeustieteen kandidaatin tutkintoon sisältyviä suorituksia sekä missä määrin ja millä edellytyksillä

tuomarikoulutuksen koulutusjaksoja voitaisiin lukea hyväksi ammatillisesti painottuvan oikeustieteen lisensiaatin tutkinnon suorituksina ja päinvastoin. Yliopisto on ilmoittanut olevansa valmis osallistumaan koulutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen yhteistoiminnassa muiden oikeustieteellisten yksiköiden kanssa edellyttäen, että siitä aiheutuvat kustannukset tulevat asianmukaisesti korvatuiksi. Pysyvää uutta koulutusjärjestelmää ei ole mahdollista rakentaa sen varaan, että yksittäiset yliopistojen opettajat huolehtisivat koulutuksesta sivutoimimisina tuntiopettajina.

Vaasan yliopiston mukaan kansalaisten oikeusturvaodotus muodostanee laajimman haasteen tuomarikoulutuksen tehostamiselle. Eettiset säännöt ja vaatimus oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä sekä menettelylle asetettava vaatimus vaikuttaa myös ulkoapäin oikeudenmukaiselta ovat teoreettisen ja käytännöllisen koulutuksen keskiössä.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat pitäneet tuomarien koulutusjärjestelmän uudistamista tärkeänä. Esitys koulutusjärjestelmästä on keskeneräinen. Mietinnössä on sivuutettu tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten koulustarve muutamalla lauseella. Koulutuksen pääpainon tulee olla tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten jatko- ja täydennyskoulutuksessa, johon tulee varata lisää resursseja. Ennen uuden koulutusjärjestelmän luomista tarvitaan tuomioistuinlaitosta kokonaisuudessaan koskeva kehitys- ja koulutussuunnitelma. Koulutusjärjestelmää luotaessa tulee selvittää, miten nykyisiä koulutusjärjestelmiä ja ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa voidaan hyödyntää jatko- ja täydennyskoulutuksessa. Toimikunnan ehdottama putkimalli poikkeaa melkoisesti nykyisistä koulutuspoliittisista ajatuksista ja ehkäisee parhaimman lakimiesaineksen hakeutumista tuomarinuralle. Kehittämällä tuomioistuinharjoittelua ja esittelijäjärjestelmää sekä erityisesti järjestelmällistä täydennyskoulutusta voitaisiin korvata ehdotettu koulutusjärjestelmä. Syyttäjähdistyksen mukaan ehdotettu koulutusjärjestelmä ei ole toteuttamiskelpoinen. Syyttäjälaitoksen koulutusjärjestelmän uudistaminen perustuu ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa hyödyntävään malliin siten, että koulutus toteutetaan tiiviissä yhteistyössä yliopistojen kanssa. Myös tuomarien koulutuksen tulisi perustua tätä tutkintoa hyödyntävään malliin. Tällöin tuomarien ja syyttäjien koulutusta voitaisiin antaa tarkoituksenmukaisin osin yhteisesti, mikä säästäisi resursseja.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. on katsonut, että koulutuksen pääpainon tulisi olla tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten jatko- ja täydennyskoulutuksessa. Tuomareilla tulee olla mahdollisuus pitää yllä ammattitaitoaan jatkuvalla, työajalla tapahtuvalla koulutuksella. Ehdotus koulutusjärjestelmäksi muistuttaa varsin paljon sitä järjestelmää, millä tähänkin saakka on pätevädytty tuomareiksi. Ehdotetun koulutusjärjestelmän sisältö jää kuitenkin niin epäselväksi, että tässä vaiheessa ei voida puoltaa sen käyttöönottoa. Jatkovalmistelussa tulisi selvittää ainakin 1) siirtymäkauden ongelmat, erityisesti nykyisen järjestelmän mukaan pätevyityneiden, mutta vielä tuomarinvirkaa vailla olevien asema, 2) koulutettavien vaikutus töiden jakautumiseen ja resursseihin niissä virastoissa, joissa koulutusta tapahtuu, ja 3) todellinen tuomarikoulutettavien tarve ottaen huomioon 1 kohdassa mainitut henkilöt. Lisäksi jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että koulutuksen kesto ja palkkataso huomioon ottaen koulutukseen todennäköisesti hakeutuu lähinnä vastavalmistuneita lakimiehiä.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. on suhtautunut myönteisesti tuomioistuinharjoittelun ja tuomarikoulutuksen uudistamiseen ja kehittämiseen pääosin toimikunnan ehdottamalla tavalla. Mietintö muodostaa hyvän pohjan koulutuksen kehittämiseksi.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on katsonut, että toimikunnan päämäärä ammattitaitoisen

tuomarikunnan takaamiseksi on mahdollista toteuttaa huomattavasti edullisemmin nykyistä kouluttautumisyjärjestelmää kehittämällä ilman siirtymävaiheen ongelmia. Toimikunnan mietintö nykyisen kouluttautumisyjärjestelmän kehittämistarpeista perustuu virheelliselle, nykyisen esittelijäkunnan työtä ja asemaa vähättelevälle käsitykselle. Esittelijän työ on vaativuudessaan mitä parhaita kouluttautumista itsenäiseen tuomarin työhön. Esittelijöille ei ole taattu riittäviä resursseja osallistua täydennyskoulutukseen työnsä ohella. Ehdotettu koulutusjärjestelmä ei ratkaisisi yhtään mietinnössä esitetyistä nykyisiin tuomarinuriiin liittyvistä kehitystarpeista, vaan päinvastoin toisi joukon uusia ongelmia. Mietinnössä on sivuutettu ehdotettujen muutosten vaikutukset käytännön työhön ja järjestelmän aiheuttamat motivaatio-ongelmat. On epärealistista ajatella, että pitkään koulutusputkeen ja viransaantiin liittyvät epävarmuustekijät sekä koulutusajan ja viran palkkauksen heikkous motivoisivat lahjakkaimpia lakimiehiä koulutukseen.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että toimikunnan ehdottama koulutusjärjestelmä on toteuttamiskelvoton. Järjestelmän suurin ongelma on sen ristiriita avoimen tuomarinuran kanssa. Valmius alistua pitkäaikaisen, jatkuvan arvioinnin kohteeksi on vastakkainen hyvän tuomarin ominaisuuksiin kuuluvalla henkisellä itsenäisyydellä. Voidaan myös epäillä, onko parhaimmisto nuorista, perhettä perustavista lakimiehistä valmis hakeutumaan taloudellisesti liian vähän palkitsevaan, asuinpaikan vaihtoa edellyttävään koulutukseen. Pätevytyminen tuomarinvirkaan tulisi rakentaa nykyisen järjestelmän kehittämiseen. Tuomioistuinharjoittelun jälkeen tapahtuva työskentely ylioikeuden esittelijänä, syyttäjänä tai asianajajana on hyvää tuomarikoulutusta, johon olisi mahdollista liittää teoreettisia koulutusjaksoja. Käytännössä kaikkiin näihin tehtäviin on liittynyt tiukka arviointi. Yhdistys on esittänyt, että ehdotus jätettäisiin raukeamaan tai siirrettäisiin perusteelliseen jatkovalmisteluun.

Nuoret Lakimiehet r.y. on pitänyt oikeuslaitoksen palveluksessa olevien lakimiesten järjestelmällisen ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen opintojen kehittämistä välttämättömänä ja kiireellisenä. Tämän lisäksi oikeuslaitosta varten tulisi laatia valtakunnallinen henkilöstöstrategia ja siihen perustuva koulutussuunnitelma. Henkilöstöstrategiasta ilmenevän todellisen rekrytointitarpeen osoittamissa rajoissa olisi käynnistettävä koulutusjärjestelmä uusia, tuomioistuinlaitoksen palvelukseen pysyvästi rekrytoitavia lakimiehiä varten. Tätä koulutusjärjestelmää ei tulisi aloittaa heti mietinnössä esitetyssä laajuudessa. Koulutusjärjestelmä tulisi integroida ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lisensiaatin tutkintoon siten, että molemmat hyödyttäisivät toisiaan. Yliopistojen oikeustieteellisillä tiedekunnilla tulisi olla keskeinen rooli opetuksen tarjoamisessa.

Suomalainen Lakimiesyhdistys r.y. on katsonut, että peruskoulutuksen lisäksi tarvitaan tuomarinvirkaan pätevöittävää järjestelmällistä koulutusta. Toimikunnan ehdottamassa tuomari-ideologian omaksumiseen tähtäävässä, pitkälti tuomarikunnan sisäisessä koulutusjärjestelmässä on etujen ohella ongelmansa. Tuomarikoulutus on mietinnössä mielletty korostuneen ammatilliseksi pätevöittämisskoulutukseksi ilman vahvaa vuorovaikutusta yliopistojen tiedepohjaiseen jatko- ja täydennyskoulutukseen. Ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa suunnitellut työryhmä on loppumietinnössään esittänyt, että tuomarikoulutukseen osallistuminen olisi luettavissa hyväksi tutkinnossa. Tieteellinen jatkokoulutus on omiaan lisäämään tuomarin ammattipätevyyttä. Siten sen merkitys tuomarikoulutuksessa tulisi tunnustaa yhtenä vartenotettavana kouluttautumisyvaihtoehtona. Tuomarien pätevöittämis- ja koulutusjärjestelmästä ei saa tehdä sellaista, minkä seurauksena pyrkimykset tuomarinuran avaamiseen ja urakiertoon entisestään heikkenevät. Eri lakimiesalojen koulutusjärjestelmiä kehitettäessä on myös otettava huomioon kouluttajaresurssien niukkuus. Oikeustieteelliset tiedekunnat eivät pysty ottamaan uusia tehtäviä ilman niihin osoitettavia riittäviä voimavaroja. Siten olisi pyrittävä luomaan sellaisia koulu-

tusmalleja, joilla aikaansaadaan toimiva, mutta samalla voimavaroja rationaalisesti hyödyntävä vuorovaikutus yliopistoyhteisön ja lakimiesammattiryhmien kesken. Jatkuvan kouluttautumisen ideaa sovellettaessa pätevöittämis- ja täydennyskoulutuksen tulee limittyä kiinteästi toisiinsa. Toimikunnan mietintö on hyvä pohja asian jatkovalmistelulle.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. on katsonut, että huolimatta siitä, että kokemukset nykyisestä kouluttautumisyjärjestelmästä ovat hyviä, järjestelmällinen koulutus tuomareille ja tuomareiksi aikoville on tarpeen. Toimikunnan ehdotus voi johtaa siihen, että avoimelta uralta on vielä huonommat mahdollisuudet tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan kuin nykyisin. Tuomarien korkea ammattitaito edellyttää riittäviä voimavaroja täydennyskoulutukseen. Ehdotetun koulutusjärjestelmän asemesta voimavarat tulisikin käyttää tuomarien ja muiden tuomioistuineläytöksen palveluksessa olevien lakimiesten täydennyskoulutukseen.

Suomen Asianajajaliitto on pitänyt pätevöitymisjärjestelmän kehittämistä suotavana ja osin välttämättömänä. Toimikunnan ehdottama koulutusjärjestelmä on kehittämiskelpoinen, mutta se ei ole sellaisenaan hyväksyttävissä. Koulutusta kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota myös resursseihin. Pätevöitymisen tuomarin ammattiin tulee voida tapahtua muullakin tavoin kuin tuomarikoulutuksen kautta. Rekrytoituminen esimerkiksi asianajotoiminnasta olisi rekrytoitumisjärjestelmänä yhtä mahdollinen kuin toimikunnan ehdottama pätevöitymisjärjestelmä. Mahdollisuus siirtyä avoimelta uralta tuomarinvirkaan tulee turvata.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on korostanut, että lakiasiantoimistoja ja niissä työskenteleviä lakimiehiä tulee kohdella tuomioistuinharjoittelua ja tuomarikoulutusta koskevissa asioissa yhdenvertaisesti asianajo- ja oikeusaputoimistojen sekä niissä työskentelevien lakimiesten kanssa. Lakiasiantoimistot on täysin syrjäytetty mietinnössä. Ne hoitavat kuitenkin noin yhden kolmasosan yksityisestä asianajotoiminnasta Suomessa. Niissä työskentelevät lakimiehet ovat pätevyydeltään, tiedoiltaan, kokemukseltaan ja lakimiestaidoiltaan täysin samanlaisia asianajo- ja oikeusaputoimistoissa työskentelevien lakimiesten kanssa. Yhdistys on esittänyt, että tämän pätevöitymisjärjestelmän kehittämisen yhteydessä myös asianajajan nimike irrotettaisiin Suomen Asianajajaliiton jäsenyydestä.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat vastustaneet toimikunnan ehdottaman tuomarikoulutusjärjestelmän käyttöönottoa. Sen asemesta tuomioistuinharjoittelua tulisi kehittää siten, että se yhdessä jatkuvan ja hyvin suunnitellun täydennyskoulutuksen ja tuomioistuimissa tapahtuvan työskentelyn kanssa tarjoaisi riittävät valmiudet tuomarin tehtäviin. Ehdotetun koulutusjärjestelmän suhde muuhun koulutukseen, erityisesti ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lisenssiaatin tutkintoon tulee selkeyttää.

Suomen tuomariliitto r.y. on katsonut, että ehdotetun koulutusjärjestelmän toimivuuden arvioimista vaikeuttavat muun muassa epätietoisuus mahdollisista muutoksista esittelijäjärjestelmään, valitusmenettelyn mahdollinen uudistaminen, tuomioistuinharjoittelun sisällön kehittämissuunnitelmat ja käräjäviskaalien tehtävien tulevaisuus. Tuomioistuinharjoittelun kehittämisellä, tuomarikoulutuslautakunnan järjestämällä koulutustilaisuuksilla ja täydennyskoulutuksen hyvällä suunnittelulla voitaisiin päätyä parempaan lopputulokseen kuin toimikunnan ehdottamalla tuomarikoulutusjärjestelmällä. Tuomioistuinharjoittelu ja sen jälkeinen toimiminen esittelijänä hallinto-oikeudessa ja ylioikeuksissa on ollut hyvä koulutusmuoto tuomarinuralle. Esittelijöiden tähän saakka puutteellisia koulutusmahdollisuuksia olisi lisättävä. Ehdotettu koulutusjärjestelmä ei ratkaisisi yhtään mietinnössä esitetystä nykyisiin tuomarinuriin liittyvistä kehitystarpeista. Koulutusjärjestelmä loisi urasuunnitteluun ennakoimattomuutta eikä korjaisi täydennyskoulutuksen puutteita, vaan määrärahojen ohjautuessa tuomarikoulutukseen täydennyskoulutuksen sisältö voisi jäädä kehittämättä ja pysyisi edelleen määrällisesti riittämättömällä tasolla.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. on pitänyt ehdotettua pätevytymisjärjestelmää parempana kuin perinteistä virkaikään ja sijaisuuksiin perustuvaa järjestelmää. Yhdistys on epäillyt, onko toimikunnan ehdotus lainkaan sopusoinnussa tuomarinuran avaamisen kanssa. Työ tuomioistuimissa tulee painottaa siten, että siirretään esittelijöiden nykyisin tekemiä asioiden valmistelutöitä ja tuomioiden kirjoittamista enempi tuomarien tehtäväksi ja vähennetään esittelijöiden virat minimiin. Tällöin tuomarit olisi rekrytoitava muualta kuin esittelijöiden joukosta. Muissa lakimiestehtävissä menestyneistä henkilöistä saadaan kohtuullisella jatkokoulutuksella myös hyviä tuomareita. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, että tuomarinvirat ovat houkuttelevia eikä siirtyminen tuomarinvirkaan johda tulotason laskuun. Suomeen ei tule kouluttaa tuomarikandidaattien joukkoa, josta valittaisiin maan virkatuomarit. Koulutusjärjestelmän tulee painottaa jo virassa olevien tuomarien täydennyskoulutukseen ja nykyisin esittelijän tehtävissä toimivia henkilöitä tulee kannustaa hankkimaan lakimieskokemusta muualtakin kuin tuomioistuimista. Lakimiesten koulutusuu- distusta ei tulisi toteuttaa vain tuomarinuralle pyrkivien lakimiesten kouluttamisena, vaan yleisempänä kaikille lakimiehille avoimena jatkokoulutuksena, jossa yliopistoilla olisi keskeinen asema.

Suomen Kihlakunnanvoudit r.y. on katsonut, että tuomarikoulutuksen pääpaino tulisi olla jatko- ja täydennyskoulutuksessa. Näin nykyinen pääosin tuomioistuinharjoitteluun ja esittelijäjärjestelmään perustuva rekrytointijärjestelmä säilyisi ja sitä tuettaisiin koulutuksella. Koulutuksen yhteydet ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lisenssiaatin tutkintoon olisi selvitettävä. Ehdotettu tuomarikoulutus voi käytännössä johtaa tuomarinuran sulkeutumiseen.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto r.y. on katsonut, että ennen tuomarikoulutusjärjestelmän luomista tulisi selvittää perusteellisesti tuomioistuinten nykyiset ja tulevat tehtävät ja niiden hoitamisen edellyttämä henkilöstön määrä ja rakenne. Uusien koulutustehtävien säilyttäminen tuomioistuimille lisää tuomioistuinten palveluksessa työskentelevien työmäärää ja heikentää tuomioistuinten toimintaedellytyksiä.

9.2. Tuomarikoulutuslautakunta

Toimikunnan ehdotus

Koulutusjärjestelmän sisällön määrittämistä ja ohjausta varten perustettaisiin tuomarikoulutuslautakunta. Lautakuntaan kuuluisi 5 - 7 jäsentä. Lautakunnan enemmistö muodostuisi tuomioistuinlaitoksen edustajista. Tätä kautta tuomioistuinlaitos määrittäisi uuden koulutusjärjestelmän sisällön ja johtaisi sitä. Oikeusministeriö toimisi yhteistyössä lautakunnan kanssa koulutuksen teknisessä järjestämisessä. Oikeusministeriö nimittäisi lautakuntaan yhden jäsenen ja tämän varajäsenen. Tuomarinvalintalautakunta kutsuisi muut jäsenet. Lautakuntaan tulisi valita parhaat mahdolliset asiantuntijat ja sen kokoonpanossa tulisi tuomioistuimia koskevan asiantuntemuksen lisäksi varmistaa pedagoginen ja didakti- nen asiantuntemus. Lautakunnan toimikausi olisi viisi vuotta kerrallaan.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin, Itä-Suomen, Kouvolan, Turun ja Vaasan hovioikeudet ovat kannattaneet tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Helsingin hovioikeuden mukaan on välttämätöntä, että lautakunnan toimintaan osallistuu myös oikeustieteellisen opetuksen ja

tutkimuksen edustaja. Itä-Suomen hovioikeuden mukaan lautakuntaan tulee sen tehtävien määrä ja moninaisuus huomioon ottaen kuulua vähintään seitsemän jäsentä. Kouvolan hovioikeuden mukaan lautakunnan selkeän enemmistön tulee muodostua tuomioistuinlaitoksen edustajista. Tämä toteutuu, jos lautakunnan seitsemästä jäsenestä viisi on tuomioistuinlaitoksen edustajaa. Lisäksi yliopistoilla ja oikeusministeriöllä tulee olla edustajansa lautakunnassa. Turun hovioikeuden mukaan koulutuksen sisällön määrittämiseksi on tärkeää, että lautakunta nimitetään mahdollisimman pian ja että sen jäseniksi saadaan mahdollisimman päteviä henkilöitä. Vaasan hovioikeuden mukaan lautakunnan kokoonpanon tulee edustaa tasapuolisesti koko tuomioistuinlaitosta. Tasapuolisuuden takaisi se, että tuomarikoulutuslautakunta nimitettäisiin toimikunnan ehdotuksesta poiketen samalla tavalla kuin tuomarivalintalautakunta. Tuomarikoulutuslautakunnan riippumattomuutta korostaisi sen sijainti erillään oikeusministeriöstä.

Rovaniemen hovioikeus on katsonut, että tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden turvaamiseksi tuomioistuinlaitoksen tulee vastata tuomarikoulutuksen sisällön suunnittelusta ja koulutuksen johtamisesta.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on kannattanut tuomarikoulutuslautakunnan tai vastaavan elimen perustamista riippumatta siitä, toteutetaanko ehdotettu koulutusjärjestelmä. Lautakunnan kokoonpanossa ei tule sallia niin sanottua intressiedustusta. Lautakunnan tulee paneutua ehdotetun koulutusjärjestelmän ohella erityisesti täydennyskoulutukseen. Koulutuksen suunnittelun tulisi kohdistua tuomarin aseman ja prosessin kannalta keskeisiin asioihin.

Oulun ja Turun hallinto-oikeudet ovat kannattaneet tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Turun hallinto-oikeuden mukaan lautakunnan rooliksi sopisi tuomarikoulutettavien valinnan ohella neuvottelukuntatyypinen yleissuunnittelu, johto ja valvonta.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpanossa tulisi ottaa huomioon, että kaikki tuomioistuintyytit saavat siihen riittävän edustuksen. Lautakunnan kokoonpano voisi niin ollen olla seitsemän jäsentä.

Espoon, Haapajärven, Helsingin, Kouvolan, Kuopion, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaa kärjäoikeudet ovat kannattaneet tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Espoon kärjäoikeus on pitänyt tärkeänä, että lautakunta perustettaisiin mahdollisimman pian laatimaan tarkat ja kestävät suunnitelmat toimivaksi koulutusjärjestelmäksi. Kärjäoikeudella ei ole ollut huomauttamista lautakunnan kokoonpanon ja valinnan johdosta. Haapajärven kärjäoikeuden mukaan lautakunnassa tulisi olla myös yliopistojen edustus. Helsingin kärjäoikeuden mukaan on tärkeää varmistaa lautakunnan riippumattomuus ja puolueettomuus. Tuomioistuinten edustajien lisäksi lautakunnassa tulisi olla lähinnä yliopistojen edustajia. Kuopion kärjäoikeus on katsonut, että lautakunta tulisi perustaa ehdotetun koulutusjärjestelmän toteuttamisesta riippumatta ja että lautakunnan tehtävien määrä huomioon ottaen lautakuntaan tulisi kuulua vähintään seitsemän jäsentä. Oulun kärjäoikeus on pitänyt tärkeänä, että lautakunnan kokoonpanossa turvataan tuomioistuinten riippumattomuus. Toimikunnan ehdottama kokoonpano turvaa riippumattomuuden. Vantaan kärjäoikeuden mukaan lautakunnassa tulisi olla tuomarien ja oikeusministeriön edustajien lisäksi myös oikeustieteellisen opetuksen ja tutkimuksen edustus. Tuomioistuinten riippumattomuuden turvaamiseksi on tärkeää, että lautakunnan enemmistö muodostuu tuomioistuinlaitoksen edustajista.

Vakuutus-oikeus on kannattanut tuomarikoulutuslautakunnan perustamista joka tapauksessa. Lautakunnan avulla nykyisessä täydennyskoulutusjärjestelmässä olevat puutteet voitaisiin

ehkä poistaa. Lautakunnassa tulisi olla myös erityistuomioistuinten edustus. Erityistuomioistuinten edustaja tulisi valita vakuutusosoikeudesta.

Valtakunnansyyttäjä on kannattanut tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Kun lautakunnan vastuulle jää tuomarien ja syyttäjien yhteisten opetusjaksojen suunnittelu ja kun tuomarikoulutukseen sisältyy myös työskentelyä syyttäjäyksiköissä, on välttämätöntä, että lautakunnassa on myös syyttäjien edustus. Lautakunnan sopiva kokoonpano voisi olla sellainen, että lautakunnassa olisi kunkin koulutukseen sisältyvän harjoittelupaikan, ylimpien tuomioistuinten sekä yliopistojen ja oikeusministeriön edustus eli kaikkiaan kahdeksan jäsentä.

Lahden kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan tuomarikoulutuslautakunnalla tulisi olla vahva rooli koulutuksen toteuttamisessa ja seurannassa, jottei koulutus olisi koordinoimatonta. Tuomarikoulutuslautakunnassa tulisi olla myös syyttäjien edustus.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on katsonut, että tuomarikoulutuslautakunta tulisi valita välittömästi, jotta harjoittelupaikkojen määrittäminen ja organisointi saataisiin mahdollisimman nopeasti käyntiin.

Tampereen yliopiston mukaan jo tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpanossa tulisi ottaa huomioon, ettei tuomarikoulutus muodostu sisällöllisesti liian suljetuksi. Tuomarikoulutuksesta ei saa muodostua ammattikuntaohtaisten näkemysten varaan rakentuvaa "koulutusputkea". Tämän vuoksi yliopisto on esittänyt, että yliopistojen edustaman tietämyksen tulisi olla ehdotettua paremmin edustettuna lautakunnassa jopa niin, että yliopistojen edustajat muodostaisivat enemmistön lautakunnan jäsenistä. Näin voitaisiin myös taata se, että tuomarikoulutus niveltäisi mahdollisimman joustavasti korkeimpaan opetukseen ja tutkimukseen. Yliopisto on korostanut, että oikeusministeriön yhteistyön lautakunnan kanssa koulutuksen teknisessä järjestämisessä ei tule vaarantaa tuomarien riippumattomuutta. Toimeenpanovallan osallistuessa tuomarien kouluttamiseen on aina vaarana, että toimeenpanovallalle tulee tarkoittamatta tai edes havaitsematta liiaksi valtaa sisältöjen määrittämisessä. Ongelmat voidaan paljon välttää kehitettäessä yliopistojen ja tuomioistuinten yhteistyötä. Yhteistyön kehittäminen koskee myös Tampereen yliopistoa.

Turun yliopisto on pitänyt ehdotuksia tuomarikoulutuslautakunnan tehtävistä ja kokoonpanosta perusteltuina. Jotta lautakunnan asema olisi koulutusta järjestettäessä itsenäinen, sen tulisi saada käyttöönsä tarpeelliset virat ja toimitilat.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat kannattaneet tuomarikoulutuslautakunnan perustamista riippumatta siitä, toteutetaanko ehdotettu koulutusjärjestelmä. Lautakunnalle tulisi antaa ehdotettua merkittävämpi rooli tuomioistuinlaitosta koskevan koulutuksen koordinoinnissa. Sen tulisi selvittää todellinen kouluttautumistarve sekä mahdollisuuksien mukaan laatia tuomioistuinlaitosta koskeva kehitys- ja koulutus suunnitelma. Lisäksi lautakunnan tulisi huomioida, että opetus- ja opiskelujaksojen sisällölle asetetaan selkeät laatu kriteerit ja että tutor-tuomarien toiminnalle asetetaan selkeät arviointikriteerit.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on suhtautunut tuomarikoulutuslautakunnan perustamiseen myönteisesti. Lautakunnan kokoonpanon tulisi muodostua pääosin tuomioistuinlaitoksen ja yliopistojen edustajista. Oikeusministeriön roolin tulee rajoittua enintään koulutuksen käytännön järjestelyihin ja hallintoon. Lautakuntaan tulisi kuulua päällikkötuomarien lisäksi myös muita tuomareita.

Nuoret Lakimiehet r.y. on kannattanut tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Lautakunta tulisi perustaa ripeästi. Lautakunnan keskeisinä tehtävinä tulisi olla ainakin tuomioistuinharjoittelun ohjeistaminen ja valvonta, uusien tuomarien rekrytointikoulutuksen järjestäminen ja valvonta sekä yhteistyössä yksittäisten tuomioistuinten kanssa ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen opintojen opintojaksojen ja opetuksen suunnittelu ja hankkiminen. Lautakuntaan tulisi kuulua tuomioistuinten nimeämien edustajien lisäksi yliopistojen oikeustieteellisten tiedekuntien nimeämä edustaja, oikeusministeriön edustaja sekä asianajajien ja syyttäjien nimeämät edustajat. Yhdistys ei ole kannattanut sitä, että tuomarinvalintalautakunta kutsuisi tuomarikoulutuslautakunnan jäsenet, koska tämä lisäisi merkittävästi tuomarinvalintalautakunnan vaikutusvaltaa.

Svenska Finlands folkting on ehdottanut, että ainakin yksi tuomarikoulutuslautakunnan jäsenistä valittaisiin kielellisellä perusteella tarkoituksin huolehtia ruotsinkielisen tuomarikoulutuksen tarpeesta.

9.3. Peruskoulutus

Toimikunnan ehdotus

Lähtökohtana tuomarien koulutukselle olisi edelleen oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Toimikunta ei ole ehdottanut muutoksia tähän peruskoulutukseen. Peruskoulutuksen tulee olla laaja ja teoriapainotteinen eikä sen tule sisältää erikoistumista varhaisessa vaiheessa.

Yliopistojen ja tuomioistuinten välillä tulisi kehittää mahdollisimman monipuolisia yhteyksiä, jotta opiskelijat kiinnostuisivat tuomarinurasta. Yhteydenpidon muotoja voisivat olla esimerkiksi tuomioistuimiin suuntautuvat tutustumispäivät, tuomioistuinten esittelypäivät yliopistoissa ja monipuolinen virkamiesharjoittelu tuomioistuimissa opiskeluaikana. Harjoittelupaikkoja voitaisiin lisätä ja opintoihin voisi sisältyä myös käytännön harjoittelua tuomioistuimissa.

Lausunnonantajien kannanotot

Oulun ja Rovaniemen hallinto-oikeudet ovat yhtyneet toimikunnan näkemyksiin peruskoulutuksen osalta. Rovaniemen hallinto-oikeus on huomauttanut, että yliopistojen ja tuomioistuinten yhteistyön tiivistäminen muun muassa lisäämällä harjoittelupaikkoja tuomioistuimissa vaikuttaa opastustehtävien vuoksi tuomioistuinten työtilanteeseen ja vaatii lisää resursseja.

Helsingin, Tampereen ja Vantaan käräjäoikeudet ovat kannattaneet yliopistojen ja tuomioistuinten yhteistyön kehittämistä. Vantaan käräjäoikeuden mukaan opiskelijoiden kannalta olisi tärkeää, että oikeustieteellisten tiedekuntien oikeudenkäyntikurssien opetustehtävissä toimisivat tuomarit, syyttäjät ja asianajajat.

Oulun käräjäoikeuden mukaan erikoistuminen jo yliopistossa tuomarin ammattiin johtavaan perustutkintoon olisi omiaan sulkemaan tuomarinuraa ja kaventamaan rekrytointipohjaa. Tästä lähtien vuoksi peruskoulutukseen ei kannata tehdä muutoksia.

Vaasan käräjäoikeuden mukaan peruskoulutukseen voisi kuulua enempi käytännön lakimiestehtäviin perehdyttäviä jaksoja.

Tampereen yliopiston mukaan tuomarikoulutuksen kehittämisen yhteydessä tulisi harkita muun muassa simuloitujen oikeudenkäyntien järjestämistä jo opiskeluvaiheessa. Oikeustieteellisille tiedekunnille olisi oikeusministeriön tuella voitava järjestää näiden oikeudenkäyntien vaatimat resurssit.

Turun yliopisto on pitänyt yliopistojen ja tuomioistuinten mahdollisimman monipuolisten yhteyksien kehittämistä kannatettavana. Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa on jo toteutettu ehdotetun kaltaisia hankkeita.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on katsonut, että tuomioistuintehtäviin tarpeellinen koulutus olisi kytkettävä lausunnossa tarkemmin esitetyin tavoin oikeustieteen opintojen yhteyteen ja että kaikilla lakimiehillä tulisi olla mahdollisuus päästä tuohon koulutukseen joko opintojen yhteydessä tai myöhemmin tuomioistuinharjoittelun muodossa. Tuomarikoulutukseen tulisi sisältyä vain sellainen koulutus, joka on tarpeen nimenomaan tuomarin tehtävissä.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat kannattaneet yliopistojen ja tuomioistuinten yhteistyön kehittämistä. Erityisesti yhdistykset ovat kannattaneet opintojen aikana tuomioistuimissa tapahtuvan työharjoittelun laajentamista ja kehittämistä.

Svenska Finlands folkting on ehdottanut, että tehtäisiin selvitys oikeustieteellisten tiedekuntien ruotsinkielisen opetuksen kehittämisestä.

9.4. Tuomioistuinharjoittelu

9.4.1. Tuomioistuinharjoittelun kohderyhmä

Toimikunnan ehdotus

Tuomioistuinharjoittelu suunnattaisiin ensi sijassa niille lakimiehille, jotka suunnittelevat työskentelyä oikeuslaitoksen piirissä. Harjoittelupaikkojen määrää vähennettäisiin noin 150:een harjoittelupaikkaan vuodessa. Tuomioistuinharjoittelijoiden työpanoksen väheneminen käräjäoikeuksissa korvautuisi ainakin osaksi tuomarikoulutuksen käräjäoikeusjaksolla.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin ja Kouvolan hovioikeudet ovat vastustaneet harjoittelupaikkojen vähentämistä. Helsingin hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelijoiden nykyinen määrä on välttämätön tuomarien riittävän rekrytointipohjan takaamiseksi. Myös oikeuslaitokselle on hyötyä siitä, että mahdollisimman suuri osa siellä asioivista tuntee menettelyn tuomioistuimen näkökulmasta. Kouvolan hovioikeuden mukaan käräjäoikeuksien henkilöstöresurssit tulee turvata.

Itä-Suomen hovioikeus on pitänyt toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelun suuntaamisesta hyväksyttävänä. Hovioikeus ei ole ottanut kantaa harjoittelupaikkojen määrään.

Turun hovioikeus on vastustanut toimikunnan ehdotuksia tuomioistuinharjoittelun suuntaamisesta ja harjoittelupaikkojen vähentämisestä. Tuomioistuinharjoittelun säilyttäminen nykymuodossaan edistää tuomarinuran avoimuutta. Sisällöllisesti hyvin suunniteltu tuomioistuinharjoittelu lisää ammatillista pätevyyttä muissakin lakimiesammateissa.

Tuomioistuinten toimintaa helpottaa, mikäli niiden kanssa asioiva lakimieskunta on perehtynyt tuomioistuinten toimintaan.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on vastustanut tuomioistuinharjoittelun supistamista. Tuomioistuinharjoittelu on säilytettävä osana yleistä lakimieskoulutusta. Siitä on etua kaikissa lakimiesammateissa. Se tarjoaa tuomarinurasta kiinnostuneille mahdollisuuden saada kuvan tuomarin työstä.

Vaasan hallinto-oikeus on vastustanut harjoittelupaikkojen vähentämistä. Tuomioistuinharjoittelu on tärkeä osa lakimiesten jatkokoulutusta, jolla on käyttöä muuallakin kuin tuomioistuinlaitoksessa. Lisäksi tuomioistuinharjoittelu on työllisyyskysymys.

Espoon käräjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelijoita on käytetty käräjäoikeuksissa työvoimatarpeen korvaajina. Tämän vuoksi harjoittelupaikkojen vähentämisen tulisi tapahtua varovaisesti, ellei samalla huolehdita työvoimatarpeen riittävydestä niissä käräjäoikeuksissa, joihin harjoittelupaikkojen vähentäminen kohdistuisi. Tuomioistuinharjoittelijoiden ja tuomarikoulutettavien tehtävien erilaisuus ja tuomarikoulutettaville annettavien tehtävien korkeampi vaatimustaso huomioon ottaen on kyseenlaista, riittäisivätkö tuomarikoulutettavat korvaamaan tuomioistuinharjoittelijoiden vähentämisestä aiheutuvan työvoimavajauksen.

Haapajärven käräjäoikeus on katsonut, että tuomioistuinharjoittelu tulisi edelleen säilyttää yleisharjoitteluna muillekin kuin tuomarinuralle aikoville lakimiehille.

Helsingin käräjäoikeus on vastustanut toimikunnan ehdotuksia tuomioistuinharjoittelun suuntaamisesta ja harjoittelupaikkojen vähentämisestä. Tuomioistuinharjoittelu tulisi säilyttää osana yleistä lakimieskoulutusta. Tämä on myös tuomarinuran avaamistavoitteen mukaista. Muussa tapauksessa on olemassa vaara, että oikeuslaitos eristyy ja sulkeutuu. Tuomioistuinlaitoksen toiminnan tunteminen on eduksi kaikissa lakimiesammateissa.

Kuopion käräjäoikeus on vastustanut harjoittelupaikkojen vähentämistä, koska uuden koulutusjärjestelmän toteuttamisesta aiheutuu käräjäoikeudelle lisätyötä.

Lahden käräjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentäminen ei saisi johtaa siihen, että vastavalmistuneiden lakimiesten olisi yhä vaikeampi hankkia tuomarikoulutusohjelmaan pääsemiseksi tarvittavaa kokemusta.

Mustasaaren käräjäoikeus on vastustanut tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä, ellei samalla lisätä käräjäoikeuksien muita henkilöstöresursseja. Tuomioistuinharjoittelun järjestäminen järkevästi vaatii, että jokaisessa käräjäoikeudessa on samanaikaisesti ainakin kaksi harjoittelijaa.

Nurmeksen käräjäoikeus on vastustanut tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä, koska pienten käräjäoikeuksien työvoimatarve edellyttää tuomioistuinharjoittelua suorittavien lakimiesten lukumäärän säilyttämistä näissä käräjäoikeuksissa ennallaan. Muutoin käräjäoikeudella ei ole ollut huomauttamista mietinnön johdosta.

Oulun käräjäoikeus on katsonut, että uuden pätevytymisjärjestelmän käyttöönotto edellyttää tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä. Toimikunnan ehdottamat 150 harjoittelupaikkaa riittävät turvaamaan rekrytointipohjan.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan valintatilanteessa on vaikea tutkia sitä, suunnitteleeko tuomioistuinharjoitteluun hakeutuva lakimies työskentelyä oikeuslaitoksen piirissä. Tuomioistuinharjoittelun suuntaamista ja harjoittelupaikkojen vähentämistä tulisi harkita vielä uudestaan. Myös tuomioistuimille on etua siitä, että niiden kanssa asioivat lakimiehet tuntevat niiden toimintaa. Tuomarikoulutuksen tarpeet eivät edellytä tuomioistuinharjoittelun yleisharjoitteluluonteesta luopumista.

Turun käräjäoikeus on pitänyt kannatettavana sitä, että mahdollisuus tuomioistuinharjoittelun suorittamiseen olisi yhä erillinen osa tuomarikoulutusta. Tuomioistuinharjoittelijat ovat käräjäoikeuksille merkittävä työvoimaresurssi. Lisäksi he tulisivat olemaan merkittävän rekrytointipotentiaali tuomarikoulutukseen. Myös tuomioistuimille on etua siitä, että yhteiskunnan eri lakimiesammateissa on tuomioistuinten toimintaa ymmärtäviä lakimiehiä. Näistä syistä tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä ei voida pitää suotavana.

Vaasan käräjäoikeus on katsonut, että harjoittelupaikkojen vähentäminen heikentäisi käräjäoikeuksien mahdollisuuksia suoriutua tehtävistään. Tuomarikoulutettavat eivät voi työpanoksellaan korvata tuomioistuinharjoittelijoiden vähentämisestä aiheutuvaa resurssivajausta.

Vantaan käräjäoikeus on vastustanut harjoittelupaikkojen vähentämistä, ellei samalla huolehdi käräjäoikeuksien työvoimatarpeiden tyydyttämisestä muulla tavalla. Tuomarikoulutettavien työskentely käräjäoikeuksissa ei tule korvaamaan kokonaan harjoittelupaikkojen vähentämisestä aiheutuvaa työvoimavajausta.

Joensuun oikeusaputoimiston mukaan tuomioistuinharjoittelua ei tule muuttaa siten, ettei kaikilla halukkailla olisi mahdollisuutta suorittaa sitä. Tuomioistuinharjoittelusta on hyötyä muissakin lakimiesammateissa kuin oikeuslaitoksen piirissä.

Sisäasiainministeriön mukaan toimikunnan ehdotus merkitsee nykyisin kaikille lakimiehille avoimen tuomioistuinharjoittelun päättymistä. Tuomioistuinten toiminnan tuntemus on ollut hyödyksi monissa lakimiesammateissa ja tuomioistuinharjoittelu on merkinnyt nuorille lakimiehille mahdollisuutta täydentää ja käyttää hyväksi hankkimiaan teoreettisia tietoja.

Lapin yliopisto on kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikka tarkoituksena on tuomioistuinharjoittelun suuntaaminen lähinnä oikeuslaitoksen lakimiesammatteihin pyrkiville lakimiehille, säilyisi harjoittelu periaatteessa avoimena kaikille lakimiehille.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat pitäneet tärkeänä, että tuomioistuinharjoittelu säilytetään osana yleistä lakimieskoulutusta. Tuomioistuinharjoittelusta on hyötyä monissa lakimiesammateissa. Myös tuomarinuran avoimuus edellyttää, että mahdollisimman moni lakimies pääsee tutustumaan tuomioistuinlaitoksen toimintaan. Syyttäjähdistyksen mukaan tuomioistuinharjoittelu liittyy osana nykyiseen syyttäjäkoulutukseen ennen apulaissyöttäjajaksoa. Molemmat yhdistykset ovat vastustaneet harjoittelupaikkojen vähentämistä.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että tuomioistuinharjoittelun suuntaaminen toimikunnan ehdottamalla tavalla ja harjoittelupaikkojen vähentäminen on mahdollista vain, jos samalla määritellään pääpiirteittäin, millä vaihtoehdoilla kokemuksella voi päästä tuomarien rekrytointikoulutukseen. Muutoin tuomioistuinharjoittelun rajaaminen ehdotetulla tavalla voi johtaa tuomarinuran sulkeutumiseen.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. on pitänyt tärkeänä, että mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun säilytettäisiin kaikilla lakimiehillä.

Suomen Asianajajaliitto on katsonut, että tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentäminen johtaisi siihen, että harjoittelupaikan saaminen olisi nykyistä vaikeampaa ja esimerkiksi asianajotoimistoissa työskentelisi nykyistä vähemmän tuomioistuinkokemusta omaavia lakimiehiä. Tämä ei olisi tuomioistuintenkaan edun mukaista. Lisäksi tuomioistuinharjoittelusta on etua monissa yksityisen sektorin ammateissa. Harjoittelupaikkoja vähennettäessä harjoittelupaikan saaminen voi tulevaisuudessa edellyttää muutaman vuoden työskentelyä muissa lakimiestehtävissä, jatko-opintoja tai muuta lisämeritoitumista. On vaarana, että myös Suomessa ne lakimiehet, jotka eivät olisi suorittaneet tuomioistuinharjoittelua, jäisivät niin sanotuiksi B-luokan lakimiehiksi.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on vastustanut tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat vastustaneet tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentämistä. Niitä tulisi päinvastoin lisätä nykyisestään.

9.4.2. Tuomioistuinharjoittelijoiden valinta

Toimikunnan ehdotus

Käräjäoikeuksien laamannit valitsisivat edelleen tuomioistuinharjoittelijat. Valinnassa tulisi kiinnittää huomiota muun muassa hakijan soveltuvuuteen tuomioistuintyöhön ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sekä opintomenetykseen ja mahdolliseen työkokemukseen. Tuomarikoulutuslautakunta määrittäisi yhtenäiset valintaperusteet.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeus on kannattanut tuomioistuinharjoittelijoiden valinnan säilyttämistä laamanneilla tuomarikoulutuslautakunnan mahdollisesti antamien ohjeiden mukaisesti.

Itä-Suomen hovioikeus on pitänyt toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelijoiden valinnasta hyväksyttävänä.

Turun hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoitteluun hakeutumista ei ole tarpeen sitoa mietinnöstä ilmenevällä tavalla määräaikaan, koska tästä ei olisi mitään todellista etua nykyiseen menettelyyn verrattuna.

Kouvolan hallinto-oikeus on kannattanut yhtenäisten valintaperusteiden laatimista. Niiden tulee kuitenkin jättää laamanneille harkintavaltaa.

Rovaniemen ja Turun hallinto-oikeuksien mukaan olisi tarpeen säätää, että myös hallinto-oikeuden ylituomari osallistuu sellaisen tuomioistuinharjoittelijan valintaan, joka suorittaa osan tuomioistuinharjoittelustaan hallinto-oikeudessa. Turun hallinto-oikeuden mukaan valintaperusteiden tulisi olla ehdotettua kaavamaisempia ja perustua pääosin opintomenestykseen ja työkokemukseen.

Oulun ja Vantaan käräjäoikeudet ovat kannattaneet toimikunnan ehdotusta

tuomioistuinharjoittelijoiden valinnasta ja valintaperusteiden määrittelemisestä.

Tampereen käräjäoikeus on katsonut, että laamannien suorittamassa valinnassa tuskin voidaan saavuttaa mietinnössä kuvattuja valintaperusteita.

Valtakunnansyyttäjä on kannattanut yhtenäisten valintaperusteiden määrittelemistä tuomarikoulutuslautakunnan toimesta, koska harjoittelupaikkojen vähentäminen kaventaa tuomari- ja syyttäjäkoulutukseen valittavien rekrytointipohjaa ja siten korostaa laamannien valintojen tärkeyttä.

Sisäasianministeriön mukaan on tärkeää, että harjoittelijoiden valinnassa kiinnitetään huomiota soveltuvuuteen tuomioistuintyöhön ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Lapin yliopiston mukaan tuomioistuinharjoittelijoiden valintaa ei tulisi jättää käräjäoikeuksien laamanneille, sillä se voi johtaa sopivan harjoittelijan valintaan lahjakkaan hakijan kustannuksella. Harjoittelijoiden valinta tulisi uskoa tuomarikoulutuslautakunnalle tai sen valitsemaalle elimelle, joka myös ohjaisi ja valvoisi harjoittelijoiden opastusta ja arviointia. Valinnassa tulisi panna pääpaino opintomenetykselle, jotta harjoittelijoiksi ja sen myötä tuomarikoulutukseen saataisiin lahjakkaita ja osaavia lakimiehiä. Tuomarien ammattitaidon kohottaminen ei onnistu, jos jo tuomioistuinharjoittelijoita valittaessa kiinnitetään huomiota lähinnä heidän soveltuvuuteensa ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa. Vasta tehtäessä valintaa tuomarikoulutukseen on yleensä riittävät edellytykset arvioida viimeksi mainittuja ominaisuuksia.

Turun yliopiston mukaan tuomioistuinharjoittelijoiden valinnan tulisi perustua avoimiin ja objektiivisiin valintaperusteisiin, kuten tutkintoihin, arvosanoihin ja aikaisempiin työtehtäviin, koska tuomioistuinharjoittelu tulisi pääsääntöisesti toimimaan tuomarinuran alkuvaiheena.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että tuomioistuinharjoittelijoiden valintaa varten pitäisi luoda selvät ohjeet, jotta taattaisiin valinnan mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on vastustanut erityisten valintaperusteiden asettamista tuomioistuinharjoittelijoiden valinnalle. Jokaisella oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneella lakimiehellä tulee olla mahdollisuus päästä tuomioistuinharjoitteluun.

Svenska Finlands folkting on ehdottanut, että tuomioistuinharjoittelijoiden valinnassa kiinnitettäisiin huomiota kielitaitoon ja että tietty määrä harjoittelupaikoista varattaisiin hyvän ruotsin kielen taidon omaaville harjoittelijoille, jotta varmistettaisiin, että myös tulevaisuudessa on ruotsin kielen taitoisia tuomareita.

9.4.3. Tuomioistuinharjoittelun tarkoitus ja sisältö

Toimikunnan ehdotus

Tuomioistuinharjoittelu kestäisi yhden vuoden ja se voitaisiin suorittaa joko kokonaan käräjäoikeudessa tai käräjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa. Hallinto-oikeuksien notaarien virkoja voitaisiin muuttaa osin harjoittelupaikoiksi. Tuomioistuinharjoittelun sisältöä kehitettäisiin. Sen tulisi olla nykyistä auskultointia yhdenmukaisempaa, ohjattua ja suunniteltua harjoittelua. Harjoittelijoille laadittaisiin harjoittelusuunnitelma. Lisäksi harjoitteluun sisältyisi pää-asiassa harjoittelijoiden ohjauksesta vastaavien tuomarien voimin järjestettyä

teoriakoulutusta.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin ja Itä-Suomen hovioikeudet ovat kannattaneet toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelun kehittämisestä.

Kouvolan hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun tulisi muodostaa osa tuomarinuraa ja tuomariksi kouluttautumisen tulisi alkaa jo tuomioistuinharjoittelulla, joka tulisi muuttaa sisällöltään vastaamaan tätä tarkoitusta. Harjoittelijoille tulisi laatia selkeä koulutussuunnitelma, johon sisältyisi myös teoriaopetusta. Harjoittelun sisällön muuttamisen vuoksi käräjäoikeuksiin tulisi osoittaa lisää henkilöstöresursseja niiden toiminnan turvaamiseksi.

Turun hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelu tulisi suorittaa kokonaan käräjäoikeudessa. Harjoittelijoille tulisi myöntää normaalit lomaoikeudet. Harjoittelun sisältöä kehitettäessä tulisi varmistaa harjoittelijan mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon ja puheenjohtajana toimimiseen.

Vaasan hovioikeus on kannattanut toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelun sisällön kehittämisestä ja harjoittelun suorittamisesta osaksi hallinto-oikeudessa. Harjoittelu tulee rakentaa siten, että se palvelee tuomarikoulutuksen tavoitteita. Mikäli harjoittelu suoritetaan osaksi hallinto-oikeudessa, harjoittelu tulee järjestää käräjäoikeudessa siten, että harjoitteliija ehtii saada riittävän monipuolisen kuvan käräjäoikeuden työstä. Harjoittelusuunnitelma ja tutor-tuomarin sitoutuminen ohjausvastuuseen ovat edellytyksiä harjoittelun laadun parantamiselle. Hovioikeudella on positiivisia kokemuksia tuomioistuinharjoittelijoille suunnatuista koulutuspäivistä.

Korkein hallinto-oikeus on esittänyt harkittavaksi, olisiko nykyistä tuomioistuinharjoittelua mahdollista kehittää toimikunnan esittämien suuntaviivojen mukaisesti, mutta liittämällä se ehdotettua joustavammin tuomarinuraa. Koulutuksen painopiste voisi olla suunnattu tuomarin tehtäviin, mutta uudistettu tuomioistuinharjoittelu voisi nykyisin tavoin pätevoittää henkilöitä muihinkin lakimiestehtäviin. Samalla voitaisiin kiinnittää huomiota pätevien lakimiesten hakeutumiseen takaisin tuomarinuralle.

Helsingin, Kouvolan, Oulun, Rovaniemen ja Turun hallinto-oikeudet ovat kannattaneet mahdollisuutta suorittaa tuomioistuinharjoittelu ainakin osaksi hallinto-oikeudessa. Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan harjoittelun sisältöä tulee kehittää sellaiseksi, että se herättää kiinnostusta tuomarinuraa kohtaan. Oulun hallinto-oikeuden mukaan hallinto-oikeuksien notaarien virkoja ei voida muuttaa harjoittelupaikoiksi ja hallinto-oikeuksille tulee turvata riittävät voimavarat harjoittelijoiden ohjaamiseen. Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan harjoittelun suorittaminen hallinto-oikeudessa vaatii yksityiskohtaisia määräyksiä. Mikäli harjoittelun suorittaminen osaksi hallinto-oikeudessa jää harjoittelijan omaan harkintaan, menettely voi aiheuttaa harjoittelijoiden määrän vaihtelua hallinto-oikeudessa ja käräjäoikeudessa, mitä ei voida pitää töiden suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisena. Lisäksi tuomarikoulutukseen valikoituisi kahdenlaisia tuomioistuinharjoittelun suorittaneita koulutettavia, mikä aiheuttaisi lisävaatimuksia tuomarikoulutukseen sisältyvien harjoittelujaksojen järjestämisessä. Myös Turun hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun suorittamista hallinto-oikeudessa ei voida jättää sen varaan, että yksittäinen harjoittelija sopii asiasta hallinto-oikeuden ylituomarin kanssa. Työn järjestämisen kannalta olisi parempi, että hallinto-oikeudessa olisi jatkuvasti pysyviä tuomio-

istuinharjoittelupaikkoja koko kalenterivuodeksi ja ainakin määrääjäksi.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun sisältöä on kehitettävä voimakkaasti.

Espoon, Mustasaaren, Oulun ja Vaasan kärjäoikeudet ovat vastustaneet tuomioistuinharjoittelun suorittamista osaksi hallinto-oikeudessa, koska tuomioistuinharjoittelija ei muutoin saa riittävää kokemusta kärjäoikeuden työstä. Espoon kärjäoikeuden mukaan harjoittelu voitaisiin suorittaa joko kärjäoikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Harjoitteluun voitaisiin liittää ohjattu tutustumisjakso kärjäoikeudessa tai hallinto-oikeudessa ja mahdollisesti myös hovioikeudessa. Mustasaaren kärjäoikeuden mukaan harjoittelun suorittaminen osaksi kärjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa aiheuttaisi haittaa kärjäoikeuden töiden järjestelylle. Ehdotetut muutokset tuomioistuinharjoitteluun on muutoin hyväksyttävää, mikäli kärjäoikeuksien resurssit turvataan. Oulun kärjäoikeus on katsonut, että mikäli tuomioistuinharjoittelu kestäisi kärjäoikeudessa vain kuusi kuukautta, harjoittelija ei juurikaan voisi hoitaa istunnon puheenjohtajalle kuuluvia tehtäviä. Tuomioistuinharjoittelijat ovat merkittävä työvoimaresurssi kärjäoikeuksille. Jotta tuomioistuinharjoittelun sisältöä voitaisiin muuttaa toimikunnan ehdottamalla tavalla, tulisi kansliahenkilökunnan määrää lisätä. Vaasan kärjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoitteluun ei ole tarpeen sisällyttää kovin paljon teoriakoulutusta.

Haapajärven, Kuopion, Tampereen ja Turun kärjäoikeudet ovat kannattaneet toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelun sisällön kehittämistä. Haapajärven, Tampereen ja Turun kärjäoikeuksien mukaan tämä kuitenkin edellyttää riittävien henkilöstöresurssien saamista kärjäoikeuksiin. Haapajärven kärjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelua voisi täydentää teoriajaksolla. Tampereen kärjäoikeuden mukaan sinänsä kannatettava mahdollisuus suorittaa osa tuomioistuinharjoittelusta hallinto-oikeudessa on kärjäoikeuksille myös resurssikysymys.

Helsingin kärjäoikeus on pitänyt myönteisenä tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto-oikeuksiin. Tällöin tulisi kuitenkin varmistaa, että myös hallinto-oikeudessa tapahtuva harjoittelu tukee sitä itsenäistä päätöksentekoprosessia, mihin tuomioistuinharjoittelu kärjäoikeudessa päättyy.

Lahden kärjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun kehittäminen jo nyt peruskoulutusta täydentäväksi ja tuomarikoulutusta tukevaksi koulutusjaksoksi ei vaatisi kärjäoikeuksilta suuria lisäponnisteluja. Kysymys olisi vain kärjäoikeuksien valmiuksien ja henkilökunnan asenteiden kehittämistä tuomarikoulutusta tukevaan suuntaan. Tutorhenkilön määrääminen jo nyt tuomioistuinharjoittelijalle olisi myös oivallinen tapa testata tuomarikoulutusohjelmaan suunnitellun tutor-järjestelmän toimivuutta.

Vantaan kärjäoikeus on kannattanut tuomioistuinharjoittelun suorittamista kärjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa, mikäli se toimii myös käytännössä. Tuomioistuinharjoittelijan tehtäviä tulisi kehittää enemmän tuomaria avustaviksi. Ehdotettuun teoriaopetukseen tulisi olla käytettävissä riittävät resurssit. Järkevintä olisi järjestää eri kärjäoikeuksien yhteisiä teoriaopetustilaisuuksia. Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi laatia tuomioistuinharjoittelulle runkosuunnitelma, jonka mukaan harjoittelu toteutettaisiin kaikissa kärjäoikeuksissa.

Vakuutus-oikeus on katsonut, että tuomioistuinharjoittelun suorittaminen tulisi olla mahdollista myös vakuutus-oikeudessa. Oikeudenkäynti vakuutus-oikeudessa ei eroa oikeudenkäynnistä hallinto-oikeuksissa. Muilta osin tuomioistuinharjoittelua koskevat

ehdotukset ovat hyväksyttäviä.

Valtakunnansyyttäjän mukaan toimikunnan ehdottamalla tavalla sisällöltään kehitetty tuomioistuinharjoittelu täyttäneen riittävästi tuomarin työn tuntemisen tarpeen syyttäjien koulutusjärjestelmässä.

Joensuun oikeusaputoimiston mukaan tuomioistuinharjoittelun sisällön uudistaminen toimikunnan ehdottamalla tavalla on tärkeää.

Sisäasianministeriön mukaan tuomioistuinharjoittelun tavoitteena tulee olla monipuolinen kokemus. Harjoittelijoiden toimenkuvan tulee olla riittävän laaja ja monipuolinen. Suunnitelmallisempi ja ohjatumpi harjoittelu on henkilöstön kehittämisen näkökulmasta hyvä ja osaamista edistävä ratkaisu. Mahdollisuus suorittaa tuomioistuinharjoittelu osaksi hallinto-oikeudessa monipuolistaa harjoittelua. Ohjausta koskevat toimikunnan ehdotukset lisäävät harjoittelun tehokkuutta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan kiireellisenä toimenpiteenä tulisi selvittää tuomioistuinharjoittelun järjestäminen siten, että se voitaisiin vaihtoehtoisesti käräjäoikeuksien ohella suorittaa kokonaan myös hallinto-oikeuksissa.

Tampereen yliopiston mukaan toimikunnan tuomioistuinharjoittelusta esittämät kannanotot näyttävät pääosin hyvin perustelluilta ja toteuttamiskelpoisilta. Ainoa epäröintiä herättävä seikka on käräjäoikeuksien ohjauskapasiteetin riittävyys perustehtävänsä ohella mietinnössä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseen. Yliopisto ei ole muutoin puuttunut tuomioistuinharjoitteluun.

Lapin yliopiston mukaan tuomioistuinharjoittelusta mietinnössä esitetyt uudistukset ovat riittämättömiä.

Suomen Lakimiesliitto r.y., Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y., Käräjäoikeustuomarit r.y., Nuoret Lakimiehet r.y., Suomen Syyttäjähdistys r.y., Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ja Suomen tuomariliitto r.y. ovat kannattaneet toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelun sisällön kehittämisestä. Lakimiesliitto, syyttäjähdistys ja Nuoret Lakimiehet r.y. ovat katsoneet, että ehdotus olisi toteutettava tältä osin kiireellisesti. Nuoret Lakimiehet r.y. ja Suomen tuomariliitto r.y. ovat kannattaneet tuomioistuinharjoittelun suorittamista myös hallinto-oikeudessa. Viimeksi mainitun yhdistyksen mukaan harjoittelu-aikaa voitaisiin pidentää.

Suomen Asianajajaliitto on kannattanut tuomioistuinharjoittelijoiden tehtävien kehittämistä nykyistä enemmän tuomareita avustaviksi tehtäviksi. Ehdotetun koulutusjärjestelmän lopputulos ei saa olla se, että tuomioistuinharjoittelijat toimisivat jatkossa tuomioistuinten työvoimareservinä ja lainkäyttöön liittyvä koulutus keskitettäisiin vain tuomarikoulutetuille.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto r.y. on vastustanut hallinto-oikeuksien notaarien virkojen muuttamista harjoittelupaikoiksi.

9.4.4. Tuomioistuinharjoittelun ohjaus

Toimikunnan ehdotus

Jokaiselle tuomioistuinharjoittelijalle määrättäisiin tutor-tuomari, joka ohjaisi ja valvoisi harjoittelua. Käräjäoikeuden laamannilla ja hallinto-oikeuden ylituomarilla olisi päävastuu monipuolisen tuomioistuinharjoittelun toteuttamisesta ja tutor-tuomarijärjestelmän luomisesta johtamassaan tuomioistuimessa.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelun kehittäminen lisäisi tuomarien vastuuta harjoittelijoiden koulutuksesta. Tästä johtuva tuomarien tehtävien lisääntyminen tulisi ottaa huomioon yksittäisen tuomarin työtehtävissä ja erityisesti koko käräjäoikeuden resursseissa.

Itä-Suomen hovioikeus on kannattanut tutor-tuomarijärjestelmän toteuttamista.

Kouvolan hovioikeuden mukaan tutor-tuomarille tulee suorittaa korvaus tuomioistuinharjoittelijan ohjaamisesta ja varata riittävästi aikaa ohjaustehtävän suorittamiseen. Tutor-tuomarina toimimiseen kuuluva aika tulee ottaa huomioon henkilöstö-resursseissa esimerkiksi lisäämällä määräaikaisesti täytettäviä käräjätuomarin virkoja. Samalla voitaisiin luopua kärjäviskaalien viroista.

Turun hovioikeus on kannattanut tutor-tuomarijärjestelmän luomista edellyttäen, että tehtävään löytyy sopivia ja halukkaita henkilöitä. Tehtävä tulee ottaa huomioon muita työvelvoitteita vähentävänä.

Rovaniemen hallinto-oikeudella ei ole ollut huomauttamista toimikunnan ehdotukseen tuomioistuinharjoittelun ohjauksen osalta.

Haapajärven, Mustasaaren ja Vantaan käräjäoikeudet ovat kannattaneet tutor-tuomarijärjestelmän luomista. Mustasaaren käräjäoikeuden mukaan tuomarien tulisi saada koulutusta tutor-tuomarin tehtävään ja erityisesti tuomioistuinharjoittelijoiden arviointiin. Tutor-tuomarin tehtävän hoitaminen vaikuttaa muiden työtehtävien hoitamiseen. Tämä tulisi ottaa huomioon käräjäoikeuksien resursseissa. Lisäksi tutor-tuomarien tulisi saada korvaus tästä tehtävästään. Vantaan käräjäoikeuden mukaan tuomarikoulutuslautakunnan tulisi luoda yhtenäiset suuntaviivat tutor-tuomarijärjestelmästä ja sen toiminnasta.

Oulun käräjäoikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelijoiden ohjaus ja arviointi muodostavat merkittävän työmäärän niiden käräjäoikeuksien tuomareille, joissa harjoittelijoita on runsaasti. Tuomioistuinharjoittelijoiden ohjauksen ja arvioinnin toimiminen suunnitellulla tavalla edellyttää resurssien saamista myös näihin tehtäviin.

9.4.5. Tuomioistuinharjoittelijoiden arviointi

Toimikunnan ehdotus

Tuomioistuinharjoitteluun liitettäisiin järjestelmällinen arviointi harjoittelijoiden tuomioistuinuralle soveltuvuuden selvittämiseksi. Tuomarikoulutuslautakunta määrittäisi arvioinnin osa-alueet ja tarvittavat yksityiskohdat. Varatuomarin arvonimi myönnettäisiin hakemuksetta kaikille tuomioistuinharjoittelun suorittaneille ilman erityisedellytyksiä.

Lausunnonantajien kannanotot

Itä-Suomen hovioikeus on kannattanut toimikunnan ehdotusta tuomioistuinharjoittelijoiden arvioinnista. Arvioinnin objektiivisuus ja vertailtavuus huomioon ottaen on tärkeää, että arvioinnin suorittamiseen osallistuisi useampi kuin yksi henkilö.

Kouvolan hovioikeuden mukaan harjoittelijan tulee saada palautetta niin varhaisessa vaiheessa, että hän voi ottaa palautteen sisällön toiminnassaan huomioon. Hovioikeus on kannattanut varatuomarin arvonimen säilyttämistä.

Turun hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelijoiden arviointi tulisi harkita uudestaan. Yhtenäisten ja oikeudenmukaisten arviointiperusteiden luominen on vaikeaa. Arviointi on myös merkittävä oikeusturvakysymys.

Vaasan hovioikeuden mukaan arviointia varten tulisi luoda selvät ohjeet, jotta arviointi olisi yhdenmukaista. Varatuomarin arvonimen myöntäminen on säilytettävä edelleen hovioikeuksilla.

Rovaniemen hallinto-oikeudella ei ole ollut huomauttamista toimikunnan ehdotukseen tuomioistuinharjoittelijoiden arvioinnin osalta.

Espoon ja Vantaan käräjäoikeudet ovat kannattaneet tuomioistuinharjoittelijoiden arvioimista yhtenäisten arviointiperusteiden mukaisesti.

Mustasaaren käräjäoikeuden mukaan yhtenäisten arviointiperusteiden luominen on harjoittelijoiden yhdenvertaisuuden vuoksi tärkeää. Tuomarikoulutuslautakunta olisi sopiva elin laatimaan arviointiperusteet.

Lapin yliopiston mukaan varatuomarin arvonimi, mikäli sen säilyttäminen on tarpeen, tulisi myöntää vasta tuomarikoulutuksen hyväksytyksi suorittaneille osoitukseksi siitä, että heillä on tuomarinvirkaan vaadittava pätevyys. Tuomioistuinharjoittelijoiden tulisi saada harjoittelustaan todistus arvosanoineen.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että arviointia varten pitäisi luoda selvät ohjeet, jotta taattaisiin arvioinnin mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on katsonut, että kaikilla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneilla lakimiehillä tulee olla oikeus saada varatuomarin arvonimi koulutuksen ja harjoittelun hyväksyttävän suorittamisen jälkeen.

9.4.6. Tuomioistuinharjoittelun merkitys tuomarien koulutuksen kannalta

Toimikunnan ehdotus

Tuomioistuinharjoittelusta suoriutuminen olisi tärkeä arviointiperuste tuomarikoulutukseen valittaessa ja olisi pääsääntöisesti edellytys tuomarikoulutukseen pääsemiselle.

Lausunnonantajien kannanotot

Itä-Suomen hovioikeus on yhtynyt toimikunnan näkemukseen siitä, että tuomioistuinharjoittelu olisi pääsääntöisesti edellytys tuomarikoulutukseen pääsemiselle.

Kouvolan hovioikeuden mukaan tuomioistuinharjoittelusta saatu arviointi tulisi olla keskeisellä sijalla harkittaessa hakijoiden soveltuvuutta seuraavaan tuomarikoulutusvaiheeseen.

Vaasan hovioikeus on kannattanut tuomioistuinharjoittelijoiden arviointia keskeisenä rekrytointiperusteena tuomarinuralle.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan hyvin suoritettu tuomioistuinharjoittelu tulee lukea hakijalle eduksi valittaessa henkilöitä tuomarikoulutukseen.

Rovaniemen hallinto-oikeus on kannattanut sitä, että tuomioistuinharjoittelusta suorituminen olisi yksi tärkeä arviointiperuste tuomarikoulutukseen valittaessa.

Espoon käräjäoikeuden mukaan edellytyksenä tuomarikoulutukseen pääsemiselle tulisi olla menestyksellisesti suoritettu tuomioistuinharjoittelu. Henkilön työskentely muissa lakimies-tehtävissä ei osoita, että hän olisi sovelias tuomarin ammattiin. Tuomarikoulutus voisi tällöin alkaa kaikkien koulutettavien osalta samasta lähtökohdasta.

9.5. Tuomarikoulutus

9.5.1. Tuomarikoulutuksen kohderyhmä

Toimikunnan ehdotus

Koulutus olisi yhteinen eri tuomioistuimiin tuomarinuralle aikoville lakimiehille. Muiden lakimiesammattiryhmien, esimerkiksi syyttäjien kanssa voitaisiin järjestää yhteisiä opetusjaksoja. Tätä laajempaan yhteiskoulutukseen syyttäjien kanssa toimikunta ei ole katsonut olevan tällä hetkellä mahdollisuuksia. Tulevaisuudessa koulutusohjelmia voitaisiin ehkä tarpeellisilta osin yhdistää. Tuomarikoulutuksen suorittaneita lakimiehiä voi siirtyä myös muihin lakimiesammatteihin. Heillä olisi peruskoulutus tuomarin tehtäviin, joihin he voisivat myöhemmin uransa aikana hakeutua. Tämä edesauttaisi tuomarinuran avaamista.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hallinto-oikeus on pitänyt hyvänä sitä, että tuomarinura ja koulutus olisi yhteinen hallintotuomioistuimille ja yleisille tuomioistuimille.

Helsingin käräjäoikeus on katsonut, että myös muille oikeuslaitoksen lakimiehille voitaisiin järjestää yhteistä koulutusta tuomarikoulutettavien kanssa. Yhteiskoulutus olisi toteutettava ensisijaisesti yhteisillä opetusjaksoilla, minkä lisäksi koulutus olisi kohdennettava erikseen tuomarikoulutettaviin.

Turun käräjäoikeuden mukaan koulutusta ei tulisi kohdentaa kokonaan pelkästään tuomarin

tehtäviin aikoville. Koulutuksen alkuosa ja harjoittelujaksot tulisi kohdentaa tuomarin, syyttäjän ja asianajajan tehtäviin aikoville. Toimikunnan ehdottama järjestelmä merkitsisi tosiasiaassa tuomarinuran sulkeutumista ja ongelmaksi muodostuisi koulutuksen päättymisen ja tuomarinimityksen välinen aika. Jos koulutus kohdennettaisiin myös syyttäjän ja asianajajan tehtäviin aikoville, koulutettavat rekrytoituisivat helposti ja olisivat hankkineet toimikunnan tavoittelemaa monipuolista kokemusta, kun heidät nimitetään tuomareiksi. Tällöin myös koulutusaika lyhenisi kolmanneksella ja viimeinen koulutusvaihe voitaisiin toteuttaa vasta kun koulutettava on nimitetty esittelijäksi tai tuomariksi.

Vantaan käräjäoikeus on pitänyt hyvänä sitä, että tuomarikoulutus olisi yhteinen eri tuomioistuimiin tuomarinuralle aikoville lakimiehille. Lisäksi voitaisiin harkita yhteiskoulutuksen järjestämistä myös syyttäjien ja asianajajien kanssa.

Valtakunnansyyttäjä on katsonut, että tuomarien ja syyttäjien sekä mahdollisesti myös yleisten oikeusavustajien koulutusjärjestelmien ehdotettua laajempi yhteisyys olisi ollut mahdollinen. Koulutusjärjestelmien erillisyyden vuoksi yhteiset opetusjaksot ovat tarpeen.

Sisäasianministeriö on pitänyt tärkeänä, että tuomarikoulutuksessa ja tuomarien täydennyskoulutuksessa järjestettäisiin yhteisiä koulutustilaisuuksia ja opetusjaksoja muiden lakimiesammattiryhmien kanssa.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että olisi vielä syytä harkita koulutuksen integroimista syyttäjäkoulutukseen. Tällä tavoin lisättäisiin koulutukseen hakeutuvien määrää ja laajennettaisiin rekrytointipohjaa sekä saataisiin lisää resursseja ja kokemusta koulutukseen.

Suomen tuomariliitto r.y. on kannattanut yhteisen koulutusjärjestelmän luomista yleisiä tuomioistuimia ja hallintotuomioistuimia varten, mikäli tuomarikoulutus järjestetään ehdotetulla tavalla.

9.5.2. Tuomarikoulutettavien valinta

Toimikunnan ehdotus

Tuomarikoulutukseen valinnan edellytyksenä olisi tuomioistuinharjoittelun suorittaminen tai muu tuomarikoulutuslautakunnan riittäväksi katsoma lakimiestyökokemus. Tavoitteena olisi valita koulutukseen lahjakkaita monipuolisen työkokemuksen omaavia lakimiehiä, joilla koulutuksen jälkeen olisi käytännössä mahdollisuus työllistyä tuomioistuinlaitoksessa. Koulutukseen pyrittäisiin valitsemaan ne, joiden oletetaan parhaiten täyttävän tuomariksi nimitettävältä edellytettävät ominaisuudet ja menestyvän työssään.

Tuomarikoulutuslautakunta valitsisi kerran vuodessa arvioidun tarpeen mukaan 40 - 60 lakimiestä tuomarikoulutukseen. Kysymys olisi ensi vaiheen valinnasta tuomarinuralle. Valintamenettelyn tulisi olla mahdollisimman avoin ja valintaperusteiden selkeitä. Apuna valinnassa voitaisiin käyttää muun muassa opintomenetystä, tuomioistuinharjoittelusta ja muusta työkokemuksesta saatuja arvioita, haastatteluja ja valinnan loppuvaiheessa soveltuvuustestejä.

Lausunnonantajien kannanotot

Kouvolan hovioikeus on kannattanut sitä, että tuomarikoulutukseen voisi päästä myös muulla riittäväksi katsotulla lakimiestyökokemuksella. Koulutukseen valittavien määrä tulee mitoittaa tuomarien tarpeeseen siten, että otetaan huomioon myös hovioikeuksissa olevien vanhempien viskaalien määrä. Siirtymävaiheessa nuoremmilla viskaaleilla ja hallinto-oikeuksien esittelijöillä tulee olla oikeus päästä tuomarikoulutukseen ilman erillistä valintamenettelyä.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan tuomarikoulutukseen valittavien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon tuomioistuinlaitoksen palveluksessa muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten määrä. Siirtymävaiheessa tuomarikoulutus tulee suunnata ensisijaisesti heille ja heidän tulee päästä mukaan tuomarikoulutukseen ilman erillistä valintamenettelyä. Tuomarikoulutettavia tulee valita vain sen verran, että tuomarinviran saanti nykyistä lyhyemmässä ajassa voidaan turvata molemmille ryhmille.

Turun hovioikeuden mukaan koulutukseen valittavien määrän on perustuttava tarkkoihin laskelmiin koulutettavien tarpeesta ottaen huomioon tuomioistuinlaitoksen palveluksessa muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten määrä. Koulutettavien motivaation kannalta on tärkeää, että mahdollisuus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan kohtuullisessa ajassa on todellinen.

Vaasan hovioikeus on kannattanut sitä, että tuomarikoulutettavien valinnassa käytettäisiin valinnan loppuvaiheessa apuna haastatteluja ja soveltuvuustestejä. Koulutettavien valinnassa tulee turvata ruotsinkielisten koulutettavien riittävä määrä.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan koulutettavien määrää harkittaessa tulee selvittää, onko koulutetuilla myös tosiasiallinen mahdollisuus sijoittua tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan valinnan kaksipuolaisuus siten, että ensivaiheessa valinta suoritettaisiin tuomioistuinharjoitteluun pyrkivistä ja tämän jälkeen ensisijaisesti hyvin tuomioistuinharjoittelunsa suorittaneista, on perusteltu. Valinnassa on tiedostettava soveltuvuustestien rajoitukset ja tarkoin harkittava, minkälaisia henkisiä ominaisuuksia ja luonnetyyppejä voidaan pitää sopivina tuomarin ammattiin.

Rovaniemen hallinto-oikeudella ei ole ollut huomauttamista toimikunnan ehdotukseen tuomarikoulutettavien valinnasta.

Turun hallinto-oikeuden mukaan tuomarikoulutettavien valinnassa tulee ottaa riittävästi huomioon hallinto-oikeuksien tarpeet. Valinnassa tulisi ottaa huomioon hallinto-oikeudessa tai hallinnossa hankittu työkokemus. Hallinto-oikeus on kannattanut sitä, että tuomarikoulutuslautakunta valitsisi koulutettavat.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan yhtenäisten toimivien valintaperusteiden laatiminen on vaikeaa. Yhtenäisissä valintaperusteissa piilee tuomarityyppien yksipuolistamisen vaara. Erilaisissa tuomioistuimissa tarvitaan erilaisilla ominaisuuksilla varustettuja tuomareita. Tärkeää on, että koulutettaviksi valitaan riittävää yhteistyökykyä osoittaneita erilaisia persoonallisuuksia. Koulutukseen tulee palkkaetujen säilymisestä huolehtien valita myös vakinaisessa virassa tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella olevia pitkänkin työkokemuksen hankkineita henkilöitä.

Espoon käräjäoikeuden mukaan tuomarikoulutettavien valinta voisi tapahtua toimikunnan ehdottamalla tavalla.

Haapajärven käräjäoikeus on katsonut, että ehdotettujen valintaperusteiden johdosta on olemassa vaara, että valinta painottuu liiaksi teoreettiseen lahjakkuuteen.

Helsingin käräjäoikeus on katsonut, että ehdotettujen valintaperusteiden arvioiminen tulee olemaan vaikeaa. Vaikka koulutukseen valinnassa on arvostettava monipuolista lakimiestyökokemusta, koulutukseen valittavilta ei kuitenkaan ole syytä pakottavasti edellyttää muuta käytännön lakimiestyökokemusta kuin tuomioistuinharjoittelua. Valikoitumisen koulutukseen tulisi käytännössä tapahtua pääsääntöisesti tuomioistuinharjoittelun kautta. Tuomioistuinharjoittelun päättyessä tuomioistuin voisi antaa suosituksen tuomarikoulutukseen. Tuomarikoulutettavien todellinen tarve tulee selvittää ennen koulutusjärjestelmän luomista ottaen huomioon tuomioistuinlaitoksen palveluksessa määrääaikaisina tuomareina, esittelijöinä ja käräjäviskaaleina toimivat lakimiehet.

Lahden käräjäoikeuden mukaan koulutettavien määrää arvioitaessa tulisi ottaa huomioon, että tavoite tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan nykyistä merkittävästi lyhyemmässä ajassa toteutuisi.

Tampereen käräjäoikeudella ei ole ollut huomauttamista ehdotetun valintamenettelyn osalta. Monipuolinen työkokemus ennen tuomioistuinharjoittelua ja joka tapauksessa ennen tuomarikoulutusta olisi erinomainen asia. Voitaisiinkin harkita, tulisiko hakijoita vaatia työkokemusta. Todennäköisesti toimikunnan tavoite monipuolisen työkokemuksen omaavien lakimiesten valitsemisesta tuomarikoulutukseen ei toteudu.

Turun käräjäoikeuden mukaan kerran vuodessa tapahtuva valintamenettely saattaa odotusaikoinen käytännössä sulkea tuomarinuran tuomioistuinharjoittelunsa päättäneeltä lakimieheltä.

Vantaan käräjäoikeuden mukaan tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevilla tulisi olla etusija valinnassa tuomarikoulutukseen. Tuomarinuran avoimuus edellyttää, että myös muilla kuin tuomioistuinharjoittelun suorittaneilla on todellinen mahdollisuus päästä tuomarikoulutukseen. Valintamenettelyn osalta käräjäoikeudella ei ole ollut huomauttamista. Valinnassa käytettävien arviointi-, testaamis- ja tutkimusmenetelmien luotettavuus on tärkeää. Soveltuvuustestit eivät saisi saada liian keskeistä osaa valinnassa. Käräjäoikeus on yhtynyt toimikunnan kannanottoon siitä, että koulutukseen hakeutumiselle ei olisi muodollisia ikä- tai kertarajoituksia. Koulutuksen houkuttelevuuden kannalta olisi tärkeää määritellä selkeästi ne seikat, joiden perusteella pääsyä tuomarinvirkaan voidaan ennalta arvioida.

Vakuutusosikeus on pitänyt ehdotettua valintamenettelyä harkittuna.

Sisäasianministeriön mukaan sitä vaihtoehtoa, että tuomarikoulutukseen valittavilta edellytettäisiin muutakin käytännön lakimiestyökokemusta kuin tuomioistuinharjoittelua, tulisi vielä selvittää.

Helsingin yliopiston mukaan luotettavan psykologisen soveltuvuustestauksen ongelmat tulee harkita huolellisesti. Sellaiselle testaukselle vaihtoehtoiseksi menetelmäksi voitaisiin pohtia tuomioistuinharjoittelussa esiintulleiden ominaisuuksien arvioimista harjoittelunaikaisten ohjaajien lausuntojen pohjalta.

Lapin yliopiston mukaan valintaperusteena tulisi pitää opintomenetystä ja tuomioistuinharjoittelusta saatua arviointia.

Turun yliopiston mukaan ehdotetut valintaperusteet vaikuttavat perustelluilta.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjäyhdistys r.y. ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että valintaperusteiden tulee olla mahdollisimman selkeitä ja mitattavissa olevia. Koulutettavien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon tuomioistuinlaitoksen palveluksessa esittelijöinä ja käräjäviskaaleina toimivat lakimiehet. Todellisesta koulutustarpeesta tulee tehdä selvitys.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että keskitetty valinta koulutukseen ja yhtenäinen koulutus ovat omiaan liiksi homogenisoimaan tuomarikunnan. Valinnan osalta malli rakentuu sille virheelliselle oletukselle, että soveltuvuus tuomariksi voitaisiin ratkaista tuomioistuinharjoittelusta saadun arvioinnin, lyhyehkön haastattelun ja psykologisen soveltuvuustestin avulla.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on suhtautunut kielteisesti toimikunnan ehdottamiin valintaperusteisiin. Valintaperusteiden tulee olla niin yksiselitteisiä, että jokainen voi arvioida, täyttääkö hän ne. Erilaisiin testeihin perustuvaa sopivimpien lakimiesten valintaa ei voida tehdä yksiselitteisesti ja tämän vuoksi tällaisiin valintaperusteisiin on suhtauduttava kielteisesti. Lakiasiantoimistossa työskentely tulisi työkokemuksena rinnastaa asianajajana työskentelyyn.

Svenska Finlands folkting on ehdottanut, että tuomarikoulutettavien valinnassa otettaisiin käyttöön molempien kotimaisten kielten taitoa osoittava kielitesti ja tietty määrä tuomarikoulutuspaikoista varattaisiin hyvän ruotsin kielen taidon omaaville tuomarikoulutettaville, jotta varmistettaisiin, että myös tulevaisuudessa on ruotsin kielen taitoisia tuomareita.

9.5.3. Tuomarikoulutuksen tarkoitus, sisältö ja ohjaus

Toimikunnan ehdotus

Tuomarikoulutusvaihe olisi osa tuomarinuraa. Lähtökohtana olisivat tuomioistuinlaitoksen tarpeet ja tuomarin ammatin vaatimukset. Koulutus kestäisi 3 vuotta 5 kuukautta ja sen suorittaminen pätevoittäisi tuomarin ammattiin. Siihen sisältyisi harjoittelua hovi-, hallinto- ja käräjäoikeudessa kussakin 10 kuukautta sekä syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa kummassakin 5 kuukautta. Lisäksi koulutukseen sisältyisi harjoittelujaksojen aikana erilaisia opetus- ja oppimismenetelmiä käyttäen tuomarin ammatin vaatimaa syventävää tieto- ja taitokoulutusta 4 - 6 viikkoa vuodessa. Tuomarikoulutuslautakunta voisi hakemuksesta muuttaa harjoittelun kestoja ja sisältöä. Koulutettaville laadittaisiin koulutussuunnitelmat ja heidät nimitettäisiin koko koulutuksen ajaksi perustettaviin yhtenäisiin määräaikaisiin virkasuhteisiin. Opetuksen suunnitteluvastuu olisi tuomarikoulutuslautakunnalla. Se voisi toimia yhteistyössä yliopistojen ja muiden oikeustieteellistä opetusta järjestävien yksiköiden kanssa. Kouluttajina voisivat toimia ainakin kokeneet tuomarit ja eri alojen asiantuntijat yliopistoista ja muualta. Osa opetuksesta tulisi järjestää kaikille koulutettaville ruotsin kielellä. Yliopistojen toteuttamat koulutusjaksot voitaisiin suunnitella siten, että ne voitaisiin hyväksyä osasuorituksiksi ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lisenssiaatin tutkintoon. Koulutettaville määrättäisiin jokaisessa harjoittelupaikassa tutor-henkilö, joka vastaisi koulutettavan työhön ohjauksesta ja arvioinnista sekä harjoittelupaikassa annettavan opetuksen käytännön järjestelyistä.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeuden mukaan ehdotuksen lähtökohta harjoittelusta ja harjoittelua tukevista monipuolisista opinnoista on oikea. Sen sijaan koulutuksen toteuttamistapa on käytännöllä vieras ja lisäksi varsin kallis. Harjoittelijoille eri harjoittelupaikoissa kertyvä työkokemus olisi vähäinen ja he ehtisivät tutustua lähinnä kunkin harjoittelupaikan perusrutiineihin. Jatkuvuuden puuttuminen olisi hovioikeuden toiminnan kannalta ongelmallista nykymuotoisen hovioikeusmenettelyn edellyttäessä pitkäjänteistä työskentelyä. Harjoittelusta koulutettavalle ja harjoittelupaikoille koitua hyöty olisi vaatimatonta. Pelättävissä on, että tuomarikoulutusohjelman läpikäynyt henkilö tuntisi vain menettelyn pääpiirteet niissä työpaikoissa, joissa hän on työskennellyt, eikä hän olisi saanut varsinaista työkokemusta. Hän ei olisi pätevätytynyt tuomarin ammattiin. Toimiminen esittelijänä hovioikeudessa luo edelleen parhaat edellytykset yleisen tuomioistuimen tuomarilta vaadittavien valmiuksien kehittämiseen. Esittelijänä toimimisen tulisi jatkossakin luoda pohja tulevien tuomarien koulutukselle. Hovioikeus on esittänyt toimikunnan ehdottaman tuomarikoulutusohjelman asemesta koulutusohjelmaa, jossa useissa harjoittelupaikoissa tapahtuva harjoittelu korvattaisiin työskentelyllä pääasiassa esittelijän tehtävissä hovioikeudessa. Lisäksi esittelijän tulisi hankkia työkokemusta myös muista tuomioistuimista toimimalla esimerkiksi määräaikaikaisena kärjäistuomarina. Koulutussuunnitelman laatimisen, syventävän tieto- ja taitokoulutuksen ja tuomarikoulutettavien arvioinnin osalta hovioikeuden esittämä vaihtoehto on toimikunnan ehdotuksen kaltainen. Arvioinnin ja sen perusteella mahdollisesti suoritettavan karsinnan jälkeen esittelijän virkasuhde tulisi vakinaistaa huomattavasti nykyistä nopeammin. Hovioikeuden lausuntoon liitettujen hovioikeudenneuvos Rintalan ja presidentti Huopaniemen eriävien mielipiteiden mukaan toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma sisältää hyvän pohjan koulutusohjelman jatkovalmistelulle. Huopaniemen lausunnon mukaan koulutusohjelman kesto on liian pitkä. Sitä voitaisiin lyhentää esimerkiksi tekemällä hovioikeus- ja hallinto-oikeusjaksot vaihtoehtoisiksi.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan harjoittelu voisi tapahtua toimikunnan ehdottamissa harjoittelupaikoissa. Koulutusohjelman kesto lienee sopiva. Koulutus tulee järjestää joustavasti siten, etteivät koulutettavan lapsen syntymä tai koulutettavan pitkäaikainen sairaus vaaranna koulutuksen suorittamista.

Kouvolan hovioikeuden mukaan ehdotettu koulutuksen kesto on tuomioistuinharjoitteluun mukaan lukien liian pitkä, mikä saattaa vähentää koulutuksen houkuttelevuutta. Hovioikeuden työnkululle aiheutuisi haittaa, mikäli harjoittelujakson pituus hovioikeudessa olisi 10 kuukautta. Sen tulisi olla yksi vuosi. Harjoittelujakso kärjäoikeudessa on tarpeeton, mikäli tuomioistuinharjoittelu toteutetaan kohdassa 9.4.3. lausutulla tavalla. Harjoittelun hallinto-oikeudessa ja kärjäoikeudessa tulisi olla valinnainen, mikäli harjoittelija haluaa jäädä tuomarintehtäviin yleiseen tuomioistuimeen. Hovioikeus on kannattanut harjoittelun suorittamista syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa. Molemmissa paikoissa harjoittelujaksoksi riittäisi 3 kuukautta. Tutor-tuomarille tulee suorittaa korvaus koulutettavan ohjaamisesta sekä järjestää koulutus ja riittävästi aikaa ohjaustehtävän suorittamiseen. Tuomioistuimille tulee turvata riittävät henkilöstöresurssit koulutustehtävien hoitamista varten.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan työskenteleminen esittelijän tehtävissä on erinomaista kouluttautumista tuomarin työhön. Toimikunnan ehdottaman koulutusohjelman sisältö on sinänsä kannatettava. Harjoittelujaksot ovat suhteellisen lyhyitä eikä niillä kyetä takaamaan koulutettaville riittäviä valmiuksia tuomarin työhön. Koulutusohjelman kestoa ei kuitenkaan ole syytä pidentää. Koulutus tulee järjestää siten joustavasti, että se mahdollistaa perhevapaista ynnä muista syistä johtuvien taukojen pitämisen.

Turun hovioikeuden mukaan koulutuksen sisältöä olisi lähdettävä suunnittelemaan mahdollisimman pian. Koulutukseen sisällytettävät opiskelujaksot ovat kannatettavia. Esittelijän työ hovioikeudessa vastaa hyvin tuomarien koulutuksen sisältötavoitteita. Keskeiset puutteet liittyvät mahdollisuuteen harjaantua käräjäoikeustyöskentelyyn ja itsenäiseen prosessinjohtoon. Ehdotettu tuomarikoulutus on kestoaltaan liian pitkä. Koulutuksen kesto voisi olla kaksi vuotta ja se voitaisiin jakaa kahteen yhden vuoden pituiseen jaksoon, joista toinen suoritettaisiin käräjäoikeudessa ja toinen hovioikeudessa tai asianomaisen niin halutessa hallinto-oikeudessa. Ehdotetut lyhyet jaksot syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa eivät ole tuomarintyön keskeisen sisällön kannalta oleellisia. Käräjäoikeusjaksoon tulisi kuulua mahdollisimman paljon itsenäistä päätöksentekoa, mikä on tuomarintoiminnan ydin. Myös hovioikeudessa harjoittelun tulisi olla mahdollisimman itsenäistä esittelijän tehtävien hoitamista. Koulutettavilta voitaisiin edellyttää määrällisesti täyttä työpanosta. Koska koulutettavat olisivat opiskelujaksojen ja vuosilomien vuoksi poissa harjoittelupaikkojen työstä, heidän panoksensa harjoittelupaikkojen työtehosta on arvioitava varsin pieneksi. Ehdotettu tutor-järjestelmä on hyvä edellyttäen, että tehtävään löytyy sopivia ja halukkaita henkilöitä. Tehtävä tulee ottaa huomioon tutorhenkilön muita työvelvoitteita vähentävänä ja tehtävästä aiheutuva vaje harjoittelupaikan työtehosta tulee ottaa huomioon henkilökuntaa lisäämällä tai tulostavoitteita alentamalla. Tutorhenkilöiden koulutus on suunniteltava ja järjestettävä. Hovioikeus on ehdottanut koulutusohjelman aloittamista noin kahden kuukauden pituisella teoriakoulutusjaksolla. Koulutuksen kytkentä yliopistojen tarjontaan on kannatettavaa.

Vaasan hovioikeus on hyväksynyt toimikunnan mietinnöstä ilmenevät alustavat opetus- ja opiskelujaksojen sisältöä koskevat ehdotukset. Hovioikeus on kannattanut erityisesti opetuksen järjestämistä kaikille osaksi ruotsin kielellä. Lisäksi koulutukseen voitaisiin sisällyttää nykyisenkaltainen oikeusministeriön toimesta järjestetty ruotsin kielen kurssi. Toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma ei ole kestoaltaan liian pitkä. Mietinnöstä ilmenevä neljä vuotta kestävä koulutusohjelma olisi toteuttamiskelpoisempi kuin toimikunnan ehdottama koulutusohjelma, koska harjoittelun toteuttaminen kalenterivuoden pituisena olisi käytännössä helpompaa. Hovioikeudessa tapahtuvan harjoittelun kesto olisi niin ollen 12 kuukautta. Toimikunnan ehdottamassa koulutusohjelmassa ongelmana on kahden kuukauden työvoimavaje hovioikeudessa kalenterivuositain marras-joulukuussa. Lisäksi pitempi harjoittelu hovioikeudessa mahdollistaisi harjoittelijalle useamman pääkäsitteilyasian loppuunsaattamisen harjoittelunsa aikana. Myös hallinto-oikeusharjoittelu voisi olla kestoaltaan 12 kuukautta. Mikäli koulutuksen kokonaiskesto ei olisi mahdollista pidentää, käräjäoikeudessa tapahtuvan harjoittelun kesto voitaisiin lyhentää, koska lähes kaikki koulutettavat olisivat jo työskennelleet käräjäoikeudessa tuomioistuinharjoittelun aikana. Hovioikeus on ehdottanut, että puolet harjoittelijoista olisi ensimmäisen vuoden hovioikeudessa ja puolet hallinto-oikeudessa, minkä jälkeen tuomioistuimet vaihtaisivat harjoittelijoita keskenään. Tällöin harjoittelijoiden opetusvastuu jakautuisi tasaisemmin ja järjestelmä olisi joustavampi. Lisäksi harjoittelijalle kertyvät vuosilomat olisi mahdollista toteuttaa tasaisemmin molemmissa tuomioistuimissa. Sopivia käräjäoikeusharjoittelupaikkoja olisivat toimikunnan ehdottamien harjoittelupaikkojen lisäksi hovioikeus- ja hallinto-oikeuspaikkakuntien ulkopuolella olevat kooltaan vähintään neljän tai viiden käräjätuomarin käräjäoikeudet. Koulutettavat tulisi käräjäoikeusharjoittelun aikana rinnastaa virka-asemaltaan ja toimivaltuuksiltaan määräaikaisiin käräjätuomareihin. Pohjoismainen virkamiesvaihto tai työskentely kansainvälisissä tuomioistuimissa olisi suositeltavaa tuomarikoulutuslautakunnan päättämällä tavalla hyväksyä osaksi harjoittelua. Hovioikeus on hyväksynyt toimikunnan ehdotuksen harjoittelun suorittamisesta syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa riittävän suurissa yksiköissä. Ehdotettu viiden kuukauden harjoitteluaika on kuitenkin lyhyt aika oppia uusia työtehtäviä. Harjoittelun käytännön

toteuttaminen kuuden kuukauden pituisena olisi selkeämpää ja helpommin toteutettavissa. Koulutettavien ohjaus tehtäviinsä on tärkeää. Koulutuksen toteutumisesta tulee ottaa vastuu. Jokaisella koulutettavalla tulisi olla tutorina sekä hovioikeuden jäsen että esittelijä. Ohjaaminen tulee ottaa huomioon tutorin omassa työpanoksessa. Tutorit voisivat ohjaustehtävänsä lisäksi antaa koulutettaville hovioikeuden sisäistä koulutusta. Vielä koulutusjärjestelmän tulisi olla niin joustava, että se mahdollistaa perhe- ynnä muista syistä johtuvat tauot koulutuksessa.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan ehdotuksen mukainen tuomarikoulutus ei riittävästi pätevöitä ratkaisutoimintaan hallintolainkäytössä. Toimikunnan ehdotuksessa ei ole otettu huomioon hallintolainkäytön erityispiirteitä ja harjoittelu-aika hallinto-oikeudessa on lyhyempi kuin yleisissä tuomioistuimissa yhteensä. Ratkaisutoiminnan luonne hallintolainkäytössä on erilainen kuin yleisissä tuomioistuimissa. Valituksen kohteena saattaa olla mikä tahansa hallintopäätös. Kysymys on hallinnon lainalaisuuden turvaamisesta. Hallintolainkäytössä korostuu aineellisen totuuden periaate ja valitusviranomaisella on selvittämismvelvollisuus. Hallinto-oikeudessa asiat ratkaistaan esittelystä. Yleisissä tuomioistuimissa noudatettavat menettelysäännöt eivät sellaisinaan sovellu hallintolainkäyttöön. Syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa suoritettavan harjoittelun vaihtoehtona tulisi olla mahdollisuus työskennellä hallintoviranomaisessa, koska se kehittää hallinto-oikeustuomarin ammatissa tarvittavia aineellisia valmiuksia enemmän kuin työkokemus syyttäjänä tai asianajotehtävissä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan koulutusohjelman kesto vaikuttaa tuomioistuinharjoitteluun mukaan lukien pitkältä. Kun koulutukseen valittavilta edellytetään vielä monipuolista työkokemusta ja kun koulutuksen päätyttyä tuomarinviran saaminen on epävarmaa, on vaarana, että koulutuksen kiinnostavuus vähenee. Koulutuksen sisällössä on päällekkäisyyttä, kun myös tuomioistuinharjoittelun suorittaneiden olisi harjoitettava kärjäoikeudessa. Koulutusta tulee seurata esimerkiksi väliraporttien tai opintokirjojen avulla. Koulutuksen ja harjoittelun laadusta ja harjoittelun koulutuksellisesta tarkoituksesta on huolehdittava koko koulutuksen ajan.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan ennen koulutettavan sijoittamista harjoittelijaksi hallinto-oikeuteen hallinto-oikeudelta olisi tiedusteltava, onko sillä mahdollisuuksia ottaa koulutettava vastaan. Lisäksi hallinto-oikeudella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa koulutettavan harjoittelijaksi valintaan.

Oulun hallinto-oikeuden mukaan koulutusohjelma on kestoaltaan pitkäkö ja harjoittelujaksoiltaan rikkonainen. Mikäli erityistä painoarvoa annettaisiin ennen koulutusta hankitulle monipuoliselle työkokemukselle, koulutusohjelma tuskin olisi kestonsa ja kustannuslaskelmissa käytetyn palkkatasonsa vuoksi omiaan houkuttelemaan kokeneita ja lahjakkaita lakimiehiä koulutukseen. Hallinto-oikeusjakso on lyhyt riittävän kokemuksen kertymiseksi koulutettavalle ja toisaalta riittävän työvoimaresurssin saamiseksi hallinto-oikeudelle. Koulutusohjelmassa tulisi olla huomattavasti enemmän joustavuutta. Tällaista joustavuutta voitaisiin saada esimerkiksi jakamalla koulutusohjelma linjoihin, joita voisivat olla ehdotuksen mukainen yleislinja ja sen vaihtoehtoina yleisiin tuomioistuimiin ja hallintotuomioistuimiin painottuvat linjat. Näin koulutusohjelman kestoa voitaisiin myös lyhentää.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan kokonaiskoulutusaika muodostuu peruskoulutus ja tuomioistuinharjoittelu huomioon ottaen varsin pitkäksi. Jos koulutusaikaa haluttaisiin lyhentää, tuomioistuinharjoittelun suorittaneiden osalta koulutusohjelmaan sisältyvää harjoittelu-aikaa voitaisiin lyhentää asianosaisessa tuomioistuimessa. Tämä helpottaisi myös

harjoittelun sisällön suunnittelua hallinto-oikeuksissa ja käräjäoikeuksissa. Toimikunnan ehdotus on hyvä koulutuksen jakautumisessa harjoittelujaksoihin ja opetus- ja opiskelujaksoihin sekä koulutussuunnitelman laatimisen ja toimikunnan ehdottaman harjoittelupaikan perehdyttämisoppaan kokoamisen osalta. Mikäli päädytään toimikunnan ehdottamaan 3 vuotta 5 kuukautta kestäväan koulutukseen, toimikunnan ehdottama harjoittelun rakenne on hyvä. Harjoittelupaikkojen valinnassa tulisi mahdollisimman pitkälle noudattaa koulutettavan omia toivomuksia ja harjoittelun tulisi olla mahdollista myös niissä hallinto-oikeuksissa, jotka eivät sijaitse hovioikeuspaikkakunnilla. Tutor-henkilöiden valinnassa tulee kiinnittää huomiota tuomarin ammattitaitoon ja motivaatioon toimia kouluttajana. Tutoriksi aikoville tulee järjestää omaa koulutusta. Opetus- ja opiskelujaksojen tavoitteen ja sisällön osalta hallinto-oikeudella ei ole ollut huomauttamista.

Turun hallinto-oikeus on kannattanut toimikunnan mietinnössä mainittua mahdollisuutta suorittaa osa harjoittelusta hallinnollisissa tehtävissä tai EU:n toimielimissä. Lisäksi tulisi olla mahdollista suorittaa osa harjoittelua kansainvälisissä tuomioistuimissa tai pohjoismaisena virkamiesvaihtona. Kalenterivuoden kestävä harjoittelu-aika ehdotetun 10 kuukauden asemesta olisi hallinto-oikeuden toiminnan kannalta parempi. Hallinto-oikeus on kannattanut toimikunnan ehdotusta tutor-henkilön määräämisestä. Opetus- ja opiskelujaksoissa myös muut aineet kuin niin sanotut tuomariaineet ovat tärkeitä. Koulutuksen järjestäminen yhteistyössä yliopistojen kanssa on keskeistä. Kouluttajien valinnassa tulisi ottaa huomioon myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisia kriittisiäkin näkemyksiä.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan koulutettavien työsuhdeturva tulee varmistaa koulutuksen ajaksi ja sen jälkeen sekä erityisesti koulutuksen jostain syystä keskeytyessä. Koulutuksen kesto on liian pitkä ja käräjäoikeusjakso on tarpeeton, kun koulutukseen hakeudutaan tuomioistuinharjoittelun jälkeen. Koulutuksen kestoja tulee lyhentää poistamalla siitä käräjäoikeusjakso. Työharjoittelu on sinänsä monipuolinen tuomioistuinlaitoksen sisällä. Hallinto-oikeuksien näkökulmasta se on kuitenkin tuomioistuimiin keskittyvänä liian suppea. Harjoitteluun voitaisiin sisällyttää valinnaisesti myös hallinnossa suoritettavaa harjoittelua. Vaasan hallinto-oikeuden kannalta olisi suotavaa, että osa harjoittelupaikoista olisi ympäristölupavirastoissa. Koulutusohjelmaa tulee voida muuttaa todellisen koulutustarpeen mukaan.

Espoon käräjäoikeuden mukaan koulutuksen selkeyttämiseksi koskemaan tuomarin tehtävissä vaadittavia valmiuksia harjoittelu olisi syytä keskittää tapahtumaan vain hovi-, hallinto- ja käräjäoikeudessa ja perehtyminen syyttäjän ja asianajajan tehtäviin tapahtuisi harjoittelujaksojen sisällä vain noin yhden kuukauden pituisina tutustumisjaksoina asianomaisissa toimistoissa. Syyttäjän ja asianajajan tehtävillä tuskin on suurta merkitystä tuomarin pätevytykselle tuomarin tehtäviin. Toisaalta olisi ehkä harkittava, voitaisiinko tuomarikoulutus jo alusta lähtien järjestää tapahtuvaksi koulutettavan toivomuksen mukaisesti hovioikeudessa tai käräjäoikeudessa tahi hallinto-oikeudessa sen mukaan, aikooko koulutettava tuomariksi yleisen tuomioistuimeen vai hallintotuomioistuimeen. Tällöin koulutettava voitaisiin nimittää koulutusvirkaan vain yhteen tuomioistuimeen koko koulutuksen ajaksi ja perehtyminen muiden tuomioistuinten toimintaan tapahtuisi kouluttavasta tuomioistuimesta käsin muutaman kuukauden pituisilla tehokkailla harjoittelujaksoilla. Harjoittelun hajauttaminen toimikunnan ehdottamalla tavalla estää perehtymisen pitkäjänteiseen työskentelyyn harjoittelupaikassa sekä haittaa koulutettavan ja harjoittelupaikan töiden järkevää järjestelyä. Koulutettavan ohjaus tulisi tapahtua siten, että yksi henkilö vastaisi koko koulutuksen ajan harjoittelun sujumisesta ja koulutettavan ohjaamisesta. Tämä onnistuisi siten, että koulutuspaikkana olisi vain yksi tuomioistuin ja perehtyminen muiden tuomioistuinten toimintaan tapahtuisi edellä esitetyllä tavalla.

Haapajärven käräjäoikeus on katsonut, että ehdotettu tuomarikoulutusohjelma tuskin toteutaisi sille asetettuja tavoitteita. Käräjäoikeus ei ole pitänyt ehdotusta kannatettavana. Nykyistä tuomarien rekrytointijärjestelmää kehittämällä, muun muassa lisäämällä esittelijöiden toimenkuvaan teoreettista opiskelua ja huolehtimalla esittelijöiden ohjauksesta sekä helpottamalla mahdollisuuksia työskennellä muissa lakimiestehtävissä, voitaisiin luoda toimiva rekrytointijärjestelmä.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma on useimmille nuorille lakimiehille mahdoton ja aiheuttaa vaaran, että tuomarinuraa harkinneet vastavalmistuneet lakimiehet luopuvat aikomuksestaan. Koulutusjärjestelmän sisältö on keskeneräinen. Ehdotettu ohjelma on liian yksityiskohtainen ja kaavamainen. Työskentelyn järjestäminen useissa eri yksiköissä ei ole ongelmatonta, vaikka se sinänsä onkin hyödyllistä. Koulutuksen kesto on liian pitkä ja sen tulisi kestää noin 1 - 2 vuotta. Harjoittelupaikkojen alueellista keskittämistä voidaan sinänsä pitää järkevänä.

Joensuun käräjäoikeuden mukaan suunniteltu tuomarikoulutusohjelma on sinänsä hyvä ja kannatettava. Käräjäoikeusjaksojen osalta koulutusohjelma voidaan toteuttaa. Muilta osin sen toteuttaminen käytännössä herättää epäilyksiä. Toimikunnan mietinnöstä ilmenevä Espanjassa noudatettava koulutusjärjestelmä sovellettuna Suomen oloihin olisi hyvä ratkaisu.

Kouvolan käräjäoikeus on katsonut, että ehdotettu koulutusjärjestelmä tarjoaisi vankan pohjakoulutuksen ja edellytykset suoritua menestyksellisesti paitsi tuomarin tehtävistä myös monista muista lakimiestehtävistä. Käräjäoikeus on kuitenkin pitänyt yliopisto-opinnot ja tuomioistuinharjoittelu huomioon ottaen lähes 10 vuoden koulutusaikaa tuomariksi liian pitkänä. Suunniteltu harjoitteluohjelma olisi kaikissa harjoittelupaikoissa samojen tehtävien toistamista eli muistioiden ja kirjelmäluonnosten laatimista. Käräjäoikeudessa suoritettavan harjoittelujakson tarpeellisuus on kyseenalainen, koska koulutettavat ovat jo suorittaneet tuomioistuinharjoittelun. Ainakin koulutettavien toimivaltaa olisi tällä jaksolla huomattavasti lisättävä. Yleisten tuomioistuinten ja hallinto-tuomioistuinten menettelytavat tullevat tulevaisuudessa yhdenmukaistumaan. Hallinto-oikeudessa suoritettavan harjoittelun kesto voitaisiin niin ollen lyhentää yleisiin tuomioistuimiin aikovien koulutettavien osalta. Harjoittelujaksot syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa ovat tarpeen. Harjoittelupaikkojen alueelliseen keskittämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Koulutettavien määrän selvittäminen perinpohjaisesti on välttämätöntä. Tutor-tuomarien asema ja tehtävän hoitamisen merkitys oman urakehityksen kannalta tulisi määritellä riittävän täsmällisesti. Tutor-tuomareille tulisi järjestää koulutusta tehtävän hoitamiseksi. Käräjäoikeus on esittänyt, että käytännön lakimieskoulutuksen yleinen osa suoritettaisiin käräjäoikeudessa valtakunnallisen tuomioistuinharjoittelusuunnitelman mukaisesti. Tuomioistuinharjoittelu olisi toimikunnan ehdottamaa tapaa selvemmin osa tuomarikoulutusohjelmaa eikä sitä tarvitsisi rajoittaa enemmän kuin mitä toimikunta on ehdottanut. Tuomarinuralle aikoville suunniteltu jatkokoulutus järjestettäisiin hovi- ja hallinto-oikeuksissa sekä syyttäjänvirastoissa ja asianajo- tai oikeusaputoimistoissa. Jatkokoulutus painottuisi hovioikeuksiin. Kokonaiskoulutusaika olisi noin kolme vuotta.

Kuopion käräjäoikeuden mukaan ehdotettua koulutusjärjestelmää voidaan sinänsä pitää onnistuneena, jos se luodaan tarpeeksi joustavaksi ja se ottaa huomioon tuomioistuinlaitoksessa jo työskentelevät tuomarin virkaan tähtäävät lakimiehet sekä avoimelta uralta tuomarinuralle pyrkivät lakimiehet. Harjoittelu voisi tapahtua toimikunnan ehdottamissa paikoissa. Koulutuksen kesto on tuomioistuinharjoittelu huomioon ottaen liian pitkä. Koulutuksen tulisi perustua pääosin toimimiseen käräjäoikeudessa. Koulutuksen keston, joka

sisältäisi tuomioistuinharjoittelun, tulisi olla enintään noin kolme vuotta. Tästä ajasta käräjäoikeusjakson pituus voisi olla enintään kaksi vuotta. Hovioikeus- ja hallinto-oikeusjaksot sekä muu harjoittelu voisivat kestää yhteensä noin yhden vuoden.

Lahden käräjäoikeuden mukaan toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma loisi hyvät edellytykset tuomarikoulutettavien valmiuksien kohottamiseen. Monipuolisuuden lisäämiseksi tulisi vielä harkita, olisiko koulutusohjelmaan mahdollista sisällyttää työskentelyä valtion- ja kunnallishallinnossa sekä yritys-elämässä. Koulutuksen järjestämisessä tulisi ottaa huomioon, että koulutuksesta ei aiheudu koulutettavalle muun muassa asumisesta, muutoista ja työmatkoista johtuvia kohtuuttomia rasituksia. Harjoittelujaksojen aikana koulutettavien tehtävät tulisivat olla lainkäytön alaan kuuluvia tehtäviä. Koulutettavien tutor-henkilöiden tulisi saada vapautuksia omista lainkäyttötehtävistään tutor-tehtävien vuoksi.

Mustasaaren käräjäoikeuden mukaan nykyinen tuomioistuinharjoitteluun ja työskentelyyn hovioikeudessa perustuva tuomarien rekrytointijärjestelmä on taannut sen, että tuomareiksi nimitetyt ovat saaneet koulutuksen tuomarin tehtäviin. Toimikunnan ehdottama tuomarikoulutusohjelma vaatii paljon resursseja ja on kallis. Tämän vuoksi tulisi vielä harkita mahdollisuuksia kehittää nykyistä rekrytointijärjestelmää. Samalla pitäisi lisätä mahdollisuuksia tulla nimitetyksi tuomariksi avoimelta uralta. Tuomarikoulutusohjelma on kestoltaan liian pitkä. Huomioon ottaen laskelmissa käytetty palkkataso ja se, ettei koulutus takaa tuomarinvirkaa, koulutus tuskin houkuttelee yliopisto-opintojen ja tuomioistuinharjoittelun jälkeen ansioituneita lakimiehiä koulutukseen. Ehdotettu koulutusjärjestelmä voi johtaa suljettuun tuomarinuraan.

Oulun käräjäoikeuden mukaan suunniteltu tuomarikoulutus antaisi erinomaiset edellytykset tuomarin tehtävien hoitamiseen. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan ehdotettu koulutusjärjestelmä ei sulje tuomarinuraa, vaan ainoastaan nostaa avoimelta uralta tuomarinvirkaa hakevalle henkilölle asetettavia vaatimuksia sen vuoksi, että uusi pätevytymisjärjestelmä tuottaa entistä laadukkaampia ja perehtyneempiä tuomarinviran hakijoita.

Tampereen käräjäoikeus on kannattanut opetus- ja opiskelujaksojen sisällyttämistä koulutukseen ja niiden suunniteltua sisältöä sekä toimikunnan ehdotusta harjoittelupaikoista. Käytännön ja teorian yhteensovittaminen voinee tapahtua toimikunnan ehdottamalla tavalla. Koulutuksen kesto on melko pitkä ja lyhyemmän koulutuksen mahdollisuutta olisi vielä syytä tutkia. Koulutuksen kesto ei ainakaan saa olla pitempi kuin ehdotetut 3 vuotta 5 kuukautta. Tuomarikoulutettavan toimivalta käräjäoikeudessa voisi olla käräjätuomarin toimivalta kuitenkin siten rajoitettuna, että tuomarikoulutettava ei saisi käsitellä yksin tai puheenjohtajana erityisen vaikeaa asiaa. Tehtävät eri harjoittelupaikoissa tulisi suunnitella siten, että koulutettava saisi mahdollisimman monipuolisen kuvan harjoittelupaikan toiminnasta. Ehdotukseen sisältyvä kahden kuukauden jakso, jolloin käräjäoikeuksissa ei olisi lainkaan tuomarikoulutettavia, on käräjäoikeuden töiden järjestelyn kannalta ongelmallinen.

Turun käräjäoikeuden mukaan käräjätuomariksi aikovan henkilön osalta harjoittelua asianajajan tai oikeusavustajan tehtävissä olisi syytä pidentää lyhentämällä vastaavasti hallinto-oikeudessa tapahtuvaa harjoittelua. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisimman moni tuomarikoulutettava saisi kansainvälistä kokemusta esimerkiksi työskentelemällä EY-tuomioistuimissa tai ulkomaisissa tuomioistuimissa. Vielä tulisi ottaa huomioon asianajajien, syyttäjien ja oikeuslaitoksen yhteiset jatkokoulutusmahdollisuudet.

Vaasan käräjäoikeuden mukaan ehdotetun tuomarikoulutuksen asemesta nykyistä tuomarien

rekrytointijärjestelmää voitaisiin kehittää yksinkertaisemmalla ja vähemmän resursseja vaativalla tavalla. Tämä rekrytointijärjestelmä on tuottanut hyviä tuomareita. Hovioikeuksien esittelijöilleen tarjoama koulutus on korkeatasoista. Kokeneet esittelijät ovat haluttuja kärjätuomareita.

Vantaan kärjäoikeuden mukaan tuomarikoulutuksen tulee olla yhdistelmä teoreettisia opintoja ja ammatissa oppimista. Opetuksen suunnitteluun ja koulutuksen laatuun tulee kiinnittää erityistä huomiota. Opetuksen suunnittelussa on yhdistettävä yliopistokoulutuksen kokemukset ja tuomioistuineläytöksen tarpeet. Koulutus ei voi olla pelkästään yliopistollisesta näkökulmasta lähtevää. Koulutuksessa on olennaista oppimisprosessia tukeva vuorovaikutus. Ammatissa oppiminen tulee edelleen olemaan tärkeä osa tuomarien koulutusta. Sen vuoksi tuomarikoulutuksessa ei saa antaa liian suurta painoarvoa tuomioistuinten vaikutuspiirin ulkopuolella annettavalle koulutukselle. Koulutuksen tulee muodostaa toimikunnan ehdottamalla tavalla jatkuvasti etenevä kokonaisuus. Koulutuksen lähtökohtana olevaa työskentelyä eri tuomioistuimissa sekä syyttäjälaitoksessa ja asianajotoimistoissa voidaan pitää oikeana. Tuomioistuinten tulisi olla tehtäväkuvaltaan ja ominaisuuksiltaan samankaltaisia ja riittävän suuria. Koulutuksen kesto on riittävän pitkä. On vaarana, että koulutuksen kesto vähentää halukkuutta koulutukseen. Koulutuksen lyhentäminen kuitenkin heikentäisi mahdollisuuksia koulutuksen monipuolisuuteen, mitä ei tule sallia. Koulutus voitaisiin mahdollisesti jaksottaa useampaan eri jaksoon. Tällöin koulutus ei olisi yhtenäinen 3 vuoden 5 kuukauden pituinen jakso, vaan koulutusaika toteutettaisiin useassa eri vaiheessa. Kärjäoikeus on yhtynyt toimikunnan kannanottoihin opetus- ja opiskelujaksojen osalta sekä kannattanut ehdotusta tutor-järjestelmän luomisesta. Tutor-henkilöiden tulisi saada koulutusta tehtävänsä ja heidät tulisi vapauttaa riittävässä määrin muista töistään ohjauksen ajaksi.

Vakuutusosoikeuden mukaan mahdollisuuksia joustavamman koulutusjärjestelmän luomiseen tulisi vielä selvittää. Pitkän yhtäjaksoisen koulutuksen asemesta voitaisiin selvittää mahdollisuutta suorittaa koulutus useammassa jaksossa työn ohessa. Tavoitteena voisi olla, että valtaosa tuomareista olisi suorittanut yhtenäisen peruskoulutuksen. Joustava koulutusjärjestelmä ottaisi myös paremmin huomioon siirtymävaiheen lakimiesten koulutustarpeet. Koulutuksen kesto ja se, ettei koulutuksen suorittaminen takaa viran saamista tuomioistuineläytöksestä, vähentävät koulutuksen houkuttelevuutta. Vakuutusosoikeus voitaisiin harjoittelupaikkana rinnastaa hallinto-oikeuksiin ja harjoittelu voitaisiin suorittaa myös vakuutusosoikeudessa.

Valtakunnansyyttäjä on katsonut, että koulutus on monipuolinen, mutta samalla kestoiltaan pitkä. Pitkä ja eriytynyt koulutus ei edistä tuomarinuran avoimuutta eikä matalapalkkaisena houkuttele koulutusjärjestelmään muita kuin vastavalmistuneita lakimiehiä. Työskentely ehdotetuissa harjoittelupaikoissa on tuomarin työn kannalta hyödyllistä ja syventää hänen ajatteluaan. Harjoittelujakso syyttäjänvirastossa on kannatettava. Harjoittelun tulisi muodostua syyttäjänä toimimisesta, mahdollisesti apulaisyyttäjän toimivaltarajoituksin. Harjoittelujakson lyhyden vuoksi harjoittelun järjestäminen on ongelmallista. Harjoittelijalle voidaan käytännössä antaa vain yksinkertaisia rutiinijuttuja syyteharkintaa ja syytteen ajamista varten. Mikäli harjoitteluajaksi olisi olennaisesti pitempi, harjoittelu voitaisiin järjestää sisällöltään mielekkäämmäksi ja vaatavuudeltaan nousujohteiseksi. Syyttäjäjaksiköissä töiden käytännön järjestelyt muodostuvat hankaliksi, jos yksiköissä on välillä harjoittelija ja välillä ei. Harjoitteluajan tulisi olla vähintään kuusi kuukautta.

Lahden kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan tuomarikoulutettavien harjoittelupaikkoina olevien syyttäjänvirastojen tulisi olla riittävän suuria, koska pienissä yksiköissä jutturakenne voi antaa puutteellisen kuvan käsiteltävistä asioista.

Helsingin oikeusaputoimisto on kannattanut harjoittelun suorittamista toimikunnan ehdottamissa paikoissa. Harjoittelun alueellinen keskittäminen on käytännössä välttämätöntä. Harjoittelijat eivät ole harjoittelupaikoissa kovin tehokasta työvoimaa. Lisäksi heidän ohjaamisensa vaatii resursseja. Harjoittelijat voisivat tehdä oikeusaputoimistoissa aluksi erilaisia avustavia tehtäviä ja hoitaa harjoittelun loppuvaiheessa itsenäisesti toimeksiantoja.

Joensuun oikeusaputoimiston mukaan toimikunnan ehdottama koulutusohjelma varmistaa tehokkaan ja parhaan mahdollisen oppimisen tuomarin tehtäviä varten. Tärkeää on, että koulutukseen sisältyisi myös vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittämistä. Koulutuksessa tulisi varmistaa, että kilpailukykyisen palkan ohella harjoittelijan työtehtävät ovat riittävän haasteellisia ja motivoivia, jotta kyvykkäimmät ja lahjakkaimmat lakimiehet hakeutuisivat koulutukseen.

Kouvolan oikeusaputoimisto on pitänyt harjoittelua oikeusaputoimistoissa erittäin hyödyllisenä. Harjoittelu oikeusaputoimistossa kehittää vuorovaikutus- ja viestintätaitoja ja tarjoaa tuomarikoulutettavalle asioiden laadun vuoksi mahdollisuuden monipuoliseen oppimiseen. Harjoittelupaikoiksi sopivat useamman oikeusavustajan toimistot. Tehokas harjoittelu edellyttää hyvää suunnitelmaa, ohjausta ja seurantaa. Kokeneen oikeusavustajan tulee olla mukana suunnitelman tekemisessä. Ehdotettu viisi kuukautta riittänee harjoitteluajaksi oikeusaputoimistoissa.

Lahden oikeusaputoimisto on pitänyt harjoittelua oikeusaputoimistoissa välttämättömänä osana tuomarikoulutusta. Toimikunnan ehdottama viiden kuukauden harjoittelujakso oikeusaputoimistoissa on sopiva. Yhteistyössä Suomen Asianajajaliiton kanssa olisi ehkä mahdollista järjestää koulutusta hyvää asianajajatapaa koskevista määräyksistä ja muista asiamiehiä velvoittavista määräyksistä. Harjoittelu tulisi keskittää suurehkoihin oikeusaputoimistoihin, joissa voidaan huolehtia työtehtävien monipuolisuudesta ja harjoittelijoiden ohjaukseen tarvittavien voimavarojen irrottamisesta, jotta harjoittelu vastaisi tarkoitustaan.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on katsonut, että ottaen huomioon koulutuksen ehdotettu kesto ja se, ettei koulutusohjelman suorittaneilla ole takeita sijoittumisesta tuomioistuintoimintoihin, tulisi vielä harkita mahdollisuutta lyhentää koulutusaikaa enintään kahteen vuoteen. Tällöin harjoittelu käräjäoikeudessa ja muissa harjoittelupaikoissa kestäisi muutamissa yhden vuoden.

Eduskunnan oikeusasiamies on pitänyt tuomarikoulutukseen kuuluvista tuomariaineista esimerkkeinä mainittuja viestintätaitoja ja tuomion kirjoittamista erityisen tärkeinä.

Helsingin yliopiston mukaan olisi syytä harkita toimikunnan ehdottaman koulutusmallin joustavoittamista. Ehdotettuja koulutuksen osuuksia tulisi voida toteuttaa vaihtoehtoisin tavoin ja koulutuksen tiukkaa putkimaisuutta välttämällä. Tällöin myös oikeustieteellisiä jatko-opintoja voitaisiin lukea hyväksi laajemmin kuin mitä toimikunta on ajatellut. Vuosittain voitaisiin valita joitakin jatko-opintoja suorittaneita koulutusohjelmaan ja siten kasvattaa jatkokoulutettujen osuutta tuomarikunnassa. Samalla laajennettaisiin tuomarikunnan teoreettisen osaamisen määrää ja parannettaisiin yliopistojen ja tuomioistuinten vuorovaikutusta. Yliopistojen toteuttamat koulutusjaksot tulisi ainakin osaksi olla yhteisiä esimerkiksi syyttäjien ja asianajajien vastaavien koulutusjaksojen kanssa. Yliopistojen järjestämä opetus tapahtuisi maksullisena palvelutoimintana. Ongelmaksi muodostunee opetusresurssien riittävyys. Opetukseen voisi osallistua kouluttajina yliopiston asiantuntijoita ja tuomareita. Opetuksen ryhmäkoot tulisi pitää riittävän pieninä ja opetukseen tulisi liittää

järjestelmällinen arviointi. Hyödyllistä olisi, ettei ruotsin kielen opetus olisi erillistä, vaan kytkeytyisi luontevasti muuhun sisältöopetukseen. Sama koskee myös muuta kielenopetusta. Niin ikään ulkomaisten luennoitsijoiden vierailut olisivat hyödyllisiä.

Lapin yliopiston mukaan olisi syytä harkita tuomarikoulutuksen kytkemistä tiiviimmin tuomioistuinharjoitteluun. Jos koulutus kytkettäisiin tuomioistuinharjoitteluun, se voitaisiin aloittaa esimerkiksi tietyillä opetusjaksoilla jo tuomioistuinharjoitteluvaiheessa, mikä lyhentäisi pitkältä tuntuvaa koulutusaikaa. Koulutuksen kokonaiskesto olisi joka tapauksessa syytä lyhentää esimerkiksi kahteen ja puoleen vuoteen, sillä pitkäaikainen koulutus voi karsia tuntuvasti koulutukseen tulevien lahjakkaiden lakimiesten määrää, kun koulutuksen suorittaminen ei takaa pääsyä tuomarinvirkaan ja kun koulutetut joutuvat toimimaan ehkä pitkäänkin esittelijöinä ja tuomarinsijaisina ennen vakinaisen viran saamista. Lisäksi voitaisiin vielä harkita, onko yhteisen tuomarikoulutuksen järjestäminen kaikille eri tuomioistuimiin aikoville lakimiehille perusteltua. Useissa tapauksissa tuomioistuinharjoittelun käräjäoikeudessa tai hallinto-oikeudessa suorittanut lakimies on valinnut oman tuomioistuinlinjansa jo ennen harjoittelun aloittamista. Harjoittelujaksojen pituuksia voitaisiin tällöin lyhentää tai pidentää koulutettavan suuntautumisen mukaisesti. Suunniteltujen opetus- ja opiskelujaksojen pituudesta ei sen sijaan voida tinkiä.

Tampereen yliopiston mukaan koulutuksen keskittämällä on monia etuja kuten kansainväliset esikuvat osoittavat. Yliopisto on esittänyt, että tuomarikoulutus ja myös tuomarien täydennyskoulutus keskitettäisiin johonkin yliopistoon. Koulutus olisi mahdollista organisoida Tampereen yliopistossa ilman kohtuuttomia lisäresursseja. Tuomarikoulutuksen sisältö on hahmoteltu asiantuntevasti ottaen huomioon ottaen modernin oikeuden tuomareille asettamat haasteet. Erityisen merkille pantavaa on teoreettisen koulutuksen painottaminen. Kannatettavaa on myös koulutettavien nimittäminen määräaikaisiin virkasuhteisiin, joihin sisällytetään tarvittavat toimivaltuudet. Tuomarikoulutuksessa olisi kuitenkin kiinnitettävä riittävää huomiota hallinto-oikeuksien ja hallintoprosessin erityisasemaan. Hallinnollisen lainkäytön jatkuva kehittäminen on yksi suomalaisen oikeusvaltion keskeisiä haasteita. Yhteiskunnallisesti merkittävien oikeusriitojen painopiste on yhä useammin hallinto-oikeuksissa. Suunniteltaessa koulutussisältöjä hallintolainkäytön alalla Tampereen yliopiston erikoisosaamista tulisi hyödyntää.

Turun yliopiston mukaan opetuksen ja opiskelun osuus koulutuksessa vaikuttaa suhteellisen vähäiseltä. Opiskelun tulisi olla jatkuvaa ja sen tulisi olla luontevalla tavalla mukana koko koulutuksen ajan. Opetuksessa tulisi käyttää erilaisia opetusmenetelmiä ja siinä voitaisiin myös hyödyntää tietoverkkoja. Opetuksen käytännön järjestelyissä voitaisiin harkita yliopistojen oikeustieteellisten yksiköiden, tuomioistuinlaitoksen ja oikeusministeriön välisen yhteistyöelimen perustamista.

Vaasan yliopiston mukaan muillakin kuin perinteisillä oikeustieteellisillä yksiköillä on mahdollisuus tarjota eri paikkakunnilla tuomarinvirkaan pätevöittävää koulutusta. Toimikunnan ehdotuksen puutteena on se, että aineellisen oikeuden ja taloudellisten asioiden opetus on jäänyt opetus- ja opiskelujaksoissa vähäiseksi. Tuomioistuimissa tapahtuvasta harjoittelusta lienee mahdollisuus poiketa luomalla kansainvälisiä harjoittelumahdollisuuksia erityisesti Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Teoreettista opetusta voitaneen kehittää tarkastelemaan laajemmin erilaisia menettelykäytäntöjä ja niiden vaikutuksia tuomioistuinten toiminnan kannalta.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat katsoneet, että koulutusjärjestelmä tulee rakentaa siten, että se ottaa huomioon tuomioistuinlaitoksessa työskentelevät ammattitaitonsa ylläpitämiseksi täydennyskoulutusta haluavat lakimiehet,

tuomioistuineläytöksesss työskenlelevät esittelijät ja käräjäviskaalit, tuomarinuralle avoimelta sektorilta pyrkivät lakimiehet ja lakimiesuransa alussa olevat tuomarinuralle pyrkivät lakimiehet. Tuomarikoulutuksen rakenne tulisi suunnitella niin joustavaksi, että se voidaan toteuttaa näiden ryhmien etuja ajatellen. On tarkoituksenmukaista, että uransa alussa olevien tuomioistuinelakimiesten koulutus koostuu systemaattisesta opetuksesta, työnohjauksesta ja harjoittelusta. Ehdotettu koulutus on liian pitkä. Koulutusta voitaisiin lyhentää poistamalla siitä käräjäoikeusjaksot niiltä koulutettavilta, jotka ovat suorittaneet tuomioistuinharjoittelun. Samoin hovioikeus- ja hallinto-oikeusjaksot voitaisiin lyhentää kuuden kuukauden pituisiksi. Koulutuksen tulisi kestää enintään kaksi vuotta. Mietinnössä ei ole selvitetty virassa olevien tuomarien motivaatiota koulutettavien ohjaamiseen ja heidän kykyään arvioida koulutettavia. Ohjaaminen on lisätyötä, joka tulee huomioida muussa työvelvollisuudessa ja siitä tulee saada erillinen korvaus. Tutor-tehtävän hoitaminen tulee ottaa huomioon myös tuomioistuinten resursseissa. Koulutuksen sisällön suunnittelussa tulee ottaa huomioon ammatillisesti painottuva oikeustieteen lisensiaatin tutkinto ja siihen liittyvät opetusresurssit sekä syyttäjähdistyksen mukaan tarkoituksenmukaisin osin myös uudistettu syyttäjäkoulutus. Kouluttajien tieteellisiin, ammatillisiin ja pedagogisiin kykyihin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. on kiinnittänyt huomiota siihen, että tutor-tuomari tarvitsee koulutusta ohjaajan tehtäväänsä.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on katsonut, että koulutuksen sisältöä suunniteltaessa on sivuutettu eri tuomioistuimissa tapahtuvan työn luonne. Hovioikeudessa kahdeksan kuukauden todellinen työskentelyaika on riittämätön takaamaan koulutettavalle todellisia hovioikeudessa tarvittavia ammattivalmiuksia. Koulutuksessa on vaarana, että siihen osallistuvat saavat entistä pidemmän muodollisen koulutuksen sisällöllisen annin jäädessä puutteelliseksi. Koulutettavilta jäävien keskeneräisten työtehtävien siirtäminen muille henkilöille merkitsisi hovioikeuksien resurssien epätarkoituksenmukaista hyödyntämistä. Mietinnössä ei ole otettu huomioon tutor-henkilön ohjaustehtävän vaikutuksia hänen omaan työpanokseensa. Hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien esittelijöiden motivoituminen ohjaamaan ja opastamaan koulutettavia voi muodostua ongelmaksi, koska esittelijöille maksettaisiin samaa palkkaa kuin koulutettaville ja koulutettavien työpanos olisi vain puolet esittelijän työpanoksesta. Lisäksi esittelijän motivoituminen opastamaan samoista viroista hänen kanssaan kilpailevaa koulutettavaa voisi muodostua ongelmaksi.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on pitänyt toimimista eri tehtävissä perusteluna. Enintään 10 kuukauden pistäytyminen harjoittelupaikassa ei kuitenkaan anna riittävää kokemusta sen työstä. Parempi olisi ottaa kaksi valinnaista puolentoista vuoden pituista harjoittelujaksoa. Toimiminen koulutettavan ohjaajana on sellaista lisätyötä, joka tulisi ottaa huomioon muiden työtehtävien vähennyksenä tai korvata muuten riittävästi. Lisäksi on otettava huomioon, että tutor-tuomareilta puuttuu pedagoginen koulutus.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että tuomarikoulutuksen tulee olla sisällöltään havahduttavaa. Merkittävä osa opinnoista tulee olla aineellista oikeutta, johon on integroitu muun muassa prosessioikeutta ja prosessinjohtoa. Lisäksi koulutuksessa tulisi olla riittävästi niin sanottuja tuomariaineita ja taloudellisia aineita sekä päällikkötuomareiksi aikoville johtamistaitoa kehittävä koulutus. Tuomioistuineläytöksen sisäisessä koulutuksessa ja työnohjauksessa on vaarana tiedollinen sulkeutuminen. Koulutuksessa tulisi ottaa asianmukainen etäisyys lainvalmisteluun ja ammatilliseen etujärjestötoimintaan. Lainvalmistelijat eivät saisi olla keskeisin kouluttajaryhmä. Koulutuksessa olisi mahdollisuuksien mukaan haettava synenergiaetuja syyttäjien ja asianajajien koulutuksen kanssa. Koulutusoh-

jelman kesto on liian pitkä. Koulutuksen tulisi kestää noin kaksi vuotta. Ehdotetusta koulutusohjelmasta voitaisiin poistaa ainakin käräjäoikeusjakso. Harjoittelujärjestelmä monine harjoittelupaikkoineen on sinänsä kannatettava.

Suomalainen Lakimiesyhdistys r.y. on katsonut, että koulutuksen osuuksia tulisi voida toteuttaa vaihtoehtoisin tavoin ja muun muassa siten pyrkiä joustavoittamaan kestoltaan pitkää koulutusta. Koulutuksen joustavoittamista puoltaa myös mahdollisuus siirtyä tuomariksi avoimelta uralta. Koulutuksessa tulisi harkita eri lakimiesammattiryhmille yhteisten koulutusjaksojen kehittämistä. Muutoin on vaarana, että eri lakimiesurille aikovat lakimiehet erikoistuvat liian varhaisessa vaiheessa ja siirtyminen toiselle ammattuuralle vaikeutuu. Oppimisprosessien ja vuorovaikutuksen kannalta on hyödyllistä, että samoihin opetustilanteisiin ottaa osaa erilaisiin lakimiestehtäviin tähtääviä koulutettavia.

Suomen Asianajajaliitto on pitänyt koulutusta liian pitkänä. Koulutusaikaa voitaisiin lyhentää, mikäli koulutettavia ei käytettäisi tuomioistuinten työvoimareservinä, vaan pyrkimyksenä olisi pätevöittää heitä tuomarin tehtäviin. Koulutusohjelman käräjäoikeusjakso ei saa olla niiden työtehtävien rutiininomaista hoitamista, joita käräjätuomarit eivät ehdi tai halua tehdä. Tuomioistuinten toiminnan järjestämistä pysyvästi siten, että osa tuomioistuinten tehtävistä hoidetaan jatkuvasti vaihtuvien tilapäisten harjoittelijoiden toimesta, voidaan arvostella. Hallintolainkäyttö ja hovioikeuden toimintaan perehtyminen eivät edellyttäisi 10 kuukauden harjoittelu-aikaa. Asianajajaliitto on kannattanut tutor-järjestelmän luomista. Ohjaustehtävän tulee vähentää tutor-henkilön muuta työvelvollisuutta.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on vastustanut koulutukseen sisältyvän harjoittelun suorittamista asianajotoimistoissa. Mikäli harjoittelua asianajotehtävissä halutaan sisällyttää koulutukseen, sen tulisi tapahtua yksinomaan oikeusaputoimistoissa. Harjoitteluun asianajotehtäviä hoitavissa toimistoissa on suhtauduttava kielteisesti harjoittelusta syntyvien esteellisyys- ja luottamuskysymysten sekä harjoittelun käytännön järjestämisestä syntyvien ongelmien vuoksi. Toimistojen yhdenvertaisuuden kannalta ei ole hyväksyttävää, että muutamien toimistojen ja tuomioistuinlaitoksen välille syntyisi erityissuhde tuomarikoulutettavien harjoittelupaikkoina. Yhdistys on suhtautunut kielteisesti Suomen Asianajajaliiton mukanaoloon tuomarikoulutuksen toteuttamisessa. Mikäli Suomen Asianajajaliitto on mukana tuomarikoulutuksen toteuttamisessa, myös muiden alan yhdistysten tulisi olla mukana koulutuksen toteuttamisessa.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat pitäneet ehdotettua koulutusohjelmaa kestoltaan liian pitkänä. Kun tuomioistuinharjoittelun sisältöä kehitetään, käräjäoikeusjakson voisi poistaa kokonaan. Lisäksi hovioikeus- ja hallinto-oikeusjaksoja voisi lyhentää kahdeksaan kuukauteen sekä jaksoja syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa neljään kuukauteen. Tällöin koulutuksen kesto olisi yhteensä kaksi vuotta, mitä on pidettävä ylärajana.

Suomen tuomariliitto r.y. on katsonut, että ehdotettu koulutusaika on liian pitkä. Koulutusajan pituus ja laskelmissa käytetty palkka voivat vaikuttaa siihen, että paras lakimiesaines ei hakeudu koulutukseen. Koulutusaikaa tulisi lyhentää esimerkiksi lyhentämällä käräjäoikeudessa tapahtuvaa harjoittelua tai poistamalla se kokonaan, koska se sisältyy jo tuomioistuinharjoitteluun. Lisäksi tulisi harkita syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa tapahtuvan harjoittelun välttämättömyyttä taikka annettava koulutettaville mahdollisuus valita harjoittelujakso näiden ja hallinto-oikeuden välillä. Hovioikeus- ja hallinto-oikeusjaksot ovat koulutuksen kannalta tärkeitä, mutta harjoittelun tulisi tapahtua täydellä esittelyvelvollisuudella. Ei voida ajatella, että tuomarikoulutettavalla ja esittelijällä

olisi sama palkka, mutta tuomarikoulutettavan työpanos olisi vain puolet esittelijän työpanoksesta.

Suomen Kihlakunnanvoudit r.y. on pitänyt koulutusta kestoaltaan liian pitkänä. Koulutuksen pituus yhdessä matalan palkkauksen kanssa ei ole omiaan houkuttelemaan tuomarinuralle. Laaja harjoittelujärjestelmä edellyttää myös tuomareilta motivaatiota ja sitoutumista kouluttamiseen.

Svenska Finlands folkting on pitänyt hyvänä, että osa opetuksesta järjestettäisiin kaikille koulutettaville ruotsin kielellä. Kansankäräjät on ehdottanut, että osa koulutukseen sisältyvästä harjoittelusta suoritettaisiin sellaisissa käräjäoikeuksissa, joiden alueen enemmistön kieli on ruotsi, sekä sellaisissa asianajo- tai oikeusaputoimistoissa, jotka ovat ruotsinkielisellä tai kaksikielisellä alueella.

9.5.4. Tuomarikoulutettavien arviointi, koulutuksen keskeyttäminen ja koulutuksen merkitys

Toimikunnan ehdotus

Koulutettavia arvioitaisiin jatkuvasti yhtenäisin arviointiperustein sekä käytännön harjoittelusta että opetus- ja opis-kelujaksoista suoriutumisesta. Arviointien tulisi olla koulutettavien saatavissa ja lisäksi heidän tulisi saada muutakin palautetta eri jaksoista suoriutumisesta. Tuomarinuralle soveltumattomat koulutettavat tulisi voida karsia jo koulutuksen aikana. Tuomarikoulutusohjelman hyväksytyt suorittaminen pätevoittäisi tuomarin ammattiin. Tuomarinvirkaa tai muuta tuomioistuinlaitoksen virkaa ei kuitenkaan voitaisi taata kaikille tuomarikoulutuksen suorittaneille.

Lausunnonantajien kannanotot

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan harjoittelijoiden oikeusturvan vuoksi harjoitteluvirkoja perustettaessa tulisi säätää niistä perusteista, joilla koulutus voidaan keskeyttää.

Kouvolan hovioikeuden mukaan koulutettavien arvioinnin tulee olla rakentavaa ja koulutusta tukevaa. Koulutettavien keskinäistä kilpailua tulee välttää. Arviointi ei saa johtaa koulutuksen keskeyttämiseen kuin poikkeuksellisissa tilanteissa.

Rovaniemen hovioikeus on esittänyt, että arvioinnin suorittaisi kussakin vaiheessa useampi kuin yksi henkilö, jotta arvioinnin objektiivisuus tulisi turvatuksi.

Vaasan hovioikeus on ehdottanut, että tuomarikoulutuslautakunta antaisi tuomarikoulutusohjelman suorittamisesta lopputodistuksen kussakin harjoittelupaikassa tutorina toimineen tuomarin ja viraston päällikön antaman arvioinnin perusteella. Todistuksessa pitäisi ottaa kantaa siihen, miten koulutettava on suoriutunut työtehtävistä ja miten hän soveltuu tuomioistuintyöhön.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan perusteet koulutettavien ja heidän suoritustensa arvioimiseksi tulee laatia siten, että arviointi saadaan koko maassa yhteneväiseksi ja oikeudenmukaiseksi. Arviointi edellyttää perusteellista koulutusta arviointitehtäviin osallistuville. Koulutuksen keskeyttäminen vastoin koulutettavan tahtoa muulla kuin virkasuhteen purkamista koskevalla perusteella voi olla koulutettavan oikeusturvan kannalta kyseenalaista, sillä

se voi muodostaa esteen koulutettavan työllistymiselle myös muissa kuin tuomarin tehtävissä.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan lienee riittävää, että tutor-tuomari ja viraston päällikkö antavat koulutettavasta lausunnon yhtenäisten perusteiden pohjalta. Kokeitten tai muun erityisen arvioinnin järjestämistä harjoittelupaikoissa ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Mahdollisuus koulutuksen keskeyttämiseen lienee tarpeen. Lisäksi tulisi harkita, miten mahdolliseen tuomarikoulutuslautakunnan päätökseen koulutuksen keskeyttämisestä saisi hakea muutosta. Vastaava muutoksenhakutarve voisi syntyä myös siinä tilanteessa, että hakijaa ei hyväksytä tuomarikoulutukseen.

Haapajärven käräjäoikeus on katsonut, että jatkuvan arvioinnin kohteena oleminen voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa omaehtoisen, kriittisen ajattelun passivoitumista ja tutorin tai muiden kouluttajien ajatusten myötäilemistä. Yksi tuomarin tärkeistä ominaisuuksista on kuitenkin kyky itsenäiseen ajatteluun ja riippumattomuuteen.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan koulutettavien arvioiminen ei tule olemaan yhtenäisistä arviointiperusteista huolimatta ongelmaton. On olemassa vaara, että koulutettavat ryhtyvät epäasiallisella tavalla kilpailemaan keskenään. Arvioinnin on oltava hienovaraista ja avoimeen keskusteluun perustuvaa.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan arviointi tulee vaatimaan enemmän panostusta ja resursseja kuin etukäteen voidaan arvata. Kysymys on erittäin vaativasta ja vastuullisesta tehtävästä. Koulutettavien oikeusturva vaatii, että arvioitsijoiden laatu ja motivaatio sekä arviointiperusteiden yhtenäisyys varmistetaan. Arvioinnin luotettavuus edellyttää, että koulutettavaa arvioi samassa yksikössä useampi kuin yksi henkilö. Arviointijärjestelmään tulee kiinnittää runsaasti huomiota ja siihen sekä tuomarikoulutettavien ohjaukseen tulee suunnata riittävästi resursseja.

Lapin yliopiston mukaan tuomarikoulutettaville tulisi järjestää loppukoe. Kokeesta saatavien todistusten perusteella koulutettavat asetettaisiin järjestykseen, jota käytettäisiin ensisijaisena mittapuuna valittaessa tuomarikoulutuksen suorittaneita varatuomareita määräaikaisiin ja vakinaisiin tuomarinvirkoihin.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että arvioinnin tulisi olla vähintään kahden henkilön suorittamaa ja siitä tulisi asianmukaisella tavalla ilmoittaa koulutettavalle. Saattaisi olla perusteltua, että tuomarikoulutuslautakunta voisi päättää koulutuksen harjoittelupaikan perustellusta esityksestä.

9.6. Työskentely ennen nimitystä tuomarinvirkaan

9.7. Vakainainen tuomarinvirka

Toimikunnan ehdotus

Tuomarikoulutuksen ja tuomarinuran houkuttelevuuden varmistamiseksi olisi tärkeää, että tuomarinvirkaan olisi mahdollista tulla nimitetyksi nykyistä merkittävästi lyhyemmässä ajassa. Tuomarikoulutuksen suorittaneet joutuisivat todennäköisesti työskentelemään muissa lakimiesammateissa tuomioistuinlaitoksessa tai sen ulkopuolella ennen nimitystä tuomarinvirkaan. Tavoiteltavaa on monipuolisen työkokemuksen hankkiminen. Muodollisesti

nimitysedellytyksiä ei voida sitoa tuomarikoulutusohjelman hyväksytyyn suorittamiseen. Tuomarinvirkaan pitää olla mahdollisuus päästä myös muualla hankitun, kyseisen viran hoitamisen kannalta riittävän taidon ja kokemuksen perusteella. Tuomioistuinten avoimiin lakimiestehtäviin tulisi valita ensisijaisesti tuomarikoulutuksen suorittaneita.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeuden mukaan on oletettavaa, että valtaosa tuomarikoulutukseen osallistuneista työskentelisi sen päätyttyä esittelijöinä ja tuomarien sijaisina. Koulutukseen sisältyvien lyhyiden, lähinnä rutiinitoimenpiteitä opettavien harjoittelujaksojen aikana asianajotoimistoissa ja syyttäjänvirastoissa he eivät ehtisi hankkia todellista työkokemusta. On epärealistista ajatella, että pätevät lakimiehet siirtyisivät koulutuksen jälkeen tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle hankkimaan kokemusta ja odottamaan epämääräisessä tulevaisuudessa tapahtuvaa nimittämistä tuomarinvirkaan. Luultavaa on, että ehdotettu koulutusjärjestelmä johtaisi nykyistä suljetumpaan nimittämiskäytäntöön. Koulutuksen uskottavuutta vaarantamatta ei olisi mahdollista nimittää tuomareita, jotka eivät ole osallistuneet koulutukseen. Koulutukseen osallistuneiden kokemuspohja olisi varsin suppea.

Itä-Suomen hovioikeus on kiinnittänyt huomiota siihen, että uran monipuolisuutta koskevan edellytyksen osalta eri puolilla Suomea asuvat henkilöt ovat erilaisessa asemassa. Muualla kuin pääkaupunkiseudulla ei ole paljon mahdollisuuksia luoda uraa useissa eri työpaikoissa eikä paikkakunnan vaihtaminen ole kaikille mahdollista.

Kouvolan hovioikeuden mukaan tuomarien palkkauksen tulee olla niin korkea, että tuomarikoulutuksen jälkeen muualta työkokemusta hankkineet lakimiehet palaisivat tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Rovaniemen hovioikeus on vastustanut sitä, että tuomioistuinten avoimiin lakimiestehtäviin tulisi valita ensisijaisesti tuomarikoulutuksen suorittaneita. Lähtökohtana tulee olla hakijan pätevyys.

Vaasan hovioikeus on painottanut sitä, että tuomarinvirkaan nimitettävien pätevyyttä tulee jatkossakin arvioida objektiivisesti riippumatta siitä, onko hakija suorittanut tuomarikoulutusohjelman vai hankkinut pätevyytensä työskentelemällä pitkäaikaisesti tuomioistuinlaitoksessa tai sen ulkopuolella.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan niin sanottujen suurten ikäluokkien siirryttyä eläkkeelle tuomareiksi nimitettäneen henkilöitä, jotka jäävät eläkkeelle aikaisintaan 2030-luvulla. Pitkällä aikavälillä tuomarikoulutus ei niin ollen mahdollista tuomarinviran saamista nykyistä merkittävästi lyhyemmässä ajassa, ellei hallinto- ja hovioikeuksien esittelijöiden virkoja muuteta esittelevien tuomarien viroiksi. Tuomarien palkkauksessa noudatettava kokemuskäytäntö on ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että tuomarin virkaan nimitettävän tulisi hankkia monipuolista työkokemusta. Tuomarinvirkaan pitää voida päästä myös tuomarikoulutusta suorittamatta eikä tuomarikoulutuksen suorittaneita saa suosia nimitystilanteissa. Tuomarikoulutuksen tosiasiallinen suosiminen on ristiriidassa tuomarinuran avaamistavoitteen kanssa ja syrjii tuomioistuinlaitoksen palveluksessa tällä hetkellä olevaa lakimieskuntaa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan työelämässä harjaantumisen kautta tuomarin tehtäviin pätevyitynyttä ei voida sivuuttaa tuomarikoulutuksen suorittaneiden hyväksi.

Turun hallinto-oikeuden mukaan ehdotettu tuomarikoulutus ei saa estää tuomarinuran avaamista. Erityisesti hallinto-oikeuksiin tarvitaan tuomareita, joilla on kokemusta tuomioistuineläytöksen ulkopuolelta.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan tuomarikoulutusohjelmaan osallistumattomuus ei saa muodostua esteeksi pitkään ja ansiokkaasti palvelleen esittelijän nimittämislle tuomarinvirkaan.

Lahden kärjäoikeuden mukaan tuomarikoulutusohjelman suorittaneet lakimiehet eivät voi saada nimityksissä etusijaa jo koulutusjärjestelmän alkaessa vahvaa tuomioistuinkokemusta hankkineisiin lakimiehiin nähden.

Mustasaaren kärjäoikeuden mukaan tuomioistuinten avoimiin lakimiestehtäviin ei tulisi valita ensisijaisesti tuomarikoulutuksen suorittaneita vaan pätevin hakijoista.

Vaasan kärjäoikeus on pitänyt tärkeänä, että toimimista tuomarin ammatissa pidetään tulevaisuudessakin ansiona tuomarinvirkaan nimitettäessä.

Vantaan kärjäoikeuden mukaan tuomarikoulutusohjelman suorittaneille lakimiehille voi jäädä vain vähäinen mahdollisuus toimia syyttäjän tehtävissä, kun syyttäjät on tarkoitus tulevaisuudessa rekrytoida apulaissyöttäjäkoulutuksen käyneistä lakimiehistä. Perusteita, joilla tuomarinuralle valitaan, tulee määrittellä selkeästi. Muuten koulutusjärjestelmä voi johtaa siihen, että muiden kuin koulutusohjelman suorittaneiden mahdollisuudet saada tuomarinvirka ovat vähäiset.

Vakuutusoikeyus on korostanut sitä, että tuomarinvirkaan tulee olla mahdollisuus päästä myös muualla hankitun, viran hoitamisen kannalta riittävän taidon ja kokemuksen perusteella. Tuomioistuinten avoimiin lakimiestehtäviin voisi vuosittain vapautuvien lakimiestehtävien määrä huomioon ottaen päästä vain tuomarikoulutuksen suorittamalla, mikäli koulutuksen suorittaneille annettaisiin valinnassa etusija. Tämä vaikuttaisi ainakin vakuutusoikeyuden toimintaedellytyksiin, sillä vakuutusoikeyuden toiminta on riippuvainen pätevistä ja kokeneesta esittelijäkunnasta. Toimintaedellytysten säilymistä turvaa se, että työskentely vakuutusoikeyudessa esittelijänä antaa mahdollisuuden edetä uralla. Yhtä kattavaa ja laajaa vakuutusoikeyudessa sovellettavan sosiaalivakuutuslainsäädännön tuntemusta on vaikea hankkia muutoin kuin toimimalla vakuutusoikeyudessa esittelijänä.

Joensuun oikeyusaputoimiston mukaan mahdollisuus pätevoityä tuomarin ammattiin koulutusjärjestelmän ulkopuolella on tärkeää, ettei tuomarien koulutus- ja nimitysjärjestelmästä muodostuisi suljettua järjestelmää.

Sisäasianministeriön mukaan tuomarien koulutusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, että oikeyuslaitoksen ulkopuolella työskentelevillä ansioituneilla ja pätevillä lakimiehillä olisi myös käytännössä mahdollisuus tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan. Koulutusjärjestelmää koskevat ehdotukset saattavat käytännössä johtaa kohti suljetumpaa järjestelmää, joka ei pysty joustavasti ja laaja-alaisesti vastaamaan tuomioistuineläytöksen ja yhteiskunnan tarpeisiin.

Opetusministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että toimikunnan ehdottama tuomarikoulutus ei olisi ainoa väylä tuomarin ammattiin. Opetusministeriöllä ei ole ollut huomauttamista esitykseen.

Eduskunnan oikeyusasiames on korostanut sitä, että suunniteltavan koulutusjärjestelmän ei

tulisi johtaa tuomarinuran sulkeutumiseen. Tuomariksi tulisi päästä myös avoimelta uralta. Toisaalta tuomarikoulutettavan motivaation kannalta on tärkeää, että hän voi olettaa pääsevänsä kohtuullisessa ajassa tuomarinvirkaan. Samoin tuomioistuimissa jo työskentelevien tuomarien ja muiden lakimiesten mahdollisuudet edetä urallaan tulisi turvata.

Tampereen yliopiston mukaan mahdollisuutta päästä tuomarinvirkaan useampaa kuin yhtä kautta on pidettävä perusteltuna. Toimikunnan esittämiä kannanottoja tuomarikoulutuksen merkityksestä nimitysperusteena tuomarinvirkaan voidaan pitää liian varovaisina, kun niitä verrataan kansainvälisiin käytäntöihin. Koska tuomarikoulutuksen osalta kysymys on erikoiskoulutuksesta, ei ole selvää, kuinka suuri kiinnostus muilla työnantajatahoilla on rekrytoida tuomarikoulutuksessa yli kolme vuotta ollut lakimies. Yliopisto on katsonut, että jonkinasteisen rekrytoinnissa noudatettavan prioriteetin antaminen tuomariksi koulutetuille on välttämätöntä, jos pyritään koulutuksen keinoin turvaamaan vastaisuudessakin ammattikunnan taso ja takaamaan kunkin ajankohdan vaatima ammattipätevyys. Tuomarikoulutuksen houkuttelevuus vähenee, jos ei ole riittäviä takeita sen merkityksestä nimittämisessä. Yliopisto on esittänyt, että avoin rekrytoituminen taattaisiin ainoastaan ylimpien tuomarinvirkojen osalta. Käräjäoikeuksien virkoihin tulisi nimittää vain tuomarikoulutuksen käyneitä. Hovi- ja hallinto-oikeuksien virkanimityksissä tuomariksi koulutetuilla voisi olla erikseen määritelty etu- mutta ei yksinoikeus.

Turun yliopiston mukaan mahdollisuus tuomarien nimittämiseen uuden koulutusjärjestelmän ulkopuolelta tulee säilyttää, jottei tuomarinura muodostuisi tulevaisuudessa nykyistäkin suljetummaksi.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat vastustaneet sitä, että tuomioistuinten avoimiin lakimiestehtäviin tulisi valita ensisijaisesti tuomarikoulutuksen suorittaneita, jos tällä on tarkoitus syrjiä tuomioistuinlaitoksessa jo työskenteleviä lakimiehiä tai avoimella sektorilla työskenteleviä lakimiehiä.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. on katsonut, että nykyisen pätevyysjärjestelmän mukaan pitemmällä ajalla pätevyityneitä ei tulisi nimityksissä syrjäyttää tuomarikoulutuksen suorittaneiden eduksi. Sinänsä tavoite tuomariksi nimitysiän alentamiseksi on kannatettava.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on katsonut, että tuomioistuinharjoittelu tai tuomarikoulutus eivät saa antaa etuoikeuksia esimerkiksi tuomarinvirkoja täytettäessä.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat kannattaneet tuomarinuran avaamista. Sen toteutuminen käytännössä on varmistettava eikä tuomarikoulutukselle tule antaa liian suurta painoarvoa nimityksissä.

9.8. Siirtymävaihe

Toimikunnan ehdotus

Tavoitteena on, että uuteen koulutusjärjestelmään siirtyminen tapahtuisi lähivuosina, ehkä jo vuonna 2003. Merkittävä osa tuomioistuinlaitoksen palveluksessa nykyisin esittelijöinä, määrääikäisina käräjätuomareina ja käräjäviskaaleina työskentelevistä lakimiehistä tulee todennäköisesti nimitetyksi tuomarinvirkaan lähivuosina niin sanottujen suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Siirtymävaiheessa tuomioistuinlaitoksen palveluksessa muissa kuin

tuomarinviroissa työskentelevät lakimiehet voisivat koulutusjärjestelmän alkuvaiheessa hakeutua tuomarikoulutukseen, osallistua tuomarikoulutuksen opetus- ja opiskelujaksoille tai kehittää muutoin ammattitaitoaan jatko- ja täydennyskoulutuksella. Siirtymävaiheessa muutama aloitettava tuomarikoulutusjakso voitaisiin suunnata ensisijaisesti tuomioistuinlaitoksessa jo työskenteleville lakimiehille, joiden osalta koulutus voisi olla ehdotettua tuomarikoulutusta suppeampi ja lyhyempi. Tuomarinvalintalautakunta arvioi siirtymävaiheessa tuomioistuinlaitoksen palveluksessa muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten mahdollisuudet tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan yksittäisten nimitysten yhteydessä.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeus on pitänyt erittäin tärkeänä, että siirtymävaiheessa tuomioistuimissa muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten asema turvataan. Kun he ovat hakeutuneet hovioikeuteen päämääränään tuomarinvirka, ei tuomarien nimittämiseen nykyisin vaikuttavista periaatteista ja tuomarikoulutuksesta ollut mitään tietoa. Lähivuosina täytettävistä tuomarinviroista huolimatta tuomarinvirkaa vaille jää suuri joukko kokeneita ja osaavia lakimiehiä. Vähimmäisedellytys on, että heille annetaan etusija koulutettavia valittaessa. Toisaalta monella puheena olevista henkilöistä on niin paljon kokemusta ja he ovat jo siinä iässä, ettei koulutuksen aloittaminen ole enää perusteltua.

Itä-Suomen hovioikeus on pitänyt tärkeänä, että nykyisin tuomioistuimissa työskentelevien tuomariksi aikovien henkilöiden urakehitys turvataan tarkoituksenmukaisella täydennyskoulutuksella.

Kouvolan hovioikeuden mukaan hovioikeuksissa nykyisin työskentelevien viskaalien asema tulee turvata. Avoimna olevia käräjätuomarin virkoja täytettäessä kokeneilla viskaaleilla tulee olla vahva asema koulutusohjelman suorittaneisiin nähden. Heillä tulee olla oikeus osallistua tuomarikoulutuksen opetus- ja opiskelujaksoille.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan mietinnössä ei ole riittävästi pohdittu siirtymävaiheen ongelmia. Koulutus uudistuksen tulee turvata se, että siirtymävaiheessa tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevat lakimiehet eivät jää virkanimityksissä huonompaan asemaan kuin tuomarikoulutettavat.

Turun hovioikeuden mukaan ennen tuomarikoulutusohjelman suunnittelua ja aloittamista on suunniteltava ja järjestettävä nykyisin tuomioistuimissa muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten koulutus. Heidän hakeutumisensa tuomarikoulutusohjelmaan ei ole realistista, koska suurella osalla heistä on takanaan jo useiden vuosien työskentely tuomioistuimissa. Suunniteltu tuomarikoulutusohjelma ei vastaa heidän koulutustarpeitaan.

Vaasan hovioikeuden mukaan kaikille tuomioistuinlaitoksessa jo työskenteleville tuomarinvirkaa vailla oleville lakimiehille tulee luoda edellytykset tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan järjestämällä heille tarvittaessa täydennyskoulutusta ja luomalla heille mahdollisuudet hankkia monipuolistavaa työkokemusta.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan ennen koulutusjärjestelmän toteuttamista on selvítettävä, miten nykyisten esittelijöiden asema ja etenemismahdollisuudet voidaan turvata. Esittelijöiden virkoja tulisi muuttaa tuomarinviroiksi. Määräaikaisissa virkasuhteissa olevilla esittelijöillä tulisi olla etusija tuomarikoulutukseen valittaessa ja heidän koulutuksensa tulisi olla lyhyempää ja tiiviimpää. Esittelijän tehtävissä pätevyityneille olisi tur-

vattava mahdollisuus tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan ilman koulutukseen osallistumista.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan nykyisten esittelijöiden eteneminen tuomarinuralla on turvattava. Tässä tarkoituksessa vapautuvia esittelijöiden virkoja olisi muutettava tuomarinviroiksi. Olisi luotava järjestelmä, jossa kokenut esittelijä on aina tuomarina esittelemässään asiassa. Jäljelle jäävissä esittelijöiden viroissa tulisi olla porrastus siten, että tuomarinuran kannalta merkittäviä valintoja voidaan tehdä useammin. Mainittujen toimien toteuttamiseksi olisi perustettava oikeusministeriön työryhmä. Tuomarinuran kannalta on ongelmallista, jos niin sanottujen suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle tuomarinvirkoihin nimitetään suuri määrä tuomarikoulutuksen suorittaneita nuoria lakimiehiä. Vaarana on tuomioistuintyön perinteen katkeaminen. Seurauksena on urakehityksen pysähtyminen myöhemmin uralle tulevilla lakimiehillä.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan erikseen tulisi selvittää, miten ehdotettu koulutusjärjestelmä vaikuttaa kauan esittelijän tehtäviä hoitaneiden lakimiesten urakiertoon. Esittelijän tehtävissä kauan toimineilla lakimiehillä voidaan useissa tapauksissa katsoa olevan uutta koulutusjärjestelmää vastaava koulutus. Nimityskäytännössä olisi ainakin koulutusjärjestelmän alkuvaiheessa suotavaa olla suosimatta tuomarikoulutettuja pitkän tuomioistuinkokemuksen hankkineiden esittelijöiden kustannuksella.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan koulutusjärjestelmässä tulee ottaa huomioon hallinto-oikeudessa tällä hetkellä toimivien esittelijöiden asema. Heillä tulee olla mahdollisuus hakeutua tuomarikoulutukseen ilman pelkoa siitä, että heidän palkkansa laskisi. Heidän työkokemuksensa tulisi ottaa koulutuksessa huomioon siten, että osia harjoittelusta voitaisiin korvata aikaisemmalla työkokemuksella.

Oulun hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuimissa muissa kuin tuomarinviroissa toimivien tuomarinuran valinneiden lakimiesten jatko- ja täydennyskoulutus tulee asettaa etusijalle ja siirtyä toimikunnan ehdottaman koulutuksen toteuttamiseen vasta pitkän siirtymäajan kulu- tua. Joka tapauksessa tuomioistuimissa jo työskenteleville lakimiehille on tarpeen antaa mahdollisuus hakeutua ja osallistua tuomarikoulutukseen heitä asianmukaisesti työurastaan hyvittäen.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan ehdotukset siirtymäajan järjestelyistä aiheuttavat täsmentymättöminä epävarmuutta nuorten esittelijöiden keskuudessa. Olisi koh- tuullista, että siirtymävaiheessa tuomarinuransa alussa oleville lakimiehille annettaisiin riittävän selvät tiedot eri vaihtoehtoista tuomarinuralla ja taattaisiin se, etteivät he jää väliinpuotoajiksi.

Turun hallinto-oikeuden mukaan siirtymäkauden lakimiesten asema on turvattava tuomarikoulutuksen saaneisiin nähden. Nuorimpien esittelijöiden osallistuminen koulutukseen olisi järkevää. Vanhempien esittelijöiden tulisi voida osallistua pelkästään tuomarikoulutuksen opetus- ja opiskelujaksoihin. Näin turvattaisiin esittelijöille tasapuolinen mahdollisuus uralla etenemiseen ja kilpailuun tuomarinviroista tuomariku- lutuksen suorittaneiden lakimiesten kanssa. Uusi koulutusjärjestelmä ei saa luoda väliinpuotoajaryhmää.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan mietinnössä ei ole selvitetty hallinto-oikeuksien nykyisten kokeneiden esittelijöiden oikeusasemaa. Siirtymävaiheen toteuttaminen vaatii lisäselvityksiä. Riittävän työkokemuksen omaavia esittelijöitä on pidettävä pätevinä tuomarinvirkoihin ilman lisäkoulutusta. On tarpeetonta ja kohtuutonta edellyttää heidän

osallistuvan tuomarikoulutukseen. Tämän vuoksi voitaisiin ajatella, ettei koulutusohjelmaa toteutettaisi alkuvaiheessa täydessä laajuudessaan. Koulutusta tulee kuitenkin järjestää siirtymäaikana tuomioistuinlaitoksessa jo työskenteleville lakimiehille. Työharjoittelu oman viraston ulkopuolella toisessa tuomioistuimessa ei tällöin liene niin tarpeellista kuin muille koulutettaville.

Haapajärven käräjäoikeuden mukaan siirtymävaiheen ongelmat on jätetty mietinnössä liian vähälle huomiolle. Esittelijöiden ja kärjäviskaalien sekä tuomarikoulutettujen välillä tulee syntymään vaikeita pätevyyden vertailuongelmia ja ensiksi mainittujen lakimiesten pääsy tuomarinvirkaa tulee pitkittymään entisestään.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan uusi tuomarikoulutusohjelma on täysimittaisena tarpeeton niin kauan kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa on siellä pitkään määräaikaisina tuomareina, esittelijöinä ja kärjäviskaaleina työskennelleitä lakimiehiä, jotka tavoittelevat tuomarinvirkaa. Heidän osaltaan tuomarinvirkaan pätevöitymiseen ei tarvita kuin enintään osa ehdotetusta koulutuksesta. Heidän kouluttautumistaan tuomarinvirkaan tulisi tukea sopivalla teoriaopetuksella.

Kuopion käräjäoikeuden mukaan uusi koulutusjärjestelmä ei saa vaarantaa tuomioistuinlaitoksessa tällä hetkellä työskentelevien lakimiesten mahdollisuutta päästä tuomarinvirkaan. Heidän koulutustaan tulee lisätä.

Lahden käräjäoikeuden mukaan pitkään tuomioistuinlaitoksen tehtävissä toimineille ansioituneille lakimiehille tulisi järjestää mahdollisuus tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan koulutusohjelmasta riippumatta.

Mustasaaren käräjäoikeus on kiinnittänyt huomiota koulutusjärjestelmästä mahdollisesti aiheutuvaan hovioikeuksien esittelijöiden epävarmaan asemaan.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan nykyisin määräaikaisina kärjätuomareina, esittelijöinä ja kärjäviskaaleina toimiviin lakimiehiin tulisi kiinnittää enempi huomiota. Käräjäoikeus on kannattanut muutaman aloitettavan tuomarikoulutusjakson suuntaamista siirtymävaiheen lakimiehille ja koulutuksen suunnittelemista heidän tarpeensa mukaan sekä heidän mahdollisuuttaan osallistua tuomarikoulutuksen opetus- ja opiskelujaksoille.

Vantaan käräjäoikeuden mukaan siirtymävaiheen lakimiesten asema tulee turvata. He eivät saa jäädä väliinpuotoajiksi sen vuoksi, että heidän tullessaan tuomioistuinlaitoksen palvelukseen tuomarikoulutusjärjestelmää ei vielä ollut. Käräjäoikeus on ehdottanut, että tuomarikoulutuslautakunta voisi tällaisten henkilöiden hakemuksesta päättää, onko heillä tuomarikoulutukseen rinnastettava pätevyys. Mikäli lautakunnan näkemyksen mukaan sellaista pätevyyttä ei olisi, lautakunnan tulisi ilmoittaa, millä tavalla pätevyyttä pitäisi hankkia. Heillä tulisi olla mahdollisuus osallistua virka-aikana tuomarikoulutuksen teoriaopetukseen tai muuhun täydennyskoulutukseen.

Vakuutuslaitosten mukaan nykyisin esittelijöiden tehtävissä toimivien lakimiesten tulevaisuus sivuutetaan mietinnössä liian vähäisellä pohdinnalla. Heidän koulutukseensa liittyvät kysymykset tulee selvittää.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat katsoneet, että tuomioistuinlaitoksessa tällä hetkellä muissa kuin tuomarinviroissa työskentelevien lakimiesten asema on turvattava. Ehdotetulle tuomarikoulutukselle ei saa antaa tuomarinvirkoihin nimitettäessä tai tuomarinuralla etenemisessä sellaista painoarvoa, että se

asettaisi siirtymävaiheen lakimiehet ja syyttäjähdistyksen mukaan myös avoimella sektorilla toimivat lakimiehet selkeästi huonompaan asemaan.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. on katsonut, että siirtymävaiheen lakimiesten asema on turvattava. Suurimmissa hallinto-oikeuksissa tuomarien ja esittelijöiden ikärakenne on sellainen, että nykyisin esittelijöinä toimivat henkilöt eivät tule lähivuosina nimitetyiksi tuomarinvirkoihin. Asian jatkovalmistelussa olisi erityisesti paneuduttava siirtymävaiheen ongelmiin.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on katsonut, että siirtymäkauden tulisi olla ongelmien minimoimiseksi 15 - 20 vuotta. Näköpiirissä ei ole mitään sellaista, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa nykyisin esittelijöinä työskentelevät henkilöt eivät tulisi hakeutumaan tuomarinvirkoihin. Mainittuna siirtymä kautena koulutettavia tulisi ottaa niin vähän, että heille ja nykyisille esittelijöille voitaisiin taata viransaantimahdollisuus. Yhtenäisen koulutusjärjestelmän luominen pienelle ryhmälle ei olisi tarkoituksenmukaista.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on katsonut, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa esittelijöinä ja määräaikaisina kärjätuomareina toimineille henkilöille tulee turvata mahdollisuus päästä tuomarinvirkaan ilman osallistumista ehdotettuun koulutukseen. Kärjäviskaalien viroista tulisi muodostaa määräaikaisia koulutusvirkoja.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että kaikille tuomioistuinlaitoksen palveluksessa työskenteleville tuomarinvirkaa vailla oleville lakimiehille tulee koulutuksen avulla tarjota mahdollisuus päteväytyä ja tulla nimitetyksi tuomarinvirkaan. Siirtymävaiheen lakimiehille tulisi järjestää täydennyskoulutusta ja luoda mahdollisuudet hankkia monipuolista työkokemusta.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistysten mukaan siirtymävaiheen lakimiesten asema on turvattava. Ketään ei saa jättää väliin putoajaksi uuden koulutusjärjestelmän myötä.

9.9. Avoimelta uralta tuomariksi siirtyvien lakimiesten koulutustarve

Toimikunnan ehdotus

Tuomarin ammattiin voi päteväytyä myös muualla kuin tuomioistuinlaitoksessa. Tuomariksi voi tulla nimitetyksi myös niin sanotulta avoimelta uralta. Avoimelta uralta tuomariksi nimitettävällä tulee jo nimitettäessä olla virkaa tarvittava pätevyys. Erilaisissa tuomioistuimissa tuomarintyö edellyttää erilaisia valmiuksia. Tuomarinvirkaan nimitetyillä voi olla tarvetta erilaiseen perehdyttämiskoulutukseen. Heidät tulee ohjata koulutukseen tuomioistuinkohtaisesti ja yksilöllisiä tarpeita vastaavasti. Niin sanottua opintokirjamallia, jossa tuomarin tehtäviin kouluttautuminen tapahtuisi ennen nimitystä työn ohella koulutusosuuksia suorittamalla, ei ole katsottu toteuttamiskelpoiseksi.

Lausunnonantajien kannanotot

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan avoimelta uralta tuomarinvirkaan nimitettävän henkilön kouluttamisessa voi tulla ongelmaksi, kuinka koulutuksen tarve arvioidaan ja kuka

koulutuksesta päättää.

Kouvolan hovioikeus on pitänyt toimikunnan ehdotusta tuomarinuran avaamisen kannalta hyväksyttävänä.

Turun hovioikeuden mukaan erillisen koulutuksen suunnittelu avoimelta uralta tuomareiksi siirtyville lakimiehille ei ole tarpeen, koska heillä tulee olla pätevyys tuomarinvirkaan jo virkaan nimitettäessä.

Turun yliopiston mukaan erityisen jatkokoulutusmahdollisuuden järjestäminen avoimelta uralta nimitetyille tuomareille tukisi osaltaan tuomarinuran avautumista. Tuomarikoulutuksen kestoa lyhentämällä vapautuvat resurssit voitaisiin suunnata tähän täydennyskoulutukseen.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on katsonut, että mietinnössä esitetty ajatus siitä, että tuomariksi nimitetyille voitaisiin nimityksen jälkeen osoittaa räätälöityjä kursseja, on ristiriidassa tuomarille laissa asetettujen pätevyysvaatimusten ja hakijoiden tasavertaisen arvioinnin kanssa. Oikeusvaltiossa ei voida sallia sellaisen järjestelmän luomista, joka mahdollistaisi henkilön pätevöittäminen virkaansa vasta virkaan nimittämisen jälkeen. Lisäksi koulutuksen järjestäminen aiheuttaisi erilaisia käytännön ongelmia.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. on katsonut, että toimikunnan ehdotukset tulee toteuttaa siten, että muilla kuin tuomarikoulutuksen suorittaneilla lakimiehillä on myös tosiasiallisesti mahdollisuudet siirtyä tuomarinuralle. Erityisesti lakiasiain toimistossa työskentelyä on pidettävä samanlaisena ansiona tuomarinvirkaan kuin asianajo- tai oikeusaputoimistossa työskentelyä. Yhdistys on kannattanut opintokirjamallin käyttöönottamista.

9.10. Täydennyskoulutus

Toimikunnan ehdotus

Täydennyskoulutus olisi suunnattu tuomareille ja muille tuomioistuineläimien palveluksessa työskenteleville lakimiehille. Eri lakimiesammattiryhmien vuorovaikutus ja yhteiset koulutustilaisuudet olisivat suositeltavia. Tuomarikoulutuslautakunta ohjaisi koulutusta ja suunnittelisi sen sisällön koulutettavien tarpeet ja toiveet huomioon ottaen. Täydennyskoulutuksen painopiste olisi aineellisen oikeuden kehittymisen, lakiuudistusten ja oikeuskäytännön kehityksen seuraamisessa. Lisäksi yleisempiä tuomarin tehtävissä tarvittavia valmiuksia kehittäviä kursseja tulisi olla tarjolla. Kouluttajina voisivat toimia ainakin kokeneet tuomarit ja yliopistojen opettajat. Täydennyskoulutus perustuisi vapaaehtoisuuteen. Täydennyskoulutukseen osallistumisesta johtuva ammattitaidon kehittyminen tulisi ottaa huomioon virkoja täytettäessä. Nimikirjan liitteenä voisi olla henkilökohtainen koulutusrekisteri.

Tuomioistuinten päälliköille ja näihin tehtäviin pyrkiville järjestettäisiin johtamiskoulutusta. Tuomarikoulutuslautakunta valitsisi osanottajat johtamiskoulutukseen. Osallistuminen johtamiskoulutukseen voitaisiin ottaa huomioon nimitysharkinnassa.

Lausunnonantajien kannanotot

Helsingin hovioikeuden mukaan nykyinen täydennyskoulutusjärjestelmä on riittämätön. Koulutus on toteutettu ilman kokonaissuunnitelmaa, se on liian hajanaista ja koulutuspaikkoja on usein liian vähän. Täydennyskoulutus voitaisiin suunnitella toimikunnan ehdottamalla tavalla.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan täydennyskoulutusta tulisi järjestää myös alueittain esimerkiksi hovioikeuspaikkakunnilla.

Kouvolan hovioikeus on katsonut, että siirtymävaiheessa virassa oleville tuomareille tulee järjestää heidän ammattitaitonsa kehittämiseksi nykyistä järjestelmällisempää ja kattavampaa täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutusta varten tulee luoda selkeä järjestelmä ja sen tulee jatkua koko uran ajan. Koulutukseen osallistuminen on työnjohtoon kuuluva asia. Johtamiskoulutukseen osallistuvien valinnan tulee kuulua tuomarivalintalautakunnalle eikä tuomarikoulutuslautakunnalle, koska tuomarikoulutuslautakunta pääsisi muutoin vaikuttamaan päällikkötuomarien nimityksiin.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan vapaaehtoisuuteen perustuvan täydennyskoulutuksen tulee jatkua koko uran ajan. Työnantajan tulee taata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet päästä täydennyskoulutukseen. Vasta tällöin täydennyskoulutukseen osallistuminen voidaan ottaa huomioon virkoja täytettäessä.

Turun hovioikeus on pitänyt sisällöllisesti laadukkaan täydennyskoulutuksen järjestämistä erittäin tärkeänä. Tällaista koulutusta ei ole tällä hetkellä riittävästi tarjolla. Täydennyskoulutuksen sisältö on suunniteltava ajankohdan tarpeiden mukaan. Täydennyskoulutukseen osallistumisen määrää ei voida ottaa huomioon uralla etenemisessä. Tuomarinvirkaan nimittämisen tulee aina perustua taitoon ja kykyyn hoitaa tuomarin tehtäviä. Johtamiskoulutuksen järjestäminen on kannatettavaa.

Korkein hallinto-oikeus on pitänyt tärkeänä, että tuomarikoulutushankkeen vuoksi ei vähennetä voimavaroja tuomarien täydennyskoulutuksesta.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuinlaitoksen palveluksessa oleville lakimiehille on taattava jatkuva, ajantasalla oleva ja laadukas täydennyskoulutus. Tuomarikoulutusjärjestelmän toteuttaminen ei saa vähentää näitä resursseja.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan ehdottama täydennyskoulutussuunnitelma on pääosin perusteltu. Koulutusjärjestelmän painopisteen tulisi olla tuomarien ja esittelijöiden koko uran kestävässä täydennyskoulutuksessa. Koulutukseen osallistumista tulisi kannustaa siten, että kouluttautuminen katsotaan virantäytössä eduksi. Siirtymäaikana pitkälle tuomioistuinkokemukselle olisi annettava etusija valittaessa henkilöitä täydennyskoulutukseen. Huomiota tulisi myös kiinnittää tuomioistuinkokemusta omaavien ja tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tulevien täydennyskoulutuksen eriyttämiseen.

Oulun hallinto-oikeus on yhtynyt toimikunnan näkemyksiin täydennyskoulutuksesta. Täydennyskoulutuksen kehittäminen ja toteuttaminen on kiireellistä eikä sitä tule kytkeä uuden tuomarikoulutusjärjestelmän toteuttamiseen.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuimia tulisi kuulla täydennyskoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tuomioistuinten edustus tuomarikoulutuslautakunnassa ei riitä. Kaikille tuomioistuinlaitoksessa työskenteleville lakimiehille tulisi taata tasapuoliset mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen. Koulutusrekisterin luominen olisi tarpeen. Rekisterinpidosta tulisi saada yhtenäiset ja riittävän yksityiskohtaiset ohjeet, jotta sen

tiedot olisivat vertailukelpoisia viranhakutilanteissa. Johtamiskoulutuksen toteuttaminen on tarpeellista. Osanottajia johtamiskoulutukseen tulee valita riittävästi, jotta heistä voidaan valita parhaat päällikkötuomareiksi.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan suunniteltu tuomarikoulutus ei saa vähentää täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutus voitaisiin niveltää tuomarin ja esittelijän normaaliin työkuvaan nykyistä systemaattisemmin esimerkiksi mahdollisuutena lukea täydennyskoulutus osaksi ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa.

Espoon käräjäoikeus on pitänyt tärkeänä, että tuomarien käytettävissä on koko virkauran ajan kattava täydennyskoulutusjärjestelmä.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan on välttämätöntä, että täydennyskoulutuksen painopiste suunnataan tässä vaiheessa tuomarinvirassa oleviin ja ennen uuteen koulutusjärjestelmään siirtymistä tuomarinvirkoihin nimitettäviin. Koulutuksen tulee olla sisällöltään objektiivista ja sen tulisi tapahtua yhteistyössä yliopistojen kanssa. Koulutuksen suunnittelun ja sen ohjauksen tulisi tapahtua tuomioistuineläytöksen sisältä käsin. Pelkkä täydennyskoulutuskursseille osallistuminen ei merkitse sitä, että tuomarin ammattitaito paranee. Täydennyskoulutus tulisi kytkeä entistä enemmän käytännössä esiin tulleisiin ongelmiin, esimerkiksi rikosasioiden osalta eri rikoksia koskevan soveltamiskäytännön selvittämiseen ja rangaistuskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseen.

Kouvolan käräjäoikeuden mukaan pätevyisyysjärjestelmän kehittämisessä tulisi pyrkiä tasapuolisesti täydennyskoulutuksen kehittämiseen ja monipuolistamiseen sekä edellä jaksossa 9.5.3. esitetyn uusien tuomarien koulutusohjelman käyttöönottamiseen. Myös ammatillisesti painottuvan oikeustieteen lisensiaatin tutkinnon kehittämisen mahdollisuudet tuomarin ammattiin pätevyymistä silmällä pitäen tulisi selvittää. Pätevyisyysjärjestelmään tulisi ehdotettua täsmällisemmin sisällyttää virassa olevia tuomareita koskeva yksityiskohtainen täydennyskoulutusohjelma, johon tuomarinuran eri vaiheissa olisi mahdollisuus hakeutua. Täydennyskoulutuksen tulee liittyä kiinteästi käytännön työhön. Ammatissa kehittymistä tukevaan täydennyskoulutukseen osallistuminen olisi virkavelvollisuus. Koulutusrekisterin perustaminen on kannatettavaa. Rekisteristä ilmenevä säännöllinen osallistuminen koulutukseen osoittaa tuomarin ylläpitäneen ja kehittäneen ammattitaitoaan. Lisäksi tulisi määritellä, mikä merkitys kouluttautumisella on nimitysperusteena.

Kuopion käräjäoikeus on katsonut, että uusi koulutusjärjestelmä ei saa vaarantaa täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutukseen tulisi varata nykyistä enemmän voimavaroja.

Lahden käräjäoikeuden mukaan täydennyskoulutuksen kehittäminen on toimikunnan mietinnössä yhdistetty järkevästi suunniteltuun tuomarikoulutukseen ja siinä annettavaan opetukseen. Täydennyskoulutus on välttämätöntä tuomioistuinten työhön kohdistuviin laatuodotuksiin vastaamiseksi. Täydennyskoulutusta tulisi voida käyttää opintosuorituksina suunnitteilla olevassa ammatillisesti painottuvassa oikeustieteen lisensiaatin tutkinnossa. Tämä voisi lisätä halukkuutta täydennyskoulutukseen. Tuomarikoulutusjärjestelmän resurssit tulisi hyödyntää täysipainoisesti myös muun henkilöstön koulutuksen kehittämisessä.

Mustasaaren käräjäoikeuden mukaan tuomarikoulutuksen painopisteen tulisi olla virassa olevien tuomarien täydennyskoulutuksessa. Lisäksi tuomareilla tulisi olla nykyistä enemmän mahdollisuuksia jatkokoulutukseen sekä täydentäviin opintoihin, kieliopintoihin ja virkamiesvaihtoon. Käräjäoikeus on kannattanut koulutusrekisterin perustamista.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan täydennyskoulutuksen opetusryhmät tulisi olla niin suuria, että myös määräaikaisissa viroissa ja sijaisina toimivilla olisi mahdollisuus osallistua koulutukseen vakinaisen henkilökunnan ohella.

Vantaan käräjäoikeus on katsonut, että tuomarien täydennyskoulutusta tulee edelleen kehittää ja monipuolistaa tuomarien ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Täydennyskoulutuksen tulisi käytännössä tapahtua seminaari- ja pienryhmätyöskentelynä ja sen tulisi olla vuorovaikutuksellista. Koulutusta tulisi järjestää käytännössä esiintulleiden ongelmien pohjalta. Kouluttajina voisivat toimia yhtäaikaan yliopistojen asiantuntijat ja tuomioistuineläimien omat kouluttajat. Koulutusrekisterin käyttöönotto on oikeasuuntainen toimenpide. Mahdollisuus hyväksyä täydennyskoulutus osaksi ammatillisesti painottuvaa oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa on kannatettavaa. Johtamiskoulutuksen tulisi olla mahdollista muillekin kuin jo viroissa oleville päällikkötuomareille. Järkevintä olisi, että päällikkötuomarinviran saaminen edellyttäisi johtamiskoulutuksen suorittamista jo ennen nimitystä virkaan.

Vakuutuslaitosten mukaan tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten jatko- ja täydennyskoulutusta tulisi kehittää. Tämän koulutuksen kehittäminen on jäänyt mietinnössä liian vähälle huomiolle ottaen huomioon, että valtaosa lähivuosina avautuviin tuomarinvirkoihin nimitettävistä tulee olemaan tuomioistuimissa tällä hetkellä esittelijöinä työskenteleviä lakimiehiä. Heidän pätevyytensä tuomarinvirkaan varmistetaan parhaiten panostamalla nyt heidän koulutukseensa.

Helsingin oikeusaputoimiston mukaan oikeusavustajien osallistumista joihinkin tuomarikoulutukseen sisältyviin koulutustapahtumiin voitaisiin harkita.

Joensuun oikeusaputoimiston mukaan tuomarien täydennyskoulutukseen tulisi jatkossa kiinnittää riittävästi huomiota.

Lahden oikeusaputoimisto on pitänyt oikeuslaitoksen piirissä työskentelevien henkilöiden yhteisten koulutustilaisuuksien järjestämistä hyödyllisenä.

Sisäasianministeriö on pitänyt tärkeänä, että myös tuomarien täydennyskoulutuksessa järjestettäisiin yhteisiä koulutustilaisuuksia ja opetusjaksoja muiden lakimiesammattiryhmien kanssa.

Helsingin yliopiston mukaan pätevoittamis- ja täydennyskoulutuksen suhde jää mietinnössä melko epämääräiseksi. Jatkuvan kouluttautumisen idean mukaisesti nämä koulutusmuodot limittyvät kiinteästi toisiinsa.

Tampereen yliopiston mukaan tuomarien täydennyskoulutusta jatkuvan kouluttautumisen periaatteella voidaan pitää yhtenä mietinnön tärkeimmistä kannanotoista. Yliopistolla ei ole ollut huomauttamista käsityksiin täydennyskoulutuksen tarpeesta ja sen sisällöstä. Yliopisto on esittänyt tuomarien täydennyskoulutuksen keskittämistä kokonaisuudessaan Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskukseen, jossa on jo useita vuosia annettu alan täydennyskoulutusta. Se seikka, ettei Tampereen yliopistossa ole oikeustieteellistä tiedekuntaa, ei ole este täydennyskoulutuksen keskittämiseksi, koska kouluttajat valittaisiin koulutettavien aihepiirien mukaan maan parhaista kouluttajavoimista. Täydennyskoulutuksen keskittäminen voitaisiin toteuttaa siitä riippumatta, miten varsinaisen tuomarikoulutus järjestetään.

Turun yliopiston mukaan tuomarien jatko- ja täydennyskoulutuksella on entistä tärkeämpi

merkitys lainsäädännön nopean muuttumisen ja kansainvälistymisen vuoksi. Koulutusta tulisi kehittää nykyistä suunnitelmallisemmaksi ja kattavammaksi. Yhteistyötä tuomioistuinten ja yliopistojen välillä tulisi myös näiltä osin laajentaa ja tehostaa. Tuomioistuinten ja yliopistojen välillä voitaisiin sopia esimerkiksi erityisistä koulutusohjelmista.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on katsonut, että lainkäyttöhenkilökunnalle annettavaa koulutusta tulisi merkittävästi lisätä ja kehittää. Koulutus tulisi saattaa asianmukaiselle tasolle. Koulutuksen kehittämisen osalta oikeusministeriön tulisi tehdä kiinteää yhteistyötä eri tuomioistuinten kanssa.

Käräjäoikeustuomarit r.y. on pitänyt tuomarien täydennyskoulutuksen kehittämistä perusteltuna. Täydennyskoulutus tulisi organisoida asianmukaisella, yhtenäisellä tavalla koko maassa. Mahdollisuus täydennyskoulutuksen integroimiseen jatkotutkintoihin tulisi selvittää. Oikeusministeriön järjestämiin kursseihin tulisi panostaa enemmän. Yhdistys on kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomesta puuttuu opettajakunta, joka kykenisi antamaan ehdotetun käytännöllis-teoreettisen syventävän opetuksen prosessinjohdosta.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että oikeusministeriön ja eräiden muiden täydennyskoulutuksen tarjoajien järjestämä lyhytkestoinen täydennyskoulutus ei täytä riittävästi oikeuslaitoksen tarpeita. Puutteet liittyvät täydennyskoulutuksen systemaattisuuteen, objektiivisuuteen ja riippumattomuuteen. Tuomarikoulutuksen tarpeiden kannalta merkittävimpiä muutoksia ja koulutuksellisia haasteita ovat oikeusvaltion muutos ja siirtyminen osaamisyhteiskuntaan. Näihin haasteisiin vastaaminen vaatii tuomarien systemaattisen ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutusopintojen järjestelmän luomista. Opintojen tulee perustua tieteelliseen tutkimukseen ja olla samanaikaisesti käytäntöön suuntautuneita. Ensimmäisessä vaiheessa tulisi perustaa ammatillisesti painottuvaan oikeustieteen lisensiaatin tutkintoon mahdollisuuksien mukaan integroitu täydennyskoulutuksen järjestelmä tällä hetkellä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa oleville. Myöhemmässä vaiheessa järjestelmän resursseja ja sen kautta käytettävissä olevaa osaamista voitaisiin suunnata myös tulevien tuomarien erääksi vaihtoehtoiseksi rekrytoitumiskanavaksi tarkoitettuun rekrytointikoulutukseen. Ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen opintojen tulisi perustua jatkuvaan koulutustarpeen arviointiin. Tuomareille voitaisiin laatia henkilökohtaiset kehittämissuunnitelmat, jotka sisältäisivät muun muassa jatko- ja täydennyskoulutuksen opintoja. Jokaisella tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevalla lakimiehellä tulisi olla mahdollisuus osallistua jatko- ja täydennyskoulutuksen opintoihin noin kaksi viikkoa vuodessa. Koulutuksen tarjoajina voisivat toimia yliopistojen oikeustieteelliset tiedekunnat. Ensisijainen vastuu opintojaksojen järjestämisestä ja opetuksesta ei tulisi olla tuomareilla. Sen sijaan tuomarit voisivat osallistua yhteistyökumppaneina koulutuksen suunnitteluun ja sen toteutukseen sekä antaa täydentävää opetusta.

Suomen Kihlakunnanvoudit r.y. on katsonut, että tuomarien täydennyskoulutuksessa tulisi huomioida myös ulosottovalitusten ja täytäntöönpanoriitakanteiden käsittely.

Svenska Finlands folkting on ehdottanut, että täydennyskoulutukseen tulisi sisältyä paitsi opetusta ruotsin kielellä myös ruotsin kielen opetusta.

10. TALOUDELLISET TEKIJÄT

Toimikunnan käsitys

Uuden koulutusjärjestelmän käyttöönottoaminen edellyttäisi nykyisen virkarakenteen muutoksia ja henkilöstörakenteen kehittämistä. Koulutusvirkoja perustettaessa lakkautettaisiin nykyisistä esittelijöiden, kärjäviskaalien ja notaarien viroista yhteensä 50 virkaa. Tuomarikoulutettavat korvaisivat virkojen lakkauttamisesta johtuvan työpanoksen vähene-
misen. Koulutukseen osallistuvien tuomioistuinten työtehon säilyminen ennallaan pyrittäisiin varmistamaan. Toimikunta ei ole ottanut kantaa koulutettavien palkan määrään. Koulutettavien työpanoksen määräksi on arvioitu 50 prosenttia tuomioistuimissa nykyisin työskentelevien esittelijöiden, kärjäviskaalien ja notaarien työpanoksen määrästä. Perustettavat 160 koulutusvirkaa, jotka vastaisivat 140 henkilötyövuotta, korvaisivat lakkautettavat 50 nykyistä virkaa. Vaihtoehtoisesti osa nykyisistä apulaissyöttäjien viroista voitaisiin siirtää resursseiksi koulutusvirkojen perustamiseen koulutettavien työskennellessä syyttäjänvirastoissa apulaissyöttäjän tehtäviä vastaavissa tehtävissä.

Lausunnonantajien kannanotot

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan toteutettaessa toimikunnan ehdottamia koulutusuudistuksia on huolehdittava siitä, että tuomioistuimille turvataan riittävät resurssit paitsi koulutukseen myös asioiden ratkaisemiseen. Lisäksi koulutettavilla tulee olla käytössään riittävät työtilat.

Kouvolan hovioikeuden mukaan palkkaukseen liittyvillä toimenpiteillä tulee varmistaa, että hovioikeuksiin tulee siirtymään riittävä määrä tuomarikoulutusohjelman suorittaneita henkilöitä viskaaleiksi. Tämä ei toteudu, mikäli nuoremman viskaalin palkka vastaa koulutettavan palkkaa. Mikäli koulutusjärjestelmä toteutetaan, tuomioistuinten työskentelyresurssit eivät saa heikentyä.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan esittelijöiden, kärjäviskaalien ja notaarien virkoja ei voida vähentää toimikunnan mietinnöstä ilmenevää määrää ilman, että muiden tuomioistuinlaitoksen palveluksessa työskentelevien työmäärä lisääntyy ja asioiden käsittelyn tehokkuus kärsii. Esittelijöiden palkan tulee olla parempi kuin tuomarikoulutettavien palkan.

Turun hovioikeuden mukaan esitetyistä virkojen vähennyksistä hovioikeudessa ja tutorohjauksesta aiheutuu vajeus hovioikeuden työtehoon. Tuo vajeus vaikuttaa hovioikeuden mahdollisuuksiin saavuttaa tulostavoitteet. Tuomarikoulutus ei saa johtaa esittelijöiden virkojen vähenemiseen.

Vaasan hovioikeuden mukaan tuomarikoulutettavan työpanos koulutuksen alkuvaiheessa tapahtuvan hovioikeusharjoittelun aikana tulee olemaan enintään 50 prosenttia, kun otetaan huomioon lomat, koulutukseen osallistuminen ja tehtäviin perehtymiseen kuluva aika. Tuomarinkoulutettavien työpanos ei niin ollen ole yhteismitallinen esittelijöiden työpanoksen kanssa. Kun ehdotuksen mukaan hovioikeuksien viskaalinvirkoja muutettaisiin koulutusviroiksi, tämä aiheuttaisi yhä pahenevan vajeen hovioikeuksien resursseissa. Hovioikeuksien resurssit eivät saa virkarakenteiden muuttamisten vuoksi vähentyä. Niitä tulisi päinvastoin lisätä, jotta koulutustehtävä ja hovioikeuksien ratkaisutehtävä voidaan hoitaa asianmukaisesti. Hovioikeuden arvion mukaan tuomarikoulutettavien ohjaus edellyttää vähintään 1/6 henkilötyövuoden työpanosta koulutettavaa kohti. Lisäksi koulutuksen aloittamisesta voi aiheutua investointeja vaativia tilaongelmia.

Helsingin hallinto-oikeus on katsonut, että toimikunnan ehdotukset johtavat hallinto-

oikeuden ratkaisutoiminnan heikkenemiseen, mikäli hallinto-oikeudelle ei anneta lisäresursseja. Koulutukseen sisältyvät harjoittelujaksot rasittavat hallinto-oikeuksia suhteellisesti enemmän kuin yleisiä tuomioistuimia, koska niiden henkilöstömäärä on pienempi. Hallinto-oikeuden arvion mukaan hallinto-oikeudessa käsiteltäviin asioihin liittyvien aineellisten kysymysten vaikeuden ja harjoittelujakson lyhyden vuoksi harjoittelijan työpanos tulee jäämään toimikunnan arvioimaa määrää huomattavasti alhaisemmaksi. Koulutusjärjestelmän onnistuminen edellyttää, että tuomioistuimissa esittelijöinä toimiville lakimiehille maksetaan korkeampaa palkkaa kuin koulutettaville.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on vastustanut esittelijöiden virkojen lakkauttamista. Hallinto-oikeuksien nykyisistä työmääristä ei ole mahdollista selvittää jäljelle jäävällä työvoimalla. Hallinto-oikeuksien vapautuvat notaarien virat voitaisiin ehkä muuttaa koulutusviroiksi. Suurimmissa hallinto-oikeuksissa voisi olla samanaikaisesti jopa yli kymmenen harjoittelijaa. Näin suurelle määrälle harjoittelijoita ei voida järjestää täysipainoista harjoittelua. Lisäksi harjoittelijoiden ohjaaminen siihen liittyvine koulutuksineen vaatisi kohtuuttomasti tuomarityövoimaa. Hämeenlinnan hallinto-oikeudella ei myöskään ole käytettävissään tarvittavia tiloja harjoittelijoiden sijoittamiseen. Koulutus ja koulutettavien ohjaus vähentävät ratkaisutoimintaan käytettävissä olevaa työpanosta, mikä tulee ottaa huomioon resursseja laskettaessa. Esittelijöiden palkkatason tulee olla selvästi korkeampi kuin tuomarikoulutettavien palkkatason, koska koulutettavien työpanos on pienempi.

Kouvolan hallinto-oikeus on vastustanut hallinto-oikeuksien virkojen vähentämistä. Virkojen vähentäminen saattaa heikentää hallinto-oikeuksien tulosta. Myös hallinto-oikeusjaksolla koulutuksen tulisi olla keskeisessä asemassa.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan mietinnöstä ilmenevä esittelijävirkojen lakkauttaminen ja muuttaminen koulutusviroiksi tulisi toteuttaa luonnollisen poistuman kautta. Mikäli tuomioistuimissa nyt toimivien esittelijöiden virkoja lakkautettaisiin, koulutusjärjestelmä ei vastaisi tarkoitustaan. Hallinto-oikeuden ratkaisutoimintaan käytettävissä olevat resurssit eivät saa heikentyä koulutusjärjestelmän johdosta.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan toimikunnan arvio harjoittelijan työpanoksen suuruudesta on realistinen. Tuomioistuimille tulee turvata sellaiset resurssit, että ne voivat hoitaa samanaikaisesti laadukkaasti varsinaisen tehtävänsä oikeusturvan antajina ja harjoittelijoiden kouluttamisen.

Turun hallinto-oikeus on pitänyt tärkeänä, että tuomarikoulutettavalle maksettava palkka vastaisi alinta esittelijän palkkaa koulutuksen pitkä kesto huomioon ottaen.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan suunniteltu koulutusjärjestelmä on raskas ja kallis toteuttaa. Koulutus vaatii kouluttavalta virastolta suuren työpanoksen. Hallinto-oikeuden asiamäärät eivät tule vähenemään. Koulutukseen ei niin ollen näyttäisi olevan resursseja. Käsiteltävien asioiden vaikeus huomioon ottaen koulutettavan työpanos ei korvaa kokeneen esittelijän työpanosta. Koulutusohjelman toteuttaminen ei saa heikentää hallinto-oikeuden edellytyksiä suoriutua lainkäyttöasioiden ratkaisemisesta. Hallinto-oikeuden käytettävissä olevat määrärahat on tarkoitettu ensisijaisesti lainkäyttötehtävien hoitamiseen. Koulutusohjelma tulee kokonaisuudessaan rahoittaa siihen erikseen myönnettävillä määrärahoilla. Tämän lisäksi hallinto-oikeuden määrärahoja tulee lisätä koulutustehtävän hoitamiseen tarvittavaa työmäärää vastaavasti. Vakinaisten virkojen vähentäminen koulutuksen rahoittamiseksi ei tule kysymykseen. Koulutettavien palkkauksen tulee olla riittävä.

Espoon käräjäoikeus on ilmoittanut olevansa valmis toimimaan yhtenä

tuomarikoulutettavien harjoittelupaikkana. Koulutuksen onnistumiseksi on tärkeää, että kärjäoikeuksien henkilöstöresurssit on järjestetty sille tasolle, että kärjäoikeudet kykenevät suoriutumaan paitsi varsinaisista tehtävistään myös koulutustehtävistä. Ennen koulutusjärjestelmän aloittamista siitä aiheutuvat resurssitarpeet tulee tarkoin selvittää.

Helsingin kärjäoikeus on katsonut, että koulutuksen lisääminen ei voi tapahtua siten, että nykyisiä työvoimaresursseja vähennetään. Tutor-tuomarina toimiminen edellyttää huomattavaa työpanosta siihen osallistuvilta. Tutor-tuomarilla tulee olla edellytykset suoriutua myös omasta tuomarintyöstään. Tämän johdosta tarvitaan uusia tuomarinvirkoja.

Kuopion kärjäoikeus on ilmoittanut olevansa valmis osallistumaan uuden koulutusjärjestelmän toteuttamiseen. Uusi koulutusjärjestelmä ei kuitenkaan saa vähentää kärjäoikeuden nykyisiä resursseja.

Oulun kärjäoikeuden mukaan uuden koulutusjärjestelmän käyttöönotto aiheuttaa merkittävän lisätyön erityisesti suurille kärjäoikeuksille. Tämä lisätyö on otettava huomioon kärjäoikeuksien resursseissa. Lisätyötä ja sen päällekkäisyyttä voitaisiin vähentää tuomarikoulutuslautakunnan yhteyteen perustettavan sihteeristön ja harjoittelu- paikkojen yhteistyöllä.

Tampereen kärjäoikeuden mukaan tutor-järjestelmästä johtuvat vaikutukset kärjäoikeuksien ratkaisutoimintaan tulee ottaa resursseissa huomioon. Ennen uuden koulutusjärjestelmän aloittamista kärjäoikeuksille tulee jäädä riittävästi aikaa sopeutua järjestelmän aiheuttamiin työskentely- ja resurssimuutoksiin. Myös vastuuhenkilöiden kouluttamiseen tulee jäädä aikaa. Suunniteltu aikataulu vaikuttaa niin ollen liian tiukalta.

Vantaan kärjäoikeuden mukaan tuomarikoulutusohjelman aloittamisen tulisi tapahtua myöhemmin kuin jo vuonna 2003. Koulutuksen onnistuminen voi vaarantua, mikäli koulutukseen tarvittavat varat joudutaan ainakin osaksi hankkimaan lakkauttamalla tuomio- istuimista muita virkoja. Myös tuomarikoulutuslautakunnalle tulee taata riittävät resurssit koulutusjärjestelmän suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Valtakunnansyyttäjä on vastustanut nykyisten apulaissyyttäjien virkojen mahdollista vähentämistä. Tuomarien koulutusjärjestelmää ei voida rakentaa syyttäjien koulutusjärjestelmän kustannuksella. Tuomarikoulutettavien harjoittelujaksojen pituudesta johtuvat ongelmat sekä tuomarikoulutettavien opastamiseen ja kouluttamiseen kuluva aika huomioon ottaen heistä syyttäjyksiköille koituva hyöty on resursseja arvioitaessa vähäinen.

Kuopion seudun kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan tuomarikoulutettavan työskentely harjoittelupaikassa edellyttää tutor-syyttäjän nimeämistä. Tutor-syyttäjän ohjaustehtävä vähentää harjoittelupaikan tehokkuutta. Tuomarikoulutettavan työpanos ei korvaa hänen koulutuksensa aiheuttamaa lisätyötä. Asianmukaisten työskentelyolosuhteiden järjestäminen tuomarikoulutettavalle aiheuttaa perustamis- ja käyttökustannuksia. Nämä seikat huomioon ottaen tuomarikoulutettavien harjoittelu tulisi järjestää vain muutamissa syyttäjänvirastoissa. Näille virastoille tuomarikoulutettavista aiheutuvat kustannukset tulisi korvata täysimääräisesti.

Lahden kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan tuomarikoulutettavaa ei voida pitää syyttäjänviraston työvoimana, vaan pikemminkin hänen ohjaamisensa vähentää viraston voimavaroja.

Joensuun oikeusaputoimiston mukaan laskelmissa käytetty tuomarikoulutettavien palkka ei

ole riittävä houkutin parhaiden lakimiesten suuntautumiselle tuomarinuralle.

Valtiovarainministeriö on katsonut, että koulutettavista aiheutuva laskennallinen palkkauskustannusten lisäys on vahvasti ylimitoitettu. Tämä johtuu siitä, että tuomioistuinharjoittelijoiden ja kärjäviskaalien määrää on tarkoitus vähentää ja siirtää resursseja koulutusjärjestelmään. Koulutusohjelman keskeinen sisältö muodostuu työssä oppimisesta. Koulutettavat tekisivät muun muassa kärjäviskaaleille ja tuomioistuinharjoittelijoille nykyisin kuuluvia töitä. Koulutettavien työpanosta arvioitaessa on otettava huomioon, että he tekevät varsinaisia teoriajaksoja lukuun ottamatta kokopäiväistä työtä. Tuomioistuinten lakimiestyövoiman lisäämiseen ei niin ollen ole painetta. Koulutettavien palkkauksesta ei tule aiheutua ylimääräisiä palkkauskustannuksia nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Toimikunnan ehdottama yhdelle virkamiesryhmälle tarkoitettu koulutus vaikuttaa kestoaltaan ja osanottajamääriltään liioitellulta. Valtiovarainministeriö ei ole pitänyt asianmukaisena, että valtio maksaisi harjoittelijoiden palkan myös siltä ajalta, jolloin nämä työskentelevät asianajotoimistoissa. Tuomarikoulutettavien valintamenettelyssä apuna käytettävien haastattelujen ja soveltuvuustestien kustannuksia ei ilmeisesti ole huomioitu kustannuslaskelmissa. Mietinnössä ei ole riittävästi pohdittu asiaa virkamiesoikeuden kannalta. Mietinnössä jää muu muassa epäselväksi, mihin tahoon koulutettavat olisivat virkasuhteessa. Ehdotettua koulutusjärjestelmää olisi lisäksi tullut pohtia perustuslain nimitysperusteiden kannalta.

Suomen Lakimiesliitto r.y. ja Suomen Syyttäjähdistys r.y. ovat katsoneet, että tuomarikoulutus tulee lisäämään tuomioistuinlaitoksessa työskentelevien työtaakkaa. Esittelijöiden ja kärjäviskaalien virkojen lakkauttamiseen ei ole perustetta. Tuomarikoulutettaville tulee maksaa koulutusajalta kunnan palkka.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. on kiinnittänyt huomiota siihen, että tuomioistuinten vakinaisen henkilökunnan osallistuminen tuomarikoulutettavien ohjaamiseen vaatii resursseja. Yhdistys on vastustanut vakinaisten virkojen lakkauttamista. Jotta toimikunnan ajattelema positiivinen suhtautuminen koulutettaviin syntyisi ja myös vakinaisen esittelijäkunta olisi motivoitunut ohjaustehtävään, tulisi vakinaisten esittelijöiden palkkauksen olla korkeampi kuin tuomarikoulutettavien, joiden työpanos ei ole rinnastettavissa vakinaisten esittelijöiden työpanokseen. Lisäksi ohjaustehtävästä olisi maksettava siihen osallistuville erillinen korvaus.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. on yhtynyt toimikunnan käsitykseen tuomarikoulutettavien työpanoksen suuruudesta. Tuomarikoulutettavien työpanos ei kykene korvaamaan vähennettyjen viranhaltijoiden työpanosta. Näin ollen ongelmaksi muodostuu, kuka tekee vähennettyjen viranhaltijoiden työt. Koulutusjärjestelmän kustannukset on aliarvioitu. Mikäli tuomioistuinten ruuhkautumista halutaan välttää tai halutaan olla sitä pahentamatta, ehdotettujen muutosten toteuttaminen edellyttää perustettavaksi huomattavan määrän uusia tuomarinvirkoja tai ainakin lakkautettavaksi ehdotettujen virkojen säilyttämistä.

Nuoret Lakimiehet r.y. on katsonut, että tuomarikoulutettaville tulisi maksaa palkkaa vähintään laskelmissa käytetyn palkkausluokan mukaan. Yhdistys on vastustanut alipalkkattujen koulutusvirkojen perustamista ja erityisesti mietinnössä arvioitua koulutettavien 50 prosentista työpanosta. Hyvissä koulutusjärjestelmissä on lähdeittävä siitä, että kouluttautumisviroissa olevat tekevät täysipainoisesti heille kuuluvia tehtäviä.

Oikeustieteen opiskelijoiden yhdistykset ovat katsoneet, että tuomarikoulutettaville tulisi maksaa palkkaa vähintään laskelmissa käytetyn palkkausluokan mukaan ja että koulutusjärjestelmälle tulisi muutoinkin varmistaa riittävä rahoitus.

Suomen tuomariliitto r.y. on katsonut, että tuomarikoulutettavan pienempi työpanos tulisi ottaa huomioon pysyttämällä vakinaisen lainkäyttöhenkilökunnan määrä vähintään nykytasolla. Joka tapauksessa ongelmaksi muodostuu, kuka tekee vähennettyjen viranhaltijoiden työt.

LUETTELO LAUSUNNONANTAJISTA

Helsingin hovioikeus
Itä-Suomen hovioikeus
Kouvolan hovioikeus
Rovaniemen hovioikeus
Turun hovioikeus
Vaasan hovioikeus

Korkein hallinto-oikeus

Helsingin hallinto-oikeus
Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Kouvolan hallinto-oikeus
Kuopion hallinto-oikeus
Oulun hallinto-oikeus
Rovaniemen hallinto-oikeus
Turun hallinto-oikeus
Vaasan hallinto-oikeus

Espoon käräjäoikeus
Haapajärven käräjäoikeus
Helsingin käräjäoikeus
Joensuun käräjäoikeus
Kouvolan käräjäoikeus
Kuopion käräjäoikeus
Lahden käräjäoikeus
Mustasaaren käräjäoikeus
Nurmeksien käräjäoikeus
Oulun käräjäoikeus
Tampereen käräjäoikeus
Turun käräjäoikeus
Vaasan käräjäoikeus
Vantaan käräjäoikeus

Vakuutuslaitos

Valtakunnansyyttäjä

Kuopion seudun kihlakunnan syyttäjänvirasto
Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto
Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto

Helsingin oikeusaputoimisto
Joensuun oikeusaputoimisto
Kouvolan oikeusaputoimisto
Lahden oikeusaputoimisto

Sisäasiainministeriö

Valtiovarainministeriö
Opetusministeriö

Valtioneuvoston oikeuskansleri
Eduskunnan oikeusasiamies

Helsingin yliopisto
Lapin yliopisto
Tampereen yliopisto
Turun yliopisto
Vaasan yliopisto

Suomen Lakimiesliitto r.y.
Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y.
Hallinto-oikeustuomarit r.y.
Suomen hovioikeustuomarit r.y.
Käräjäoikeustuomarit r.y.
Nuoret lakimiehet r.y.
Suomalainen Lakimiesyhdistys r.y.
Juridiska Föreningen i Finland r.f.
Suomen Asianajajaliitto
Suomen Syyttäjäyhdistys r.y.
Suomen Oikeusapulakimiehet r.y.
Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Artikla r.y.
Juristklubben Codex r.f.
Justus r.y.
Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Lex r.y.
Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Pykälä r.y.
Suomen tuomariliitto r.y.
Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y.
Suomen Kihlakunnanvoudit r.y.
Svenska Finlands folkting
Vara- ja Oikeusnotaariliitto r.y.